

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BİR PLANLAMA YAKLAŞIM BİÇİMİ OLARAK KÜLTÜREL
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
KUMKAPI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinem KONUK

Anabilim Dalı: Şehir ve Bölge Planlama

Programı: Şehir Planlama

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nilgün ERGUN

Mayıs, 2009

**BİR PLANLAMA YAKLAŞIM BİÇİMİ OLARAK KÜLTÜREL
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK**

KUMKAPI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinem KONUK

502071812

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 04 Mayıs 2009

Tezin Savunulduğu Tarih : 05 Haziran 2009

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nilgün ERGUN (İTÜ)

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Mesture AYSAN (İTÜ)

**Yrd. Doç. Dr. Gülçin PULAT
DÖKMEN (İTÜ)**

Mayıs, 2009

ÖNSÖZ

Tez kapsamında çalıştığım konu ve örnek alanın, bugüne kadar çalıştığım konu ve alanlardan farklı olmasının, bende farklı bir heyecan yarattığını belirtmem mümkündür. Bugüne kadar üzerinde çok fazla çalışılmamış bir konu hakkında çalışmış olmamın da benim için ayrı bir önemi olduğunu ayrıca belirtmek isterim. Bu çerçevede, öncelikle, heyecan ve çalışmalarımın bilimsel bir teze dönüşmesi aşamasında, tezimin danışmanlığını yürütmüş olan Prof. Dr. Nilgün Ergun’e verdiği destek ve yaptığı yardımlar için teşekkür ederim.

Yaşamımın her alanında ve her anında olduğu gibi, yüksek lisans yaşamım sürecinde de desteklerini hiçbir zaman esirgememiş olan aileme teşekkür ederim. Tezimin oluşum aşamasında gerek manevi açıdan gerekse benimle paylaştığı birikimleri ve yapmış olduğu değerlendirmeleri için F. Göktuğ Gelirli’ye, her zaman yanımda olarak desteklerini benden esirgemeyen tüm dostlarıma ve özellikle Mehmet Keser’e teşekkür ederim.

Yıllardır devam eden ve bir anlamda “hayatı paylaşma” olarak nitelendirebileceğim tüm yaşanmışlıklarımızın gelişerek süreceğine inanıyorum.

Mayıs 2009

Sinem KONUK

Şehir Plancısı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xi
SUMMARY	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. PLANLAMA DİSİPLİNİ ve KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	5
2.1 Planlama Anlayışı ve Süreç İçerisinde Yaşanan Değişim.....	5
2.1.1 Sosyo – kültürel bakış açısının planlama disiplini içerisindeki önemi	12
2.2 Sürdürülebilirlik Kavramı	15
2.2.1 Sürdürülebilirlik ve planlama.....	16
2.2.2 Kültürel sürdürülebilirlik	19
2.3 Bölüm Sonucu	29
3. KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KONUSUNDA DÜNYA ÖRNEKLERİ	31
3.1 Albina Toplum Planı – Portland.....	31
3.2 Baltimore Main Street Yaklaşımı – ABD	34
3.3 Cityscape Newcastle Upon Tyne.....	35
3.4 Hulme Yerleşmesi, Manchester – İngiltere.....	38
3.5 Sürdürülebilir Gelişim İçin Bir Araç - Kültür: Örnek Çalışma – Pinelands Workshop.....	42
3.6 Rıhtım Alanları (Meydanları) Kültürel ve Mekansal Sürdürülebilirliği – Boğaz Örnek Alan Çalışması	44
4. İSTANBUL METROPOLİTEN ALANI MEKANSAL KULLANIMINA KÜLTÜREL YANSIMALAR – ÖRNEK ALAN ÇALIŞMASI: KUMKAPI.....	49
4.1 Kumkapı Alan Çalışması.....	49
4.1.1 Konum ve ulaşım bağlantıları	49
4.1.2 Tarihsel gelişim süreci	50
4.1.3 Planlarla değerlendirme	62
4.2 Alan Çalışmaları.....	65
4.2.1 Mekansal analiz.....	65
4.3 Anket Değerlendirmeleri	79
4.4 Mülakatlar	95
4.4.1 Detaylı mülakat dökümleri.....	99
4.5 Bölüm Sonucu	104
5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	107
KAYNAKLAR	115
EKLER.....	119

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1 : Kumkapı, Arazi Kullanım Karşılaştırmalı Değerlendirmesi.....	66
Çizelge 4.2 : Kumkapı, 1. Kat Kullanımı Karşılaştırmalı Değerlendirmesi.....	67
Çizelge 4.3 : Kumkapı, Yaş Dağılımına Göre Çevreden Memnuniyet	90

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1 : Zaman Çizelgesi	14
Şekil 3.1 : Portland Gelişim Komisyonu	32
Şekil 3.2 : Cityscape Newcastle Upon Tyne Bölgesi	36
Şekil 3.3 : Cityscape Newcastle Upon Tyne Proje Örnekleri.....	37
Şekil 3.4 : Hulme Proje Alanı.....	39
Şekil 3.5 : Hulme Proje Örnekleri	41
Şekil 3.6 : Anadolu Kavağı Proje Çalışması	45
Şekil 3.7 : Rumeli Kavağı Mekansal Özellikleri	46
Şekil 4.1 : Kumkapı - Kent İçi Konum.....	50
Şekil 4.2 : 1480'lerde İstanbul	51
Şekil 4.3 : Konstantinopolis Limanları.....	52
Şekil 4.4 : Fatih Döneminde İstanbul	53
Şekil 4.5 : Hocapaşa Yangını Öncesi Son Alan Haritası (Şehremaneti Rehberi, 1875).....	54
Şekil 4.6 : Kumkapı / J. Pervititch Haritası, 1924	56
Şekil 4.7 : Eski Kumkapı - Balıkçılık.....	59
Şekil 4.8 : Eski Kumkapı - Farklı Zanaatlar	60
Şekil 4.9 : Tarihi Yarımada Gelişim Süreci (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2003).....	64
Şekil 4.10 : Kumkapı, Arazi Kullanım Paftası (Alan Çalışması).....	65
Şekil 4.11 : Kumkapı, 1. Kat Kullanım Paftası (Alan Çalışması) (Bkz. Ek A.2).....	67
Şekil 4.12 : Kumkapı, Mülkiyet Paftası (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2003).....	69
Şekil 4.13 : Kumkapı, Tescil Durumu Paftası (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2003).....	70
Şekil 4.14 : Kumkapı, Bina Cinsleri Paftası (Kumkapı Alan Çalışması).....	71
Şekil 4.15 : Kumkapı, Bina Cinsleri Dağılımı.....	72
Şekil 4.16 : Kumkapı, Bina Durumu Paftası (Kumkapı Alan Çalışması)	72
Şekil 4.17 : Kumkapı, Bina Durumu Dağılımı	73
Şekil 4.18 : Kumkapı, 2006 Yılı Bina Durumu (Üner, 2006)	73
Şekil 4.19 : Kumkapı, Kat Adetleri Paftası (Kumkapı Alan Çalışması)	74
Şekil 4.20 : Kumkapı, Kat Adetleri Dağılımı	74
Şekil 4.21 : Kumkapı, İmaj Analizi	75
Şekil 4.22 : Kumkapı, Sokak Profili.....	76
Şekil 4.23 : Kumkapı, Sokak Profili.....	77
Şekil 4.24 : Kumkapı, Cephe Biçimlendirmeleri.....	78
Şekil 4.25 : Kumkapı, Callshop'lar	79
Şekil 4.26 : Kumkapı, Yaş Dağılımları	81
Şekil 4.27 : Kumkapı, Bölgelere Göre Doğum Yerleri Dağılımı	81
Şekil 4.28 : Kumkapı, Eğitim Seviyeleri	82
Şekil 4.29 : Kumkapı, İkamet Etmeyen Fakat Orada Çalışanların Eğitim Seviyeleri.....	83
Şekil 4.30 : Kumkapı, İşgücü Dağılımı	83

Şekil 4.31 : Kumkapı, Göç Bölgeleri Dağılımı	84
Şekil 4.32 : Kumkapı, Geliş Zamanları	85
Şekil 4.33 : Kumkapı, Tercih Sebepleri.....	85
Şekil 4.34 : Kumkapı, Ev Sahipliği Durumu.....	86
Şekil 4.35 : Kumkapı, Ev Edinme Yolları.....	87
Şekil 4.36 : Kumkapı, Bina Yapım Yılları Dağılımı	87
Şekil 4.37 : Kumkapı, Bina Müdahale İsteği Durumu	88
Şekil 4.38 : Kumkapı, Bina Müdahale Biçimleri Dağılımı	89
Şekil 4.39 : Kumkapı, Çevreden Memnuniyet Durumu	89
Şekil 4.40 : Kumkapı, Çevreden Şikayet Sebepleri.....	90
Şekil 4.41 : Kumkapı’da İkamet Etmeyip Orada Çalışanların Çevreden Memnuniyeti	91
Şekil 4.42 : Kumkapı’da İkamet Etmeyip Orada Çalışanların Çevreden Şikayetleri	91
Şekil 4.43 : Kumkapı, Belirtilen Çevre Sorunları.....	92
Şekil 4.44 : Kumkapı’da İkamet Etmeyip Orada Çalışanların Çevre Sorunları.....	92
Şekil 4.45 : Kumkapı, Komşuluk İlişkileri.....	93
Şekil 4.46 : Kumkapı, Çevreden Beklenti Durumu	94
Şekil 4.47 : Kumkapı, Taşınma İsteği	94
Şekil 4.48 : Kumkapı, Taşınmak İstenilen Bölgeler.....	95

BİR PLANLAMA YAKLAŞIM BİÇİMİ OLARAK KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, KUMKAPI ÖRNEĞİ

ÖZET

Planlama disiplini ilk ortaya çıktığı dönemlerde yalnızca teknik bir süreç olarak algılanmaktadır. Zaman içerisinde yaşananlar, gelişmeler çerçevesinde, sosyal, ekonomik, politik ve mekansal boyutları da ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle planlamadaki temel unsurun “insan” olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda sosyo-kültürel boyutun taşıdığı önem karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan çalışma, belirtilmiş olan noktalar ışığında, planlamanın geçirdiği evreler ve son aşamada sosyo-kültürel bakış açısının taşıdığı önemi, neden olmazsa olmaz bir unsur olduğunu ve kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına bu bakış açısına sahip olunmasının ve insanların da bu bilince sahip olarak kendi kültürel yaşamlarına sahip çıkmalarının önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Ayrıca özellikle ülkemizde uygulamalarına pek rastlanmayan sosyo-kültürel bakış açısı çerçevesinde geliştirilen yaklaşımların ne şekilde hayata geçirilebileceğine dair farklı deneyimler ve fikirler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tüm bu üzerinde durulacak noktalarla birlikte, kültürel sürdürülebilirliğin önemi ve ne şekilde korunabileceği, Kumkapı alan çalışması ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yapılan alan çalışması, özellikle geçmişten günümüze barındırdığı farklı kültürler ve bu farklı yaşam biçimlerinin mekan ile olan ilişkisi açısından detaylandırılmıştır.

Sonuç olarak başta ülkemizde ve İstanbul’da gerçekleştirilen planlama çalışmalarında sosyo-kültürel bakış açısının oturmamış olduğu görülmüştür. Dolayısı ile kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına doğru yaklaşımların ortaya konduğundan da söz etmek mümkün değildir. Kumkapı özelinde baktığımızda temelde iki farklı yaşam biçimi ortaya çıkmıştır; kendilerini “eski Kumkapılı” olarak tanımlayanlar ve bölgeye sonradan çeşitli göç yolları ile yurt içi ve yurt dışından gelmiş olanlar. Bu çerçevede yaşam alanlarının sahiplenilmesi adına genel anlamda bir bilincin var olduğundan da söz etmek mümkün değildir.

Meyhanelerin yeniden düzenlenmesi ve kent yaşamına ayrıca yerleşim alanı ekonomisine ve kültürüne kazandırılması adına verilmiş olan mücadele oldukça olumlu bir ilk adım olarak değerlendirilebilir. Bundan sonrası için kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına hem teknik çalışan planıcı ve diğer bilimlerden kişilerin bu bakış açısına sahip olmasının gerekliliği hem de yerelde oluşmuş bu girişimin desteklenerek gerisinin gelmesinin sağlanması ön plana çıkarılmıştır.

A ROAD OF APPROACH FOR PLANNING: CULTURAL SUSTAINABILITY, CASE OF KUMKAPI

SUMMARY

When the term “planning discipline” first came out, it was perceived only as a technical process. *happening all through time within developments*, it’s political, environmental, social, economical, and spatial effects also have been started forehead. Especially, when it is considered that the essential element of planning discipline is “human”, its socio-cultural effect cannot be ignored.

Previous researches emphasize the importance of socio-cultural effects of planning due to the phases that it passed though; nations have to aware of their own socio – cultural point of view for its sustainability. Besides, researchers had been developed ways to put in force the social-cultural approaches which does not carry out within Turkey.

Cultural sustainability’s importance and the ways to maintain it, highlighted via associating with field work of Kumkapı . Kumkapı field work is detailed with harbouring to different cultures and dissimilar life patterns that it had though the different decades.

Consequently, most especially in Turkey-Istanbul studies, the socio-cultural perspective aren’t thought about adequately so that the approaches for providing cultural sustainability cannot achieving its aim. There are two resident types in Kumkapı, the first type is defined as ‘inhabitants of Kumkapı’ and second type is ‘immigrants’ which includes both domestic and abroad migration. That’s why the awareness of preservation for Kumkapı doesn’t exist properly.

Redevelopment of the traditional taverns is a huge step for both increasing economic growth and gaining awareness of cultural preservation in Kumkapı. From now on for providing the cultural sustainability

From now on, having a vision in sustainability for the cultural and technical work on behalf of the planner and other disciplines from that perspective is necessary while supporting these local attempts for enhancing the positive effects.

1. GİRİŞ

Planlama disiplininin, yani yaşam çevrelerimizi belirli ihtiyaçlarımız çerçevesinde düzenleme girişim ve eylemlerimizin var olmasını sağlayan unsur yaşam çevrelerinin varlığı, yaşam çevrelerinin var olmasını sağlayan unsur insanların bir arada yaşam ihtiyaçları ve bunun da kaynağı “insan”dır. Dünyadaki tüm oluşumlar gibi insanların da hepsinin birbirinden farklı olduğu fakat benzer nitelikler taşıyıp benzer bakış açılarına ve yaşam alışkanlıklarına sahip olanların varlıklarını (hayatlarını) sürdürebilmek adına bir arada olmayı tercih ettikleri bilinen bir gerçekliktir. Bugün, sahip olduğumuz yaşam alışkanlıkları ve hayata bakış açımızın, geçmişten gelen yaşam biçimimiz ile birleştiği noktayı, sahip olduğumuz “kültür” olarak tanımlanmak mümkündür. Yani diğer bir anlamda “kültür = yaşam biçimi” şeklinde ortaya konabilir.

Kültür nasıl ki bütünü ile bir yaşam biçimi olarak tanımlanabiliyorsa, yaşam alanlarımızın da bu yaşam biçiminin birer yansıması, kültürümüzün birer parçası olduğu, planlama da nasıl ki mekansal çevrenin düzenlenmesi için bir araç gibi görülüyorsa, aslında temelde yatan unsurun insan olduğu hiçbir zaman için gözden kaçırılmamalıdır. Bu çerçevede bir bakış açısı ile, “insanlara rağmen” değil “insanlar için”, onların istekleri ve beklentileri doğrultusunda düşünen bir planlama anlayışına sahip olunması gerektiği muhakkaktır.

Planlama anlayışlarının, disiplininin gelişim süreci içerisinde, başta yalnızca fiziksel ve teknik olarak başlayan bir yaklaşımdan, daha esnek, çok yönlü ve interdisipliner bir yaklaşıma gelinmiş olduğundan söz etmek mümkündür. Bu değişim süreci içerisinde, yaşam alanlarına, mekansal birer unsur olarak bakılmasından öteye geçilmiş, mekansal, ekonomik, ekolojik, toplumsal her yönüyle yaşayan, var olan ve hayatımızı, yaşam biçimimizi şekillendiren oluşumlar olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Yine bu süreç ile birlikte ön plana çıkmaya başlayan bir diğer nokta, insan öncelikli planlama anlayışlarının geliştirilmesinin, böylece sürdürülebilir yaşam biçimlerinin oluşturulabilmesinin ve bunu sağlayabilmek adına da özellikle “katılım” mekanizmalarının geliştirilmesinin önemi olmuştur. Fakat ne dünya genelinde ne de ülkemiz çerçevesinde bu tür bir bakış açısının ve bu yönde

geliştirilen planlama yaklaşımlarının oturmuş olduğundan söz etmek mümkün değildir. Gerek kavramsal anlamda gerekse gerçekleştirilen uygulamalar kapsamında yapılan tartışmalar sürmekte, deneyim ve bakış açıları paylaşılmakta, “olması gereken” olarak bahsedilen noktaların tanımlamaları yapılmaya çalışılmaktadır.

Kültürel sürdürülebilirlik unsuru da, sürdürülebilirlik anlayışı ve kentlere çok yönlü bakış açılarının kesiştiği noktada karşımıza çıkmaktadır. Kültür nasıl ki mekanın şekillenmesinde etkili bir unsursa, mekanların farklı şekillenmesi de kültürler üzerine etki etmektedir. Dünyada küreselleşme süreci içerisine girilmesi ile gerek mekansal gerek kültürel anlamda etkileşimlerin artmış olması da yine köklü değişimler yaşanmasına sebep olan önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu etkileşimler içerisinde ortaya çıkan en büyük sorun ise birtakım değerlerin – yaşam biçimlerinin – “kültürlerin”, farkında olarak ya da olmayarak yok olmaya başlamasıdır.

Araştırma Sorusunun Ortaya Konması, Problemin Tanımlanması, Çalışmanın Amacı ve Nerelerde Kullanılabileceği

Özellikle küreselleşme yarışı içerisinde ben de varım demeye çalışan, ve toprağı her geçen gün daha da değerlenen büyük kentlerde, planlama kararları ya da üstten inme kararlar çerçevesinde geliştirilen mekansal kararların, mevcut sosyo-kültürel dokuyu hiçe sayması sorunu birçok örnekte karşımıza çıkabilmektedir. Bu konuda hem karar mercilerinin hem de toplumun yeterince bilinçli ve eğitilmiş bir yapıya sahip olmaması, birçok değerün gün geçtikçe yok olmasına sebep olmaktadır. Planlamanın sosyal boyutunun özellikle ülkemizde yeterince ön plana çıkarılamamış olduğunu ortaya koymak mümkündür. Kentin asıl sahipleri ve orayı canlı bir yaşam alanı yapanlar insanlar değil midir? Yaşam alanlarımız, insanların sahip oldukları farklı kültürleri, farklı yaşam alışkanlıkları olarak mekana yansıtılmaları ile oluşmaya başlamamış mıdır? Çalışmanın temel sorusu da tam bu noktada ortaya çıkmaktadır: *“İnsanların yaşam alanlarını sahiplenmeleri, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına en temel araçlardan biri olarak değerlendirilebilir mi?”*

Araştırma kapsamında ele alınacak probleminin belirlenmesi de tüm bu soruların kesiştikleri noktada gerçekleşmiştir. Ortaya konmuş olan problem şu şekildedir:

“Günümüz kentleşme şartları ve planlama uygulamaları çerçevesinde, insanların bugüne kadar sahip oldukları yaşam alanlarını sahiplenme biçimleri göz ardı edilmektedir.”

Bu temel soru ve temel problem çerçevesinde ortaya konabilecek temel amaç ise; insanların sahip oldukları farklı kültürlerin mekan kullanımlarına ne şekilde yansıdığı, bu farklılıkların korunmasının ve sürdürülebilir kılınmasının planlama açısından ne şekilde bir önem taşıdığına ortaya konmasıdır.

Çalışma temel olarak dört ana bölümden oluşmaktadır. Özellikle planlama ve kültürel sürdürülebilirlik üzerine kavramsal tanımlama ve açıklamaların detaylandırılmış olduğu ilk bölüm, konu üzerine dünyada gerçekleştirilmiş olan farklı deneyim ve çalışmalardan çeşitli örnekleri ortaya koyan dünya örnekleri, çalışma alanı olarak seçilmiş İstanbul kenti Kumkapı yerleşmesi üzerine yapılan araştırma ve alan çalışmasının sonuçlarını içeren örnek alan çalışması ve son olarak da tüm ortaya konanların birbirleri ile ilişkilendirilerek bir sonuca bağlanacağı değerlendirme ve sonuç kısmı bulunmaktadır.

Çalışma çerçevesinde kullanılan yöntemler; gerek kavramsal gerek alan çalışması bölümleri için kütüphaneler ve internet üzerinden gerçekleştirilmiş olan literatür/kaynak taramaları, özellikle alan çalışması kısmı için gerçekleştirilmiş olan anketler, birebir gerçekleştirilen mülakatlar, gözlemler ve fotoğraflamalardır. Alanda çeşitli güvenlik sorunlarının var olduğu bildirilmiş ve çalışma sırasında da çeşitli zorluklar ve sorunlarla karşılaşmış olduğu için özellikle anket çalışmaları istenilen düzeyde gerçekleştirilememiştir. Hedeflenen 100 ankete ulaşamamış 40’ı alanda yaşayanlar 20’si ise başka bölgelerde yaşayıp da burada çalışanlar olmak üzere 60 anket ile sınırlı kalmıştır.

Bu çalışma, her türlü planlama çalışmasına kuramsal ve teorik bir altlık olarak kullanılabileceği gibi, pratikteki uygulamalara da rehberlik edebilecek nitelikte oluşturulmaya çalışılmıştır. Böylece, var olduğu teorik olarak bilinen fakat uygulamada çoğunlukla teknik seviyede kalan planlamanın sosyo - kültürel boyutunun önemi bir kez daha vurgulanmış olacaktır.

2. PLANLAMA DİSİPLİNİ ve KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

2.1 Planlama Anlayışı ve Süreç İçerisinde Yaşanan Değişim

Planlama anlayışının ortaya çıkışı ve süreç içerisinde yaşanan değişimleri, insanların ilk yerleşik hayata geçtikleri dönemden başlayarak günümüze kadar gelecek şekilde, karşımıza çıkan farklı anlayışlar ve belirli ana kırılma noktaları üzerinden açıklamak mümkündür. Sürecin kabaca görülebilmesi adına hazırlanmış olan zaman çizelgesinde, üç ana kırılma noktası ve planlamanın temelini oluşturduğunu belirtebileceğimiz, en eski dönemlerde kentsel gelişmelere karşı yaklaşımlar gösterilmiştir (Bkz. Şekil 2.1). Planlama, geleceği biçimlendirme işi olsa da, geçmişin göz ardı edilmesi söz konusu olamaz (Ward, 2004). Bu her ne kadar kentsel gelişim süreçleri için ortaya konmuş olan bir söz olsa da bugünkü planlama anlayışının da eski dönemlerdeki anlayışlardan beslenerek doğduğu gerçeği ve geçmiş deneyimlerin hiçbir zaman göz ardı edilmemesinin gerekliliği unutulmamalıdır. Başlık içerisinde ilk yerleşimlerden başlanarak, farklı oranlarda detaylandırılmalar ile tüm süreç ortaya konacaktır.

İnsanların ilk yerleşik hayata geçmeleri ile bir şekilde yaşam alanlarını kendi ihtiyaçları çerçevesinde düzenleme gereksinimleri doğmuştur. Planlama disiplininin de temelini bu ihtiyaçlar olduğunu belirtmek mümkündür. İnsan unsurunun ve ihtiyaçlarının planlamanın ana konusu olduğu hiçbir noktada gözden kaçırılmamalıdır. İnsanlar da ortamlarına göre iki grupta değerlendirilebilir: içgüdüsel olarak çevrelerini kendi bakış açıları çerçevesinde düzenleyenler ve çevrelerini hazır düzenlenmiş biçimde kabullenenler (Abercrombie, 1959). İlk yerleşimler için belirtilmiş olan, tam da bu çevrelerini kendi bakış açıları çerçevesinde düzenleyenler olarak sınıflandırılabilir. Fakat zaman içerisinde yaşam alanları genişledikçe bu durum imkansız hale gelmeye ve birçok farklı unsur da işin içine girmeye başlamıştır. Bu noktada planlamanın bir disiplin olarak var olmasının gerekliliği anlaşılmaktadır.

Şehir kurma çabasının, eski çağlarda da planlı, yani belirli endişelerden doğan düzen içerisinde var olduğunu, fakat bunun çoğunlukla güzel sanatlar ve iskancılığa dayalı olduğunu belirtmek mümkündür (Bayhan, 1969). Süreç içerisinde, eski çağlarda

görülen farklı düzenlemeleri; Antik Çağ şehirciliği, Roma şehirciliği, Orta Çağ şehirciliği, Rönesans Şehirciliği ve Barok şehirciliği şeklinde sıralamak mümkündür. Bu dönemlerdeki uygulamalar gerek dönemlerine gerek coğrafyalarına göre farklı biçimlerde olsa da, biraz önce de belirtilmiş olduğu gibi esas olan güzel sanatlar ve estetik kaygı olarak görülmekte, bilinmektedir. Yaklaşık olarak yine aynı dönemlere denk gelmek üzere, resmi olarak kabul edilen ilk planlama çalışması M.Ö. 5. y.y.'da Antik Yunan kentlerinde, Hippodamos tarafından yapılmış olarak bilinmektedir. Hippodamos çalışmalarındaki ana prensip, düz geniş yollar ve ticaret alanı çevresinde gelişmesi öngörülen bir kent olmuştur (Abercrombie, 1959). Planlama disiplininin kökeninin ne kadar eski dönemlere dayandığı burada bir kere daha vurgulanmış olmaktadır.

• **Endüstri Devrimi**

1789 Endüstri devrimi şehirselleşme için en önemli kırılma noktalarından biridir. Kentsel alanlarda sanayi sektörünün oluşturulması ile birlikte kırsal yerleşimlerden kentsel alanlara yoğun göçler yaşanmış ve kentler çok hızlı bir gelişim süreci içerisinde girmişlerdir. Fakat bu dönemde özellikle İngiltere üzerinden bakıldığında, kentlere yığılan işçi sınıfının karşılanamayan ihtiyaçları yaşam standartlarının gittikçe kötüleşmeye başlamasını ve giderek artan sağlık sorunları ile salgın hastalıkları da beraberinde getirmiştir. Ne zaman ki bu sorun burjuva kesiminin yaşam koşullarını da tehdit eder hale almıştır, o zaman buna bir müdahale biçiminin geliştirilmesinin gerekliliği gündeme gelmiştir. Yaşanan bu gibi sorunlar ve sonuçlarında aranmaya başlanan çözüm önerileri planlama disiplininin de gerekliliğini ortaya çıkarmaya ve planlama 1890'larda, reformistlerin kenti geliştirme fikirleri ile şekillenmeye başlamıştır (Ward, 2004). İki önemli kişi ve yaklaşım biçimleri belirtilmiş olan dönemlerde farklı yaklaşımları ile dikkati çekmektedir; Ebenezer Howard ve Le Corbusier.

Ebenezer Howard, 1840'larda geliştirdiği "Garden Cities of tomorrow" ve "Social Cities" ile dikkati çekmektedir. "Garden City", 30.000 nüfuslu, iyi konutlardan oluşan, planlı bir çevre, kamusal alanlar ve yeşil kuşaklar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Ward, 2004). Yine aynı oluşum ile sağlık otoriteleri ve sosyal konutlar da oluşmaya başlamıştır (MSGSÜ, 2004). "Social City" projesi de yine "Garden City" ile ilişkili olarak oluşturulmuş olan bir projedir. Kent merkezi çevresinde oluşturulan "Garden City" projeleri arasında kurulan bağlar ile

oluşturulan bir kentsel sistem olarak tanımlanmaktadır (Ward, 1992). Bu alanları çekici kılacak olan unsurlar da daha iyi ve karşılanabilir (ucuz) yaşam standartları ile farklı bir yaşam tarzı sunulması şeklinde belirlenmiştir (Fishman, 1982). Tüm bu yaklaşımlar özellikle maddi açıdan güç sahibi olmayan kesim için iyi bir alternatif olarak görülse de, özellikle 1. Dünya savaşı sonrasında kentlerde yaşanan sosyal sorunlara getirilmiş olan mekansal çözümler olarak değerlendirilebilir.

Le Corbusier ise özellikle modernite döneminin en önemli temsilcilerinden biri olarak bilinmekte, hatta onun yapmış olduğu sosyal konutların yıkımı ile postmodernist döneme geçilmiş olduğuna inanılmaktadır. Bakış açısı, dikeyde yoğunluğu arttırmayı getirmekle birlikte en belirgin vurguladığı nokta ve aynı zamanda en çok eleştiri alan, insanların temel ihtiyaçlarını aynı olarak görmüş olmasıdır. Bu çerçeveden yola çıkarak tek tip ve büyük kütlelerden oluşan sosyal konutlar oluşturmuştur.

Planlamanın ilk dönemlerinde sosyal sorunlar da dahil olmak üzere yalnızca mekansal çözümlerinin aranmış olduğu ve zaman içerisinde bu çözümlerinin yetersiz ve eksik olduklarının deneyimlenmiş olduğu görülmektedir. Geniş kapsamlı planlama anlayışı da, yine modernist dönem içerisinde, ortaya konmuş olan deneyimler ile var olması gerekli görülen yeni bakış açıları çerçevesinde oluşmuştur.

• **Geniş Kapsamlı Planlama Anlayışı**

Geniş kapsamlı planlama anlayışını, bir üstün iradeyi, estetiği, o yerleşmenin kimlikli kalmasını, anormal olmayanı, kaçınılmaz olanı gerçekleştirmek şeklinde tanımlamak mümkündür (Tekeli 2002). Kamu yararı kavramı planlama disiplini içerisine sokulmuş, uzun vadeli ve geniş açılı bir bakış açısını beraberinde getirmiştir. Özellikle bugün bile halen tanımlaması konusunda tartışmalar süren kamu yararı kavramı, geniş kapsamlılık, rasyonellik ve uzun vadeli özellikler unsurları göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir (Öktem, 2007). II. Dünya savaşını izleyen yıllarda tüm batı dünyasında, farklı biçim ve içeriklerde de olsa, en yaygın biçimde uygulanmış olan planlama yaklaşımı olduğu bilinmektedir. Hausmann, sanayi dönemi Avrupa'sında, kamu yararından çok egemen sınıfların yararına yapılması ve estetik değerleri ön plana çıkarmasına karşın, ilk kapsamlı fiziksel planlama uygulamasını gerçekleştirmiş olan kişidir (Ersoy, 2007). Geniş kapsamlı planlama anlayışı tamamen objektif olarak kabul edilmektedir ve doğru teknikler biliniyorsa

mutlaka doğru sonuca ulaşılır yaklaşımı benimsenmiştir. Bu bakış açısı ile kentsel yaşamın yine bir çok farklı yönünü gözden kaçırdığını ve onu yalnızca teknik bir süreç olarak gördüğünü belirtmek mümkündür.

Geniş kapsamlı planlama anlayışına getirilmiş olan birçok eleştiri bulunmaktadır. Bu eleştiriler Marksist görüşlülerden gelen eleştiriler ve savunucu planlama anlayışı ile gelen eleştiriler olarak sınıflandırılabilir. 1970’lerde Marksist yaklaşım, planlama ve plancıya yeni bir rol tarif etmek yerine, çözüm kapitalist üretim tarzının ortadan kaldırılması ve bütün üretim araçlarının işçi sınıfına tahsis edilmesidir diyerek kendi bakış açısını ortaya koymuştur (Göksu, 2007). Fakat bu bakış açısının gerek o dönemde gerekse bugünkü ekonomik düzen içerisinde ütöpik olduğunu belirtmek mümkündür.

Savunucu planlama yaklaşımı, yine geniş kapsamlı planlama anlayışını yöneltlen eleştiriler ışığında oluşturulmuştur. ABD’li hukukçu, şehir plancısı Paul Davidoff tarafından 1965 yılında geliştirilmiştir. Planlamanın, merkezi olarak karar almayı gerektiren özelliği ile bireylerin seçme hakkını sınırlandırdığı belirtilmiştir (Meyerson, 1954). Planlama sürecinde söz sahibi olamayan kesimlerin belirli temsilciler ile bu süreçte söz sahibi olabilmelerini öngörmektedir. Fakat savunucu planlama anlayışı da yalnızca katılım boyutunun çok fazla ön plana çıkarılması ve bunun da yine yetersiz oluşu, temsilcilik sisteminin ne şekilde, neye göre işleyebileceğine yönelik açıklamaların yetersizliği yönünde eleştiriler almıştır.

Tüm bu geçirilen süreç ile beraber, yine tüm dünyayla birlikte planlama açısından ortaya konmuş olan diğer bir önemli kırılma noktasına gelinmiştir. Bu süreç, önceden yaşanan deneyimlerin üzerine yeni ve farklı bakış açılarını da getirerek, yeni planlama anlayışının ön plana çıkışını da eş zamanlı olarak tetiklemiştir. Bahsedilen küreselleşme süreci, stratejik planlama anlayışı ve planlamaya yeni bir boyut olarak giren sürdürülebilirlik anlayışı ile hemen hemen eş zamanlı ve etkileşim içerisinde ortaya çıkmış, gelişmiştir. Bunların içerisinde postmodern döneme geçişi de eklemek mümkündür. Dolayısı ile belirtilmiş olan üç önemli boyut bir sıra içerisinde açıklanacak olsa da, akış içerisinde birbirleri ile ilişkilendirilecektir ve iç içe geçen süreçler olarak görülmesi gereklidir.

- **Küreselleşme**

Küreselleşme süreci, 1980’lerde yeni bir ekonomik düzenin oluşmasını ve hızla gelişen ulaşım, iletişim teknolojilerinin ulus devlet sınırlarını ortadan kaldırmaya başlamasını yansıtan bir süreçtir. Fakat, küreselleşmeyi ulus-devlet oluşumunun tamamen karşıtı bir güç olarak değil, merkezkaç bir güç olarak yorumlanması daha doğru olacaktır (Ünsal, 2001). Özellikle ulus devletin sınırlarının ortadan kalkmaya başlaması, yerelliğin ön plana çıkmasını ve kentlerin küresel sistem içerisinde, yarışmacı bir düzen çerçevesinde kendilerini var edebilme çabalarını beraberinde getirmiştir.

Planlama açısından bakıldığında, küresel kent olma çabası, göz önünde bulundurulması gereken etmenleri yerel ölçekten çıkartıp küresel ölçeğe dayandırmış ve birçok farklı unsuru birçok farklı aktörü planlamanın içerisine sokmuştur. Artık yarışmacı kentler kavramı ön plana çıkmış ve bu çerçevede kentlerin tek tipleşmesi sorunu belirginleşmeye başlamıştır. Ayrıca iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesinin de etkisi ile toplumların birbirleri ile olan etkileşimleri artış göstermiştir. Küreselleşmenin modernitenin yarattığı etkilerden farkı, dönüşümlerin yalnızca oluşum süreçlerinin değil, toplumları etkileme süreçlerinin de daha önce olmadığı kadar hızlı gerçekleşmesidir ki, bu durum geçmişe nazaran çok daha fazla sosyo-ekonomik probleme karşılık gelmektedir (Yalçınan, 2006). Hemen her yerde büyük ölçüde farklı dillerde konuşan ve ortak bir mirasa sahip olmayan sosyal gruplar oluşmaktadır (Scott, 2004). Bunlarla birlikte birçok yeni bakış açısına ve farklı sorunlara çözümler arayan stratejik planlama anlayışına geçmeden önce yine aynı dönemde gündeme gelen ve planlama açısından da büyük önem taşıyan sürdürülebilirlik kavramı dikkati çekmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı temelde, ekonomik düzen içerisinde doğal kaynakların en verimli ne şekilde kullanılabileceği anlayışı üzerinde durmaktadır. Sürdürülebilirliğin kavram olarak ilk yayınlandığı “ortak geleceğimiz”de ise, bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Özer, 1995). Kentsel sürdürülebilirlik de bir kentin kentsel sisteminin temelini uzun vadede destekleyen çevresel koşullarla beraber, nitel olarak yeni bir sosyo - ekonomik, demografik ve teknolojik çıktı seviyesine ulaşma potansiyelini tanımlamaktadır (Görer, 1995). Özellikle kaynakların verimli kullanılmasının sağlanması ile birlikte ekonomik

gelişmenin gerçekleştirilebilmesinin bir arada organize edilebilmesi ve kentsel sisteme yedirilebilmesi yönü ile planlama açısından büyük önem taşımaktadır. Planlama, çevre sermayesinin kaybının karşılanması ile gelişme arasında yapılacak kaçınılmaz tercihte neyin kritik olduğu ve neyin tazmin edilebilir olduğuna karar verebilecek bir disiplindir şeklinde bir tanımlama getirmek de mümkündür (Görür, 1995).

Yine küreselleşme çerçevesinde ön plana çıkmış olduğu görülen “yönetişim” kavramını da planlamada katılımın ön plana çıkışı ile ilişkilendirmek mümkündür. Yerelleşme anlayışı çerçevesinde yerel yönetimler, kendilerini, yalnızca halka bir takım hizmetler sunan birimler olarak değil, büyümeye önem veren ve bu bağlamda sermayenin taleplerine duyarlı politikalar geliştiren bir yönetim anlayışına bürünmüşlerdir. Bu çok yönlü ilişkiler çerçevesinde devlet dışı bir takım mekanizmaların sistemin içerisinde entegre olması gündeme gelmiştir. Bu yeni kombinasyonun üyeleri, yerel devlet, yerel nitelikli olan ya da yerel düzeyde etkinlik gösteren, sermaye ve sivil toplum kuruluşları olarak adlandırılan çeşitli yapılanmalardır (Şengül, 1999). Yönetişim denilen kavram da tam bu noktada oluşmaktadır ki, bu kavramı, karşılıklı olarak sürekli iletişim ve etkileşim içerisinde olan çok aktörlü yönetim yapısı şeklinde tanımlamak mümkündür. Dolayısı ile çok aktörlü yapı çerçevesinde katılımın ön plana çıktığı görülmektedir.

• **Stratejik Planlama**

Tüm ortaya konanlarla iç içe geçen, ve geniş kapsamlı planlama anlayışının ardından karşımıza çıkan planlama yaklaşımı, stratejik planlamadır. İlk olarak askeri alanda kullanılmış bir terim olduğu bilinmektedir (Albrechts, 2007). Postmodernist bir bakış açısını da yansıtan planlama anlayışı, tam katılımcı, plancının oyunun belirleyicisi olduğu değil oyunun bir parçası haline geldiği bir planlama anlayışını ortaya koymaktadır (Tekeli, 1992). Buradan da anlaşılacağı gibi stratejik planlamanın en önemli unsurlarından biri çok aktörlü yapı ile katılımı sağlamaktır. Bir diğer önemli unsur ise, değişen koşullara uyum sağlamasına yarayan esnek yapısıdır. Ayrıca eylem sonuç ve uygulama yönelimli, içerisinde geliştiği çevre koşullarına vurgu yapan ve yarışmacı bir ruha sahip bir yaklaşım olma özelliği taşımaktadır (Kaufman ve Jacobs, 1996). Burada belirtilen yarışmacı ruhu küreselleşme süreci ile ilişkilendirmek mümkündür. Orada da belirtilmiş olduğu gibi yarışmacı kentler kavramının ön plana çıkması, düzene ayak uydurabilmek adına planlamanın

yarışmacı ruhunu da beraberinde getirmek durumunda kalmıştır. Ayrıca hem yerel koşulların hem küresel dinamiklerin göz önünde bulundurulmasının gerekliliği unutulmamalıdır (Gedikli, 2007).

Tüm bunlar dışında belki de en önemli özelliği uzun dönem vizyon ile kısa dönem eylemleri kombine edebilen bir süreç olarak karşımıza çıkmasıdır (Albrechts, 2004). Özellikle küreselleşme sürecinin etkisi ile kentlerde büyük projelerin geliştirilmesi önem kazanmıştır. Bu durum kısa dönem eylemler olarak tanımlanmaktadır ve bunların uzun dönem vizyonlara kombine edilebilmesi, kentsel gelişmenin dengeli ve en iyi şekilde sağlanabilmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Bu kombinasyonun sağlanamadığı durumlarda birçok büyük ama birbirinden kopuk projelerden oluşan kötü ve düzensiz yaşam alanları ortaya çıkmaktadır.

Belirtilenlere ek olarak stratejik planlamaya genel bir tanımlama getirmek gerekir ise; ekonomik ve sosyal gelişimi amaçlanan bölgenin geleceğini şekillendirmede rol oynayan, ve bu amaçlara ulaşmak için eylemler ortaya koyan, stratejik mekansal planlama modeli, bölgelerin ve şehirlerin sosyal, ekonomik, tarihi, kültürel, ekolojik ve teknolojik kaynaklarını kullanarak, küresel ekonomiye entegre olma yolunu seçmektedir (Cengiz, 2007). Bu tanımlama da stratejik planlamanın hem kentin tüm boyutlarını ele aldığını hem de küresel düzenin planlama anlayışı içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu iyi bir biçimde ortaya koyar niteliktedir. Günümüzde stratejik planlama halen planlamada gelinen son nokta, en iyi planlama biçimi olarak değerlendirilmemekte, tartışmalar devam etmekte ve değişen düzenler içerisinde değişen planlama anlayışlarına doğru yol alınmaktadır.

Bölüm boyunca açıklananlardan da anlaşılmaktadır ki içerisinde yaşanan şartlar ve o güne kadar edinilmiş deneyimler, yeni planlama anlayışlarının oluşumunda büyük önem taşımaktadır. Bugün gelinmiş olan nokta gerek kenti tüm yönleri ile ele alması, gerek katılım unsurunu ön plana çıkarması gerek küresel düzene ayak uydurma çabası gerekse esnek yapısı ile mükemmel olarak görülebilir. Fakat hem teorik ve uygulamanın ne yazık ki birbirini tutamaması hem de dünyanın gelişiminde karşılaşılabilecek farklılaşmalar beraberinde mutlaka ki yeni anlayışları getirecektir. Tez çerçevesinde, bugünkü noktada bizim için önemli olan, planlamanın sosyo-kültürel yönünün neden önemli olduğunun ve ne şekilde kullanılabileceğinin vurgulanmasıdır.

2.1.1 Sosyo – kültürel bakış açısının planlama disiplini içerisindeki önemi

Ana başlık içerisinde verilmiş olan süreçten de anlaşılmaktadır ki planlama, başlarda yalnızca fiziksel bir araç olarak algılanırken zamanla farklı boyutlarının da önemi ortaya çıkmış ve son gelinen nokta olarak stratejik planlama anlayışı ile kentsel yaşama çok yönlü bakış açısı kazanılmıştır. Sosyo-kültürel bakış açısı da son dönemde önemi anlaşılmış olan yaklaşımlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Planlamanın ana unsurunun insan olduğu düşünüldüğünde, bir sıralama yapmak gerekir ise, bu yaklaşımı birinci sıraya koymak da mümkündür. Sosyo-kültürel bakış açısı neden planlamanın olmazsa olmaz unsurlarından biridir? En iyi şekilde kullanılabilmesi için ne tür yöntemler kullanılabilir? ve Tez çalışması çerçevesinde ne tür bir önem taşımaktadır?

Sosyo – kültürel değerler; bir toplumdaki insanların rollerini, birbirleri ve çevreleri ile olan ilişkilerini, insanların dünya görüşlerini, geçmişten bugüne gelen birikimlerini ve o toplumla ilgili genel fikirleri içermektedir (Atik, Erdoğan, 2007). Bir mekanın oluşumunu sağlayanlar o mekanda yaşayan insanlardır şeklinde bir bakış açısı ile düşünüldüğünde, kişilerin farklı rolleri, yaşam biçimleri, dünyaya bakış açıları çerçevesinde, yaşadıkları mekanların biçimleniş tarzlarının da birbirinden farklı olacağı, olması gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, insanların yaşam çevreleri, aynı zamanda onların sosyo-kültürel yaşam biçimlerinin bir yansımasıdır. Nerede ve hangi zamanda olursa olsun, sadece yapı ve kentsel unsurlardan ibaret bir madde dünyası olmayan kentsel hayatın arkasında, kendine has insan gerçeği ve onun yaşayış normları, zihniyeti de bulunmaktadır (Sarıtış, 2002). Planlamada sosyo-kültürel değerlerin sahip olduğu önem de, insanların farklı yaşam biçimlerinin mekan üzerinde farklı kullanım biçimleri yaratması noktasında ortaya çıkmaktadır.

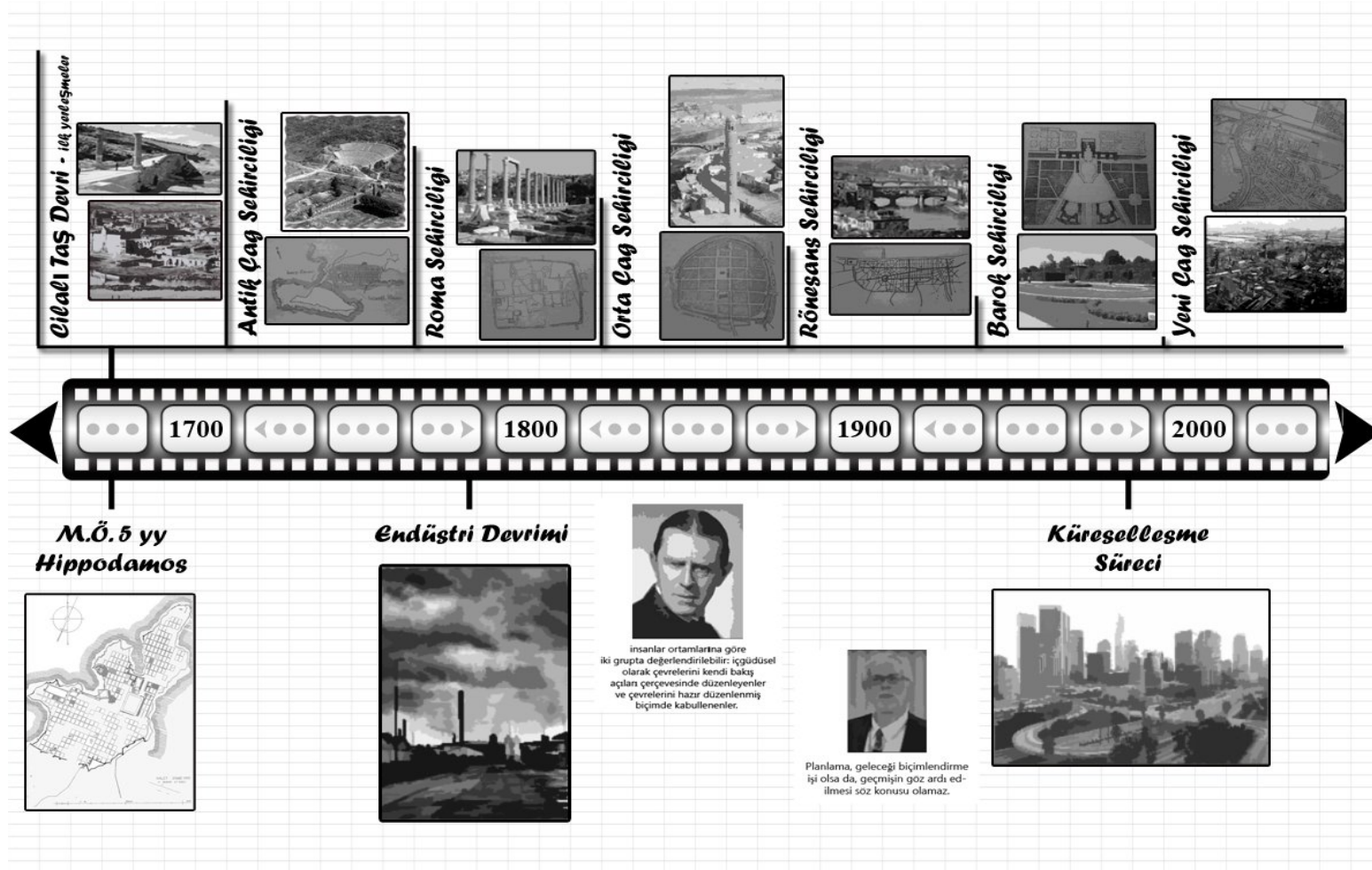
Kent planları, yeni kentsel çevrelerin oluşturulması, doğal çevrenin korunması ile birlikte kentlerde yeni bir yaşam tarzı ve kentli oluşturulmasının başlıca araçlarından biri olarak tanımlanmaktadır (Tunçer, 2007). Bunun yanı sıra yine planlama ile mevcut yaşam tarzlarının korunması, sosyo-kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Planlama disiplini çerçevesinde, mevcut dokunun en iyi biçimde analiz edilerek yeni getirilecek kararların mevcut yaşam biçimine uygunluğu, geçmişten gelen değerlerimizin kaybolmaması ve insanların maksimum refah seviyesinde istedikleri şartlarda yaşamlarını

sürdürebilmeleri için sağlanmalıdır. Özellikle küreselleşme sürecinde ortaya çıkan yarışmacı kentlerle tüm mekanların birbirlerine benzemeleri ve farklı yaşam tarzlarından doğan mekan kullanımlarının yavaş yavaş yok olmaya başlaması sorunu ancak bu değerlerin ön planda tutulması ile aşılabilecektir.

Tıpkı sosyo-kültürel değerlerin geçmişten günümüze gelen yaşamışlıklarla beslenmesi gibi, mekanlar da bu değerlerin yaşam biçimleri ile geçmişten günümüze birikimler ile şekillenmektedir. Günümüzde sosyo-kültürel değerlerin kentleşme süreci kapsamında kaybolmadan, planlama içerisinde en iyi şekilde analiz edilip uygulamada kullanılabilmesi adına ön plana çıkarılmış olan kavramın “katılım” olduğu görülmektedir. Fakat teoride halen üzerine birçok tartışmalar yaşanan “katılım” anlayışlarının uygulamada istenilen sonucu verebildiğinden bahsetmek mümkün değildir. İnsanların yaşam alanları hakkında maksimum söz sahibi olabilmeleri adına yürütülen mülakat ve anket çalışmalarının yanı sıra her aşamasında şeffaf bir şekilde oluşturulan planlama süreçlerinin gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Planlamada sosyo-kültürel bakış açısı dendiği zaman içerisinde sayısız değişkenin yer alması ve birçok yönden somut değerlerin ortaya konamaması en önemli sorun noktalarını yaratmaktadır. Çözülemeyecek sorunlar olmadığı halde süreci çok fazla uzatma riski bulunduğu için genelde çok temel noktalara değinilerek planlama çalışması içerisinde katılmakta ve bu şekilde tamamlanmaktadır. Fakat planlamanın temel unsurunun “insan” ve mekanın yalnızca insanların farklı sosyo-kültürel yaşam biçimleri çerçevesinde oluşan bir kullanım biçimi olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Tüm ortaya konanlar çerçevesinde planlamanın ana unsuru olarak ortaya çıkarılmış olan sosyo-kültürel yaşamın sürdürülebilir kılınabilmesinin önemi, bunun ne şekilde sağlanabileceği ve mekan üzerinden incelenmesi çalışmanın temel konusunu içermektedir. Bu kapsamda öncelikli olarak sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı ve tanımlamaları hakkında kısa bir giriş yapılacaktır, ardından da kültürel sürdürülebilirlik kavramı, şu ana kadar vurgulanmış olan önemi çerçevesinde tartışılacaktır.

Şekil 2.1 : Zaman Çizelgesi

2.2 Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik, çevre hareketi içinde ortaya çıkan, oldukça yaygın olarak kabul gören ve içeriği siyasal süreç içinde, sürekli olarak yeniden belirlenmeye çalışılan bir ahlak ilkesidir (Tekeli, 2001). Ayrıca;

- Çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci bir dünya görüşü (Keleş, 1998).
- Ekonomik kalkınmanın doğal çevre temelini dengeli kullanımı ve işletilmesi (Görer, 1995).

şeklinde bir çok farklı tanımlamaya gidilmiş olduğu da görülmektedir. Fakat temelde yatan noktanın, kalkınma amaçlı kullanılan yöntemler ile “doğa”nın dengesinin kurulmasının gerekliliği olduğu anlaşılmaktadır.

Kavramın insan ile yaşadığı çevre arasında kurduğu ilişki sonucu yaşanan gelişmeler çerçevesinde 70’li yıllarda ortaya çıkmaya başladığı bilinmektedir. Bu döneme kadar yerel ölçekli çevre sorunlarının kalkınmanın doğal ve katlanılması gereken bir sonucu olduğu anlayışı hakim iken (tepki ve tedavi yöntemi), özellikle zaman geçtikçe dünyanın daha insan merkezli bir anlayışı benimsemesi ve bu yönde gelişmelerin sağlanması ile doğanın dengesi hızla bozulmaya başlamış ve meydana gelen olumsuzluklar ile de bu süreç içerisinde sürdürülebilirlik kavramı önemini arttırmıştır (tahmin ve önleme) (Özer, 1995). Kavram, ilk olarak 1972 yılında Stockholm’de gerçekleştirilmiş olan Dünya Çevre Konferansı raporunda görülen “eko-gelişme” kavramı üzerine yapılan tartışmalara bağlı olarak gelişmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’na Brundtland raporunda, kalkınma ile bütünleştirilerek “Bugünün gereksinim ve beklentilerini, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılama olanaklarını tehlikeye atmaksızın karşılamaktır.” Şeklinde tanımlanmıştır (Emrealp, 2005). Sürdürülebilirlik anlayışının ortaya çıkışı ve önem kazanmasının ardından 1992 yılında yapılan Rio Zirvesi ile beraber “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramı dünyanın gündemine oturmuştur. Sürdürülebilir kalkınma anlayışını, ortaya konan amaçlar çerçevesinden açıklamak gerekirse bu amaçları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- “İki grup olarak ele alınan ekonomi ve ekolojiyi bir araya getirip, kaynakları hem yaşayan insanların hem de gelecek nesillerin kullanımına sunmak.
- Temel ekolojik dengelerin ve yaşam destekleme sistemlerinin korunması, genetik çok yönlülüğün korunması, mekanların ve ekosistemlerin korunması.
- Büyümeyi canlandırmak, büyüme hızının denetim altına alınması, doğal kaynak temelinin zenginleştirilmesi, kararların alınmasında çevre ve ekonominin birlikte değerlendirilmesi, teknolojik gelişmenin yeniden yönlendirilmesi.
- İnsanın, insan ve doğa ile olan uyumunun artırılması (Demiral, 2005).”

Sürdürülebilir Kalkınma anlayışı çerçevesinde belirlenmiş olan tüm bu temel amaçlar incelendiğinde planlama ile ne kadar iç içe olması gereken ve planlama anlayışını temelden etkilemiş bir kavram olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü yukarıda belirtilen hemen her nokta yaşam alanlarının ve ekolojik çevrenin düzenlenmesi ve ne şekilde kullanılacaklarının planlaması ile yakından ilişkilidir. Planlama çevre sermayesinin kaybının karşılanması ile gelişme arasında yapılacak kaçınılmaz tercihte, neyin kritik olduğu ve neyin tazmin edilebilir olduğuna karar verebilecek bir disiplin dalıdır (Görer, 1995). İki kavramın bu derece iç içe geçmişliğinden dolayı ve sürdürülebilirliğin planlama içerisindeki farklı bakış açılarıyla da nasıl ön plana çıktığının daha detaylı ortaya konabilmesi adına sürdürülebilirlik – planlama ilişkisi farklı bir başlık altında incelenmiştir.

2.2.1 Sürdürülebilirlik ve planlama

Üst başlık çerçevesinde, sürdürülebilirlik hakkında değinilmiş olan genel tanımlama ve açıklamalardan da anlaşılmaktadır ki, ortaya çıkış noktasındaki ana konu, ekolojik – doğal kaynakların gelecek nesillere aktarılacak şekilde kullanımı üzerinden olmuştur. Fakat zaman içerisinde ekonomik, toplumsal ve hatta mekansal da dahil olmak üzere birçok farklı bakış açısı çerçevesinde sürdürülebilirliğin farklı boyutları da ön plana çıkarılmaya başlanmıştır.

Diğer bir taraftan planlama ve sürdürülebilirlik kavramlarının hangi noktada kesiştiklerine bakıldığında; küreselleşme – sürdürülebilirlik ve planlama üçgeninin önemi görülmektedir. Küreselleşme ile iletişim ve ulaşım teknolojilerinin maksimum hızda gelişim göstermesi, ulus devlet sınırlarının yok olmaya başlaması üzerinde etkili olmuş ve ekonomik gelişimin çok uluslu şirketlerin artması ve hizmet – finans

sektörüne ağırlık verilmesi ile sağlanmaya başlandığı görülmüştür. Fakat sanayi sektörü çerçevesinde sahip olunan üretimin gücü de yadsınamaz seviyededir. Sorunun ortaya çıktığı nokta ise, gelişmiş ülkelerin, farklı coğrafyalarda yer alan hammaddeleri de hızla tüketmesi ve özellikle yoğun kirliliğe yol açan üretim sistemlerini az gelişmiş ya da gelişmekte olan coğrafyalarda kurmaya başlamaları olmuştur. Sürdürülebilirlik kavramı da tam bu noktada, daha önce de belirtilmiş olduğu gibi ekolojik kaynakların ve doğanın sürdürülebilir kullanımının sağlanabilmesi üzerinden önem kazanmaya başlamıştır.

Planlama sürecinin bu dönemdeki gelişimine bakıldığında ise, yarışmacı kentlerin ön plana çıktığını ve genel anlamda da çok yönlü bakış açısı ile stratejik planlama anlayışının önem kazandığını belirtmek mümkündür. Buradan da anlaşılmaktadır ki sürdürülebilirlik anlayışının planlama içerisine girdiği ve önem kazandığı nokta da stratejik planlama dönemi ile çakışmaktadır. Her anlamda sürdürülebilir kentlerin yaratılabilmesinin önemi, küresel ve yarışmacı kentlerin yaratılabilmesinin önemi ile bir araya gelmektedir, ki ilk bakışta ikisinin birbiriyle zıt işleyecek süreçler olduğunun göze çarptığı düşünülürse “doğru” planlama süreçlerinin yaşanmasının gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır (Community and Local Government Department for Environment, 2007).

Sürdürülebilir kent planına baktığımızda; yoğun ve karışık bir arazi kullanımını, insan ölçeğinde tasarımı, kamu yararı doğrultusunda kamusal mekanlara vurguyu, işlevlerin bütünleşmesini ve insana dayalı ulaşım sistemlerini, katılımcı bir süreci, kentsel yeşil yapının korunmasını, ve sosyal gelişmenin koordine edilmesini içermekte olduğu görülmektedir (Thomas, Furuseth, 1999). Burada da görülmektedir ki yalnızca ekolojik ve doğal kaynakların kullanımı değil, ekonomik, sosyal, mekansal tüm boyutları ile sürdürülebilir gelişmenin önemi ve gerekliliği planlama anlayışı içerisine yedirilmelidir. Sürdürülebilir kent kısaca, kentteki ekonomik, toplumsal ve fiziksel kalkınmanın kalıcı hale getirilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Stratejik planlama anlayışı çerçevesinde göz önünde bulundurulması gereken sürdürülebilir kentlerin temel bazı özellikleri şu şekilde ortaya koymak mümkündür;

- Stratejik planlama çerçevesinde çevresel değerlerin dikkate alınması, kaynakların verimli ve gerekli miktarlarda, gerekli amaçlar doğrultusunda kullanımının sağlanması, yerel ve bölgesel çevrenin olumsuz etkilerinin giderilmesi

adına kararlar ortaya konması önem taşımaktadır. Ekonomik gelişimin sağlanması, kaynakların tüketilmemesi ile orantılı olarak en iyi şekilde planlanmalıdır.

- Kentlerin mekansal büyümelerinin kontrol altında, planlama kararları çerçevesinde geliştirilmesi, doğanın sürdürülebilir kullanımı ve gelecek nesillere aktarımı açısından önem taşımaktadır. Sürekli betonlaşan ve her türlü doğal değerlerini kaybeden kentsel yaşam alanları ve fonksiyonların, artık yalnızca kendi iç organizmalarını değil, çevreleri ile birlikte oldukça geniş alanları da tehdit eder duruma gelmiş oldukları bilinmektedir. Bu durumun önüne geçilmesini sağlayacak en temel araçlardan biri planlamadır.

- Sürdürülebilir kentler; bölgesel ve küresel kentler olma özelliği taşımalıdır ve dünyaya açık, paylaşım kentleri olarak tanımlanırlar. Stratejik planlama anlayışına bakıldığında da küresel boyutta rekabetçi ve yarışmacı kentlerin yaratılması anlayışının hakim olduğu görülmektedir. Kentlerin küresel düzene entegre olmaları, sürdürülebilirlik açısından önemli olduğu gibi, kendilerine has yapılarını ve onları oluşturan temel kültürel yapıyı da koruyarak sürdürülebilirliğini sağlamaları gereklidir.

- Sürdürülebilir kentlerde olmazsa olmaz olarak görülen halkların yönetime katılımını teşvik eden geniş katılımlı oluşumların sağlanması, stratejik planlama çerçevesinde geliştirilen her aşamada plana katılım anlayışı çerçevesinde sağlanabilir niteliktedir. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi, o düzen içerisinde yaşayan insanların yaşam koşullarının, beklentilerini karşılayıp karşılamadığına göre değişim gösterir. Her coğrafyadaki farklı toplum yapısının farklı ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenip karşılanabilmesi ve sürdürülebilir kılınabilmesi, planlama aşamasının tüm süreçlerinin maksimum katılım ile gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir.

- Her kentin, kente değer katan, kendine özgü karakteristik durumlarının olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu sebeple sürdürülebilir bir perspektifte kent planlaması statik, tüm kentlerdeki benzer sorunlara tek bir reçete sunar nitelikte değil, gelişen farklı durumlara koşut olarak esnekliğe sahip olmalıdır (Yazar, 2006). Planlamadaki bu esnek bakış açısının da stratejik planlama anlayışında olduğu bilinmektedir.

Ortaya konan tüm temel karşılaştırma noktalarından da anlaşılmaktadır ki planlama, sürdürülebilir gelişmenin her türlü boyutu ile sağlanabilmesi adına var olması

gereken en temel araçlardan biridir. Fakat özellikle günümüzde sürdürülebilirliğin boyutları dendiğinde öncelikli olarak akla ekolojik ve mekansal boyutları ve belki bir nebze de ekonomik boyutu gelmektedir. Oysa ki, sürekli vurgulanan bir nokta olan, kentlerin farklı, kendilerine has yapılarının varlığının ve bu çerçevede farklı yaklaşımlar gösterilmesinin gerekliliğinin, onların barındırdıkları farklı kültürlere sahip toplumlara dayandığı gözden kaçırılmaktadır. Özellikle küreselleşme ile tüm kentlerin, yaşam alanlarının birbirine benzediğinden şikayet edilmekte, fakat aslında orada yaşayan farklı kültürlerin ve bu kültürlerin mekana olan yansımalarının yok olup gittiği sanki algılanamamaktadır.

Yapılan bu çalışma çerçevesinde vurgulanmak istenen nokta, aslında değişimin yalnızca görsel bir yansıması olan ve son dönemlerde planlamada en temel sorunlardan biri sayılarak cevap aranmaya çalışılan mekanların tek tipleşmesi sorununun altında kaybolup gitmeye yüz tutan ve sürdürülebilirliği sağlanamayan farklı kültürel yaşam biçimlerinin varlığıdır. Öncelikli amaç bu farklı yaşam biçimlerinin, farklı kültürlerin ve onların mekanı kullanım özelliklerinin, yaşamlarının mekana ve mekansal kullanımlara olan yansımalarının korunması olmalıdır. Tüm bu bakış açılarından yola çıkarak temelde incelenmesi gereken konu “kültürel sürdürülebilirlik” ve bunun ne şekilde sağlanabileceği şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2 Kültürel sürdürülebilirlik

Kültürel sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin üç ana unsuru olan ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik anlayışlarının ardından gelen dördüncü bir unsur olarak tanımlanmaktadır. Bunun sebebini daha yeni yeni anlaşılmalı ve önemi vurgulanmaya başlanan bir unsur olması şeklinde belirtmek mümkündür. “Fakat aslında gelişim olarak tanımlayacağımız şeyi ve insanların dünyada ne şekilde hareket edeceğini, ne şekilde bir rol oynayacağını belirleyen şey kültürdür. Dolayısıyla sürdürülebilirlik anlayışının üç ana unsurundan sonra yer almak yerine hepsine yedirilmesi gereken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Nguyen, 2007)”.

Kültürel sürdürülebilirliğin tanımlanması ve detaylandırılmasından önce ortaya konması gereken kavram “kültür”dür. Kültürün tek bir tanımlaması olduğundan söz etmek yanlış olur, birçok farklı şekilde ifade biçimi oluşturmak mümkündür. Kültür üzerine yapılmış olan tanımlamalardan birkaç örnek vermek gerekir ise;

- “Kültür bir toplumun veya bütün toplumların birikimli uygarlığıdır.
- Kültür belirli bir toplumun kendisidir.
- Kültür bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir.
- Kültür bir insan ve toplum teorisidir (Çahantimur, 1997).”
- Kültür anı, birikim ve geleneği paylaşan bireylerin yeni nesillere aktardıkları bir grup öğrenilmiş davranışlar bütünüdür (Erez, 2003).
- Kültür bir toplumun mirası olarak tarihi boyunca geçirdiği evrelerin, toplumsal hayata yansımalarıdır (Beyhan, 2004).

Kısaca kültür tüm yaşanmışlıklarımızdır, geçmişimizden bugünüme hayatımızın yansımalarıdır. Sahip olduğumuz maddi manevi her şey ve yaşam çevrelerimiz hep kültürümüzün birer parçasıdır. Buradan da anlaşılmaktadır ki insan ve kültür birbirinden ayrılamaz ve birbiri ile tamamen bütünleşmiş iki unsurdur. Dolayısı ile başta da belirtilmiş olduğu gibi, sürdürülebilirlik anlayışı üzerinden düşünüldüğünde, ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik anlayışlarının ardından gelmesi yerine, hepsinin içine yedirilmesi gereken bir anlayış olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Kültür üzerine yapılmış olan tanımlamaların ardından, kültürel sürdürülebilirlik anlayışına geldiğimizde, öncelikli olarak ne zaman ve ne şekilde ortaya/ön plana çıkmış olduğu incelendiğinde, karşımıza “Kültür İçin Gündem 21 (Agenda 21 for Culture)” çıkmaktadır. Kültürel sürdürülebilirliğin, birçok farklı platformda ekonomik sürdürülebilirlik tartışmaları devam ederken kendiliğinden oluşan bir süreç ile formüle edilmiş olduğu belirtilmiştir.

“Agenda 21 for Culture”ın temel amacı → Dünyadaki yerel yönetimleri ve otoriteleri bir araya getirmek olmuştur. Hedeflerini ise şu şekilde sıralamak mümkündür;

- “Yerel ölçekteki kültürel çeşitliliğe etki eden global trendlere çözüm bulabilmek.
- Kültürel politikaların, kent yönetimi politikalarının merkezinde yer aldığını garantilemek.

- Tüm ulusal yönetim ve uluslar arası organizasyonlardan, sürdürülebilirlik stratejilerinin kültürel bakış açılarını geliştirme ve güçlendirmelerini talep edebilmek (Symposium Agenda 21 for Culture Rationale, 2004).”

Ortaya konmuş olan tüm hedeflerden de anlaşılmaktadır ki, kültürlerin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi adına tüm politikaların içerisine temel anlayış olarak yerleştirilmesinin, ve her türlü dış etkidenden ne şekilde korunabileceğinin çözümlerinin aranmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Tüm hayatımıza, her türlü anlayışımıza ve hayatımızı yönlendiren politikalarımıza ana unsur olarak sokulmasının gerekliliği vurgulanan kültürel sürdürülebilirlik nedir?

Diğer kavramsal tanımlamalarda olduğu gibi, kültürel sürdürülebilirlik üzerine de birçok farklı tanımlama yapmak mümkündür. Dikkat çeken tanımlamalardan bazıları şu şekildedir;

- Her kuşağın bir önceki dönemden edindiği kültürel değer ve göstergeleri, diğer kültürlerle etkileşime girerek, onlara yenilerini ekleyerek yeni kuşaklara aktarmak görev ve sorumluluğudur (Cebeci, Çakılcıoğlu, 2002).
- Kültürel değerlerin sürdürülmesi için koruma politikalarının geliştirilmesini, salt koruma yanında kullanımın da sağlanması ve çağdaş koşulların kültürel değişime tabi tutulacağı göz önünde bulundurularak doğru ilke ve stratejilerin oluşturulmasıdır (Beyhan, 2004).

Tanımlamalardan kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için iki ana nokta bulunduğu anlaşılmaktadır; birincisi gerekli politikaların oluşturulması, ikincisi insanların sahiplenmeleri ve mücadeleleri. Bu çerçevede, planlama ve planlama çerçevesinde geliştirilecek politikalarda kültürel sürdürülebilirliğin önemi ve insanların kültürlerinin yansıması olan yaşam alanları için verdikleri mücadelenin önemi iki alt başlık kapsamında incelenecektir. Fakat öncesinde, kültüre sürdürülebilirliğin daha anlaşılır şekilde ortaya konabilmesi adına, belirlenmiş olan on anahtar noktası ortaya konacaktır.

- **“Kültürel Sürdürülebilirliğin 10 Anahtar Noktası:**

1. Sürdürülebilirlik Kültürü → İnsanların sürdürülebilir yaşam biçimini benimsemeleri ve hayatlarının her alanına yansıtılabilmeleri anlamına gelmektedir.

2. Küreselleşme → Kültürün, küreselleşme ve Pazar baskısının etkilerinden kurtarılmasının önemini vurgulamaktadır.
3. Mirası Koruma → Kültürel miras bölgelerinin, yaşam deneyimlerinin ve altyapının dışarıdan gelecek etkilere karşı korunması. Miras yapılarının kültürel aktiviteler çerçevesinde yeniden kullanıma kazandırılması.
4. Mekan Algısı → Sembollerin, yapıların ve sanatın önemi ön plana çıkmaktadır. Hem ekonomik hem kültürel gelişimin sağlanabileceği çoklu bakış açısı önem taşımaktadır.
5. Yerel Bilgi ve Geleneksel Deneyim / Davranışlar → Geleneklere, yerel özelliklere sahip çıkma ve sürdürülebilir kılma.
6. Toplumsal Kültürel Gelişim → STK'ların kendi kendilerine sahip çıkmalarının önemi vurgulanmaktadır. Zaman belirli seviyede etkileşimi de sağlamaktadır. Daha fazla sosyal aktivite ve sosyal birleşme desteklenmektedir.
7. Sanat, Eğitim ve Gençlik → Sanat, kültürel aktivitelerin geliştirilebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca eğitim aşamasında kullanımı ve gençlerin sosyal yaşama kazandırılması açısından da ayrı bir öneme sahiptir.
8. Sürdürülebilir Tasarım → Doğa dostu bir tasarım, geri dönüşümlü yapılar, kırsal planlama vs. kültürel sürdürülebilirliğin bir parçası olarak görülmektedir. Kültürel kimliğin desteklenmesi açısından önem taşımaktadır.
9. Planlama → Kültür, mevcut toplumsal yapı ve gelişme planlarına nasıl entegre edilebilir sorusunun cevabına ulaşmak açısından önem taşımaktadır. Bu, sürdürülebilirliğin tüm boyutlarıyla algılanabilmesi ile sağlanabilir. STK'lar, gençler, çok kültürlü yapı, yoksulluk vb. önem taşımaktadır.
10. Kültürel Politika ve Yerel Yönetim → Yaşam standartlarının yükseltilmesi ön plana çıkmaktadır. Ayrıca kültür ve diğer politika alanlarının birbirlerine entegre edilmesi gerekmektedir (www.creativity.ca)."

Kültürel sürdürülebilirliğin on anahtar noktası çerçevesinde, yerel boyuttan küresel boyuta kadar her türlü unsurunun ele alındığı ve değerlendirildiği görülmektedir. Küresel ölçekteki gelişmelerin yerel kültür üzerinde yaratabileceği unsurlardan kaçınılması gerektiği, her ölçekte oluşturulacak politikalar içerisinde kültürel bakış

açısının ana unsurlardan biri olarak alınması gerektiği, özellikle miras değeri taşıyan mekana olan yansımaların ürünü olan yapılaşmış çevrenin korunmasının gerekliliği ve STK'lar başta olmak üzere insanların kendi kültürlerini sahiplenmelerinin ve kaybetmemek adına mücadele etmelerinin gerekliliği vurgulanan en önemli noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelinmiş olan noktaya kadar vurgulananlardan kültürün yaşam biçimimizi yansıttığı ve bunun sahiplenerek sürdürülebilirliğini sağlamanın, aynı zamanda geçmişten bugüne gelen yaşam alışkanlıklarımızın kaybolup gitmemesi açısından büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır. En üst ölçek politikalardan kişisel anlayış ve davranış biçimine kadar bunun önemi algılanmalıdır. Bizim için önemli olan noktalar ise planlama disiplini ve yerel ölçekte mücadele çerçevesinde kültürel sürdürülebilirliğin sahip olduğu öneminin vurgulanmasıdır.

2.2.2.1 Kültürel sürdürülebilirliğin planlama açısından önemi

İlk ana başlık çerçevesinde de vurgulanmış olduğu gibi, insanlar kentsel yaşamın devam etmesi için bir araç olarak görülmemeli, yaşam alanlarımızı, kentlerimizi oluşturan temel unsur olduğu unutulmamalıdır (Hawkes, 2004). Dolayısı ile planlamada, ekonomik, ekolojik, sosyolojik, mekansal vb. gibi ayrımlara gitmeden önce anlaşılması gereken nokta, yaşam alanlarımıza dair her şeyin “insan” odaklı olmasının gerekliliği ve önemidir. Kültürün ve kültürel sürekliliğin sağlanmasının önemi de en ana hatları ile bu noktada ortaya çıkmaktadır çünkü ana başlık çerçevesinde belirtilmiş olduğu gibi insan ve kültür birbiri ile bütünleşmiş unsurlardır. Dolayısı ile geçmişten günümüze gelen yaşam çevrelerimizin ve yaşam alanlarımızın korunması, kaybolmaması aynı zamanda kültürel sürekliliğimizin de sağlanmasını yansıtmaktadır.

Kentsel planlamada kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına, Avrupa Kent Plancıları Konseyi tarafından hazırlanmış olan “Yeni Atina Planı’nda” belirlenmiş olan ilkeler şu şekildedir;

- “Toplumsal birlikteliğin desteklenmesi.
- Temas ve iletişimin desteklenmesi.
- Seçeneklerin ve çeşitliliğin desteklenmesi.
- Ulaşılabilirliğin ve kolay ulaşımın desteklenmesi.

- Kentlilerin sürece dahil edilmesi.
- Kent kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı.
- Kaynaklara ulaşılmasında hakçalık.
- Enformasyona doğrudan ulaşılması.
- Kentin kültürel ve eğitici yönünün desteklenmesi.
- Kent güvenliğinin sağlanması (Cebeci, Çakılcıoğlu,2002).”

Buradan da anlaşılmaktadır ki temelde, geçmişten gelen yaşam biçimi korunarak daha yüksek yaşam standartlarının sağlanabilmesi hedeflenmektedir. Kültürel sürdürülebilirlik olarak algılanan ve korunarak geliştirilmeye çalışılan, yaşam biçimi ve mekansal yansımaları olarak görülmektedir.

Özellikle günümüzde, kentlerdeki kültür öğeleri, popüler kültür araçlarının etkisi ile hızla ve sürekli değişim göstermektedir (Çotuksöken, 2003). Bu popüler kültür araçlarından biri de son dönemlerde ön plana çıkan “dönüşüm” unsuru ve bu çerçevede yapılan uygulamalardır. Aslında üretilen projelerin, değişen kentsel çevreyle başa çıkabilmek, uyum içerisinde bir gelişme sağlayabilmek adına önem taşıdıkları bilinmektedir (Chan, Lee, 2008). Fakat özellikle küreselleşmenin de etkisi ile tüm kentlerin, yerleşim alanlarının birbirine benzemesi, tek tipleşmesi sorunu gündeme gelmektedir. Halbuki yaşam alanlarımız, yaşadığımız yapılaşmış çevre, aynı zamanda bizim kültürümüzü yansıtmaktadır. Dolayısı ile kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına, o kültürü yansıtan yaşam çevrelerinin yaratılması ve korunması da büyük önem taşımaktadır. İşte kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinde planlamanın önemi de bu noktada ön plana çıkmaktadır. Kültürün ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının öneminin, ekolojik, ekonomik vb. gibi her türlü politikanın içerisinde yedirilmesinin gerekliliğinin yanı sıra özellikle mekansal yansımaların korunması ve yeni stratejilerin de bu çerçevede geliştirilmesi gereklidir. “Örneğin konut alanlarının yapı taşı olan konut biriminin insanlar için taşıdığı önem incelenirken; konutun fiziksel bir barınak olmaktan öte insan yaşamındaki psikolojik ve sosyal alanı, kültürel bir ürün ve değer olma özelliği ve bu boyutları ile sürdürülebilir kentsel gelişme üzerindeki etkileri, sosyo-kültürel bir bakış açısı ile ele alınmalıdır. Kültürün, insanlar ile yaşadıkları mekan arasındaki

fiziksel, sosyo-kültürel ve psikolojik bağı etkilediği unutulmamalıdır (Çahantimur, Yıldız, 2007).”

“Planlama disiplini çerçevesinde, hem yerel insanları koruyan hem de modern dünyaya adapte olabilen bir kent yaratılması gereklidir. Yerel özelliklerin korunması çeşitliliğin yaratılması ve kültürlerin kaybolmaması açısından önem taşımaktadır, çünkü hep aynı tipten insanların olduğu bir mekan giderek sunileşmekte ve bir kenti yaşıyor gibi değil de bir grubu yaşıyor hissini yansıtmaktadır. (İşigüzel, Mahcupya, 2000)” Yani planlama disiplini çerçevesinde, hem yerel özelliklerin hem de çeşitliliğin korunmasının önemi dikkati çekmektedir. Tüm bunların sağlanabilmesi adına planlama ile geliştirilecek politikaların yanı sıra, insanların kendi kültürlerine sahip çıkmaları, belki de her ölçekte geliştirilebilecek, her türlü politikanın da ötesinde önem taşımaktadır. Bu noktada kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına yaşam alanlarının sahiplenilmesi ön plana çıkmaktadır.

2.2.2.2 Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına bir araç – yaşam alanlarının sahiplenilmesi

“Kültür”ün ve “insan”ın birbirinden ayrı düşünölemeyecek, iç içe geçmiş, ve birbirleri ile sürekli etkileşim içerisinde oldukları düşünöldüğünde, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına var olması gereken, olmazsa olmaz bir araç olarak, kişilerin kendi değerlerini sahiplenmeleri ve kaybetmemek uğruna mücadele etmeleri şeklinde belirtmek mümkündür. İnsanların sahip oldukları, içerisinde yaşadıkları kültürlerinin, geçmişten gelen yaşanmışlıklar ile temellendiği ve beslendiği bilinmektedir. Zamanla sürekli bir değişim süreci yaşanıyor olsa da, geçmişten gelen ve kültürü yansıtan, davranış biçiminden yapılaşmaya her türlü unsurun korunması, yaşanan değişimin tamamen başkalaşma şeklinde değil de içerisine farklılıklar katarak gelişme şeklinde yaşanmasını sağlamak açısından önem taşımaktadır. Bu durum planlama ile ilişkilendirildiğinde ise akla gelen oluşum yaşam biçimimizi ve dolayısı ile kültürümüzü yansıtan kentler olmaktadır. Kültür her ne kadar soyut bir kavram olarak algılansa da, caddelerde, binalarda, evimizin içinde, kılık kıyafetimizde, insani bütün iş ve ilişkilerde görölmektedir (Niyazi, 2002).

Kentlerin köklü geçmişlere sahip olmaları, yüzyıllar hatta belki de çağlar boyunca insanların bu bölgelerde yaşamış ve kendi değerlerini buraya katmış olmaları büyük önem taşımaktadır. İnsanların, atalarından bu yana aynı mekanda, doğup büyüdüğü

yerde yaşamlarını devam ettirmeleri, yaşam alışkanlıklarını o mekana en iyi şekilde yansıtabilmelerini ve orayı sahiplenebilmelerini sağlayan en önemli değerlerden biridir. Dolayısı ile insanların, kültürlerinin bir yansıması olan yaşam alanlarını ve her türlü değerlerini en iyi şekilde benimseyebilmeleri, sahiplenebilmeleri ve gerekli noktalarda kaybetmemenin öneminin bilincinde olup uğruna mücadele edebilmeleri için, kentlerde, geçmişten günümüze gelen her türlü değerın korunabilmesi gereklidir.

İstanbul üzerinden genel bir bakış açısı ile düşünüldüğünde, geçmişimizi ve kültürümüzü yansıtan en önemli yapılaşmış çevrelerden biri olan tarihi yarımada ilk akla gelen örneklerden biri olmaktadır. Yaşamımız boyunca belki de yüzlerce kere bir şekilde gördüğümüz, ziyaret ettiğimiz, kullandığımız bir mekan olan tarihi yarımada, kentin yaşamış olduğu tüm o geçmişi, en çok da kendi geçmişimizi bize hatırlatır niteliktedir ve yaşam alanımız olan bu kente daha çok bağlanmamızı sağlayan en önemli etmenlerden biridir. Fakat koruma ve kaybetmemek uğruna mücadele etme bilinci dendiğinde insanlarda günlük yaşam içerisinde çok da olmadığı, bu bilincin iyi bir biçimde oturmamış olduğu dikkati çekmektedir. Bu tür değerler ancak yok olmaya yüz tuttukları zaman daha kıymetli bir hale gelir ve o yöndeki bir bilincin dışarıya çıkmasını sağlar. Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde bu durumu eğitim seviyesinin düşük olması ile de ilişkilendirmek mümkündür.

Ülkemizde, insanların yaşam alanlarını sahiplenmelerine yönelik verilen güzel ve kültürün sürdürülebilirliğinin sağlanması adına olumlu hareketlerden varlığından söz etmek tabii ki mümkündür. Özellikle son yıllarda yaşanmış olan deneyimlerden verilebilecek en güzel örneklerden biri “Vapurlarımızı Vermiyoruz” kampanyası olmuştur.

Bizim için tarihi değerlerimizin ve kültürümüzün en önemli yansıtıcılarından biri olan vapurlarımız, belki de elden gitmesi söz konusu olana kadar, uğruna hiç de ekstra bir özen gösterilmeyen ulaşım araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat, vapurların değiştirilmesi gündeme geldiğinde çevresindeki birçok şeye kayıtsız kalan kentliler, İstanbul halkı, kendini bu kente bağlayan en önemli tarihsel ve kültürel değerlerinden birini kaybetmemek adına bir araya gelmiş ve tepkisini ortaya koyarak bu yönde olumlu gelişmeler yaşanmasına sebep olmuştur. Neden bir tepki verilmiş olduğu düşünüldüğünde, mevcut vapurlarımızın yerine, bugünkü deniz

otobüsleri andıran, tamamen kapalı alanlardan oluşan bir ulaşım aracının getirilmek istendiği akla gelmektedir. Fakat mevcut vapurların açık alanlarında ve özellikle yan kesimlerinde yapılan yolculuklar, martılara atılan simitler, İstanbul manzarası izlenirken yudumlanan çayların bizim kültürümüzün birer parçası olduğu unutulmamış ve işte asıl mücadele bu kültürün yok edilmemesi için verilmiştir. Vapurlar yalnızca bir ulaşım aracı olarak tanımlanmaktan çıkmış ve kültürel bir varoluş biçimini yansıttıkları belirtilerek sahiplenilmiştir (Birgün Gazetesi, 2006).

Konu ile ilgili verilebilecek bir diğer örnek, İstanbul'un kültür merkezi olan AKM'nin yıkılmaması için verilen mücadeledir. Sanatçılar ve çeşitli sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere toplumun birçok kesiminden bu yıkıma karşı sesler yükselmiş ve yapılacak küçük müdahaleler dışında binanın yıkımı engellenmiştir. AKM, Taksim Meydanında yer alan herhangi bir yapı olmaktan öte Cumhuriyet Dönemi'nden bu yana meydanın en önde gelen sembollerinden biri olma özelliği taşımaktadır. Başlı başına bir kültür merkezi olmasının verdiği önemin yanı sıra geçmişten bugüne insanların o mekan ile kurdukları ilişki açısından da oldukça büyük bir önem taşımakta olduğu bilinmektedir.

Kuzguncuk'ta, kent içerisindeki önemli yeşil değerlerden biri olan bostanın korunması adına başta Kuzguncuklular Derneği'nin vermiş olduğu mücadele bir diğer sahiplenme ve mücadele örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alan üzerinde yapılaşmaya kalkılması üzerine toplanan yüzlerce, binlerce imza ve yapılan gösteriler ile amaca ulaşılmış ve bu önemli değerın korunması sağlanmıştır. Dolayısı ile alan üzerine karar veren merciler ne kadar büyük olursa olsun, halkın kendi yaşam alanını sahiplenmesinin karşısında duramayacağı bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Yerel ölçekte verilen mücadelelerin önemini ortaya koymak adına verilen örnekler son olarak Arnavutköy Semt Girişimi'nin 3. Köprüye karşı vermiş oldukları mücadeleyi göstermek mümkündür. 3. Köprü, İstanbul'un gündemine, herhangi bir plan kararı olmadan, tamamen üstten gelen bir karar olarak oturmuştur ve olası güzergahları hemen rant potansiyelleri nedeni ile satılmaya başlanmıştır. Olası güzergahlardan biri üzerinde bulunan Arnavutköy halkı ise, köprünün ve bağlantı yollarının buradan geçmesi durumunda yerleşimlerinin bugünkü yapısını tamamen kaybedeceğinin bilincinde olarak bir mücadele vermişlerdir. Bugün, vermiş oldukları mücadelenin önemli ölçüde başarıya ulaşmış olduğunu belirtmek mümkündür. Hatta

Arnavutköy’den öte İstanbulluların genel anlamda bir tepkisinin görülmesi bu kararın gündemden düşmesinde etili olmuştur.

Yapılan açıklama ve verilen örneklerden de anlaşılmaktadır ki, çeşitli ölçeklerde geliştirilen politikalar ve bu politikalar çerçevesinde geliştirilen kararlar ne olursa olsun, insanların yaşam alanları için verdikleri mücadele hepsinin önüne geçebilmektedir. Burada dikkati çekmesi gereken nokta, geliştirilen politika ve kararlar ile insanların istekleri, beklentileri arasında düşülmüş olan zıtlık, tutarsızlık sonucu mücadele unsurlarının ortaya çıkmış olduğudur. Fakat baştan insanların kültürlerine, yaşam biçimlerine, değerlerine önem verilerek geliştirilecek kararlar tüm bunların önüne geçmek için gereklidir. Tam da bu noktada “planlama ve katılım”ın önemi ön plana çıkmaktadır.

İnsanların yaşam alanlarının sahiplenmeleri gerçeğini ve planlamayı bir araya getirebilecek unsurdan kısaca söz etmek gerekir ise “katılım” anlayışı karşımıza çıkmaktadır. Planlama üzerine detaylı açıklamalar yapılmış olan ilk başlık çerçevesinde de değinilmiş olduğu gibi katılım, özellikle son yirmi yıllık süreçte ön plana çıkan ve önemi anlaşılan kavramlardan, uygulama biçimlerinden biridir. Planlama disiplini içerisinde katılım mekanizmalarının var olması, insanların kendi yaşam biçimleri ve bunun bir yansıması olan yaşam alanları hakkında verilen kararlara dahil olabilmeleri açısından önem taşır niteliktedir. Özellikler her zaman vurgulana, yerel niteliklerin belirlenmesi ve ön plana çıkarılabilmesinin de en doğru biçimde gerçekleştirilebilmesi katılım anlayışının oturtulabilmesinden geçmektedir. Maksimum katılım ile çeşitli ölçeklerde geliştirilecek her türlü politika ve karar, mevcutta o yaşam alanında hayatını kurmuş ve sürdürmekte olan kişilerin istek ve beklentilerini en iyi şekilde karşılar nitelikte ve mevcut yaşam alışkanlıklarına, mevcutta kültürlerini yansıtan, oluşturdukları mekana en uygun nitelikte olacaktır.

Son olarak tekrar vurgulamak gerekir ise, yaşam biçimimiz ve yaşam çevremiz tamamen geçmişten gelen kültürümüzü yansıtır niteliktedir. Kültür denilen olgu, geçmişten gelen alışkanlık olarak nitelendirdiğimiz bir iki davranış biçiminden çok öte, oluşturduğumuz yaşam mekanlarımızla, yaşam çevrelerimizle de birlikte tamamen bizi yansıtır niteliktedir. Kentle ilgili verilen genel örneklerden öte aslında mahalleye ve hatta konutumuza, belki de odamıza kadar indiğimizde yaşam alanlarımız daha da bizi ve kültürümüzü yansıtır bir hal almaktadır. Tüm bunların sahiplenilmesinin, bu bilincin ve mücadelenin varlığının, kültürel sürdürülebilirlik

olarak tanımladığımız unsurun sağlanabilmesi için dışarıdan yapılabilecek herhangi bir müdahaleden çok daha üstün olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır.

2.3 Bölüm Sonucu

Bölüm çerçevesinde planlama disiplininin ortaya çıkışı ve süreç içerisinde yaşanan değişimler kısaca açıklanmış, sürdürülebilirlik ve kültürel sürdürülebilirlik unsurları planlama disiplini ile ilişkilendirilerek detaylandırılmış ve tüm tez ve çalışmalar çerçevesinde hakim olacak anlayış biçimleri vurgulanmaya çalışılmıştır. Bölüm sonucu kapsamında genel bir değerlendirmeye gidilecek, son olarak da ön plana çıkması gereken anlayış biçimleri tekrar vurgulanacaktır.

Planlama disiplininin aslında ilk yerleşik hayata geçilmesi ile birlikte insanların yaşam çevrelerini düzenleme anlayışıyla ortaya çıkmaya başladığı, zaman içerisinde bir disipline dönüştüğü ve bu disiplin çerçevesinde sahip olunan bakış açılarının da zamanla değişim gösterdiği görülmüştür. En temelde yaşanan değişim, planlamanın başlarda yalnızca teknik bir süreç olarak algılanmasının yerini kentin tüm farklı boyutları ile algılanmaya başlamasına ve çok yönlü bakış açılarının sağlanabilmesine bırakması olarak vurgulanmıştır. Bunun dışında özellikle 80’lerden sonra küresel süreç içerisinde ortaya çıkan ve planlama disiplini ile yakından ilişkili olan sürdürülebilirlik kavramı vurgulanmıştır.

Sürdürülebilirlik anlayışı, ekolojik öncelikli olarak ilk ortaya çıktığı dönemden, farklı bakış açılarının gündeme geldiği son döneme kadar, ayrı bir başlık altında kısaca açıklanmış ve örnek alan çalışması çerçevesinde de hakim olacak bakış açısı olan kültürel sürdürülebilirlik ön plana çıkarılmıştır. Kültürel sürdürülebilirlik kısaca, geçmişten günümüze gelen kültürel davranış biçimlerimizden, yapılaşma biçimlerine her türlü yansıma ve yaşam biçiminin korunarak gelecek kuşaklara da aktarılabilmesi şeklinde tanımlanmıştır. Planlama ile olan bağlantısı ise, başta ikisinin de temelinde yatan unsurun “insan” olması, kentlere çok yönlü bakış açılarının var olması, yerel özelliklerin önemi ve katılım anlayışları üzerinden açıklanmıştır. Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına iki ana unsur; her ölçekte gerekli politika ve kararların kültürel bakış açısı hakim biçimde oluşturulması ve insanların kültürlerinin önemi konusunda bilinçli olarak sahip çıkmaları olarak belirtilmiştir. Gerekli politika ve kararların oluşturulması aşaması birebir planlama ile iç içe olarak görülmüş, özellikle katılım unsuru burada işin içerisinde katılarak, en doğru ve insanların istek,

beklentilerine yönelik kararların alınabilmesi adına olmazsa olmaz bir unsur olarak ön plana çıkarılmıştır.

Her şeyden öte insanların kendi kültürel davranış biçimleri ve yansımaları olan yapılaşmış çevrenin öneminin farkında olmalarının ve uğruna mücadele etmelerinin gerekliliği gözden kaçırılmamıştır. Bu yönde ülkemizde yaşanan çeşitli örneklemeler ile sahip olduğu önem daha da vurgulanmaya çalışılmıştır. Ülkemizde yaşanan örneklerin yanı sıra dünyada yaşanmış deneyimler önem taşıyan bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KONUSUNDA DÜNYA ÖRNEKLERİ

İstanbul – Kumkapı örnek alan tanıtımı ve çalışma sonuçlarına geçmeden önce, daha geniş bir bakış açısına sahip olabilmek ve yaşanan farklı deneyimlerden de en iyi şekilde faydalanabilmek adına bu bölümde, dünyada kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi çerçevesinde yaşanan çeşitli deneyimler ortaya konmuş ve kendi örnek alan çalışmamız kapsamında da faydalanabileceğimiz şekilde genel çıkarımlar yapılmıştır.

3.1 Albina Toplum Planı – Portland

Amerika’daki en katılımcı planlama sistemlerinden birine sahip olan Portland kenti, şehir planlama bütçesinin %70’lik kısmını halk toplantılarına ve danışmanlık hizmetlerine ayırmıştır. 1988 yılında hazırlanmış olan kent planı, bugüne kadar en çok katılımın sağlanmış olduğu ve en az profesyonel bilginin temel alındığı plan olmuştur.

Planın temel amacı; Albina’nın zengin tarihi, kültürel ve mimari mirası, yerleşme yerlilerini, çalışanları ve ziyaretçileri korumak olarak ortaya konmuştur. Bu amaç çerçevesinde sıralanan temel hedefler ise şu şekildedir;

- “Albina halkının Portland’ın bir parçası ve ayrı bir şehir olarak gelişmesini yansıtan mekansal öğelerini ve tarihi kaynakları korumak,
- Eşsiz tarihi alanları, sitleri, yapıları belirlemek ve korumak,
- Yapıların tarihi karakteri korunduğu sürece, tarihi mülklerin yeniden kullanımını desteklemek,
- Halkı tarih ve mimari miras konusunda program ve aktivitelerle eğitmek (Gülersoy, Özsoy, Tezer, Yiğiter, Günay, 2005).”

Ortaya konan plan çalışması, 1970’lerde hazırlanmış olan model kent programından sonraki ilk geniş kapsamlı plan çalışması olma özelliği taşımaktadır. Plan kapsamında, ana bulvarlar boyunca iş alanları yaratılması, endüstriyel gelişimin desteklenmesi, açık alan artışı, hafif raylı sistemin yaygınlaştırılması ve yeni

gelişmede yüksek kalitede tasarım gibi konular üzerinde durulmuştur. Tüm bu çok yönlü bakış açısını, planın geniş kapsamlı bir bakış açısına sahip olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür. Alanda yer alan yapıların üçte birinin 1930 öncesi yapılan yapılar olduğu bilinmektedir, dolayısı ile alanın tarihsel değerini göz ardı etmek mümkün değildir.

Plan için kararlaştırılmış 3 bölge (6 tarihi bölge, 4 seçilmiş ticari alan ve Kolombiya Nehri üzerindeki kuzey marina) genelinde, 11 komşuluk birimi, Planlama Bölümü ve Sağlıklaştırma için İçsel Standartlar Bölümünün önderliğinde geniş kapsamlı bir katılım programı geliştirilmiştir. Katılım programı dendiğinde, Portland Gelişim Komisyonu dikkati çekmektedir. Bu komisyonun, Portland'ın gelişimi üzerine gerçekleştirilen projelerde maksimum katılımın sağlanabilmesi adına çeşitli çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Portland Gelişim Komisyonu (Bkz. Şekil 3.1);

Şekil 3.1 : Portland Gelişim Komisyonu

- Daha iyi toplum yaşam standartlarının, sürdürülebilirliğin ve beğenin oluşturulabilmesi adına,
- Kentlilerin, üretilen kentsel yenileme projelerini, programları ve kararları en iyi şekilde benimseyebilmeleri adına,
- Kentsel yenileme girişimlerinde, kentin güvenliğini en iyi şekilde yakalayabilmek adına,
- Halkla, STK'larla ve toplum liderleri ile daha iyi bir işbirliği ortamı yaratabilmek adına

halkın, projelerin, programların ve karar alma süreçlerinin içerisine dahil edilmesinin ne denli önemli olduğunun bilincinde olarak tanımlanmaktadır (www.pdc.us/). Bu çerçevede katılım sağlanabilmesi adına, katılım rehberleri basımı ve dağıtımı, gerek

kurulan bürolar gerekse email yolu ile sürekli iletişim imkanları yaratılması, eğitim seminerleri düzenlenmesi gibi birçok farklı imkan geliştirilmiştir. Gerçekleştirilen tüm çalışmalar sonucunda plan 1993 yılında uygulamaya konmuştur.

Projenin tasarım ilkeleri, toplum imajı ve karakteri üzerine olan bölümde ele alınmış ve sanat, kültür, alanın etnik farklılığı, kentsel tasarım ve tarihi koruma uyarınca, alan için *pozitif bir kimlik* yaratmayı amaç edinmiştir. Tarihsel değerleri koruma unsuru da ayrıca üzerinde durulan bir diğer önemli nokta olarak vurgulanmıştır. Birçok çalışmada, programda, kamusal sanattan kültürel etkinliklere, sitlerin tescillenmesine, eğitsel insiyatiflere, koruma için teknik asistanlığa kadar tüm kültürel ve eğitsel insiyatifler sağlanmıştır.

Yatırımcıların komşuluk birimi kuruluşlarıyla iş birliği halinde olması ve projenin tasarımı konularını onlarla paylaşması, tartışması gerekli görülmüştür. Albina Rehberi, 4 başlık altında organize edilmiştir;

- Alan tasarımı
- Yapı tasarımı
- Toplum imajı
- Yaya vurgusu

Tarihi konut bölgelerinde, yapı tasarımı, mimari entegrasyon, çatı çıkmaları, malzeme, inşaat detayları, peyzaj, ağaçlandırma, tarihi bitki örtüsü, yay yolu gibi konular ağırlıklı üzerinde durulan konular olmuşlardır. Ayrıca tarihi konutun ticaretle buluştuğu noktalarda, cephe korunması, yapılardaki duyarlı başkalaşmalar, yaya oryantasyonu ve aktif giriş çıkışlar gibi noktalar da gözden kaçırılmamıştır. Tüm bu yaklaşımlardan da anlaşılmaktadır ki tarihsel değerlerin gerek yapısal bazda gerekse çevresel bazda korunmaları esas alınmıştır.

- **Değerlendirme**

Albina Toplum Planı adından da anlaşılacağı gibi toplum için planlama anlayışı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına ortaya konabilecek en iyi örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Kültür dediğimiz unsur insanların yaşam biçimleri ve bu yaşam biçimlerinin mekan ile olan bütünleşmesi olarak nitelendirildiğinde, bu plan çerçevesinde hem kültür ile şekillenin, geçmişten günümüze gelen mekanın en iyi şekilde korunması anlayışı

hem de insanların maksimum katılımının sağlanarak onların yaşam biçimlerinin en iyi şekilde devam ettirilebilmesi anlayışının ön plana çıkmış olduğu görülmektedir. Hem mekanın hem de yaşam biçiminin korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması da kültürel sürdürülebilirliği beraberinde getirmektedir.

3.2 Baltimore Main Street Yaklaşımı – ABD

Bu projede ortaya konan temel amaç; kent merkezi revitalizasyonuna ve korunmasına, koordineli bir yönetim getirmek olarak belirtilmiştir. Bu amaçla 1977 tarihinde Tarihi Koruma için National Trust, Main Street Projesini başlatmıştır.

Main Street Projesi, ilgili mahalle birimlerine yerel gereksinimler ve olanakları gözetken geniş kapsamlı bir strateji kapsamında, yasal destek ve danışmanlık sağlamaktadır. Dört başlık altında toplanan bu aktiviteler şu şekildedir;

- Organizasyon
- Promosyon / Tanıtım
- Tasarım
- Ekonomik Yeniden Yapılanma

İlgili birimlerin, bağımsız fon yaratımı için etkinlik geliştirmeleri, aktif olarak çalıştay ve eğitim seminerlerine katılmaları ve diğer Baltimore birimleri ile işbirliği kurmaları beklenmiştir. 2000 yılında, biri Baltimore Miras Alanı içerisinde olmak üzere toplam 7 mahalle seçilmiştir.

Projeyi önemli kılan unsurlardan biri, Nitonal Trust for Historic Conservation ve Baltimore halkının katılımı ile geniş katılımın sağlandığı bir örnek olmasıdır. National Trust for Historic Conservation, tarihsel değere sahip mekanların korunabilmesi adına, gönüllü kişiler, organizasyonlar, yapılanmalar arasında iletişimin sağlanmasına destek olan, danışmanlık, liderlik, eğitim ve kaynak sağlama imkanları yaratabilen bir oluşumdur (www.baltimoredevelopment.com). Bu proje çerçevesinde ön plana çıkan çalışmalar;

- “Halkı yönlendirmek üzere sürekli olarak teknik destek sağlanması.
- İşgücü ve diğer yönetsel harcamalar için 45.000\$ bütçe sağlanması.
- Cephe düzenleme ve iyileştirme için 25.000\$ bütçe sağlanması.

- Tanıtım çalışmaları için 2000\$ bütçe sağlanması (www.baltimoredevelopment.com).”

Proje sonuç olarak bölge için;

- “Mevcut vergi yapısı korunmuş ve güçlendirilmiştir,
- Satış ve halka geri kazanım artmıştır,
- Olumlu halk imajı yaratılmıştır,
- Görsel ve ekonomik olarak yaşayan kent merkezi yapıları yaratılmıştır,
- Girişimciler için çekicilik artmıştır,
- Yeni iş kolları yaratılmıştır,
- Kent merkezi yatırımlarının ve tarihi ve mimari kaynaklara yatırımın artması sağlanmıştır (www.baltimoredevelopment.com).”

Baltimore Main Street yaklaşımı çerçevesinde hem kültürel, tarihsel değerler sürdürülecek şekilde yeni tasarımlar gerçekleştirilmiş hem de yerel ölçekte bir çok yeni iş imkanı sağlanmıştır.

- **Değerlendirme**

Proje tarihsel değerlerin ve dolayısı ile kültürel yaşam biçiminin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi adına önem taşımaktadır. Yine kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına kullanılan en temel yöntem katılım olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımın sağlanabilmesi insanların beklentilerinin en iyi şekilde karşılanabilmesi ve bu çerçevede en iyi sonuçların elde edilebilmesi adına en etkili yöntem olarak değerlendirilebilir.

3.3 Cityscape Newcastle Upon Tyne

Newcastel upon Tyne bölgesi, İngiltere’nin kuzey doğu bölgesinde, Tyne Nehri’nin kuzeyinde yer alan bir yerleşim bölgesidir. Yerleşimin tarihinin, geçmişte burada var olan ve adını 1080 yılında inşa ettirilen bir şatodan alan Roma kenti Pons Aelius’a kadar uzandığı bilinmektedir.

Şekil 3.2 : Cityscape Newcastle Upon Tyne Bölgesi

Şekil 3.2’de alansal olarak görülen Newcastle upon Tyne örneği, RIBA’nın Kuzey Bölgeleri Northumbria bölümünün bir insiyatifi olan Cityscape’in, “*insanlar için sokaklar*” stratejisini benimsemiştir. Projenin temel yaklaşımı dokuz kamusal mekanı iyileştirmek üzerine geliştirilmiştir.

Bu bölgeler şu şekildedir;

1. Haymarket
2. St James’ Park
3. Eldon Square
4. Monument
5. Portland Place
6. Pilgrim Square
7. Bigg Market
8. Central Station
9. Quayside

Newcastle kentinde görünle birçok kentsel sorun (trafik, gürültü vb.) büyük kentlerin ortak sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugüne kadar farklı şehirlerde uygulanan parçacıl projelerin, bütüncül bakış açısı çerçevesinde başarılı olamadıkları gözlemlenmiştir. Bu çerçevede proje kapsamında, karar verme sürecinde; tüm

vatandaşların yararına olumlu bir değişikliğe ulaşma yöntemleri konusunda ve kentin karakter ve görünümüne dikkat etme konusunda bütüne ilişkin bir şeyler yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Projenin temel amaçlarını şu şekilde ortaya koymak mümkündür;

- “Kamusal ve özel taşıma stratejilerinin çelişkilerinin çözümlenmesi; yol boyu görünümü için bütüncül bir yaklaşım ve kamusal alanın genel yönetimi ile toplu bir biçimde ilgilenilmesi.
- Kentin görsel ve duyuşal kaliteleri güçlendirmek ve koruyabilmek, kaybolanları yeniden yapabilmek adına, kararlı bir disiplinler arası çaba harcanması.
- Anlamlı ve yapıcı bir halk katılımının sağlanabilmesi (<http://dev5x.rudi.net>).”
- Kamusal alanların, sönük, tahrip olmuş ve kötü, tatsız mekanlar haline dönüşümlerinin engellenmesi (<http://dev5x.rudi.net>).

Şekil 3.3 : Cityscape Newcastle Upon Tyne Proje Örnekleri

Doküman ve master planlar kent ekibi (town team) ve panel tarafından ortak olarak hazırlanmışlardır. Panel olarak tanımlanan grup, projeye danışman olarak bir araya getirilmiş; mimarlar, plancılar, ekonomistler, coğrafyacılar ve sosyo-kültürel danışmanlardan oluşturulmuştur (<http://alanjsimpson.com/>). Şekil 3.3’de örnekleri görülen projeler bu çerçevede çok yönlü bakış açıları ile geliştirilmeye çalışılmıştır.

“Newcastle’a özgü özellikler, sokaktaki insanın göz seviyesinden bakışının göz önüne alınması, çalışma, alışveriş, yaşama ve oyun için güvenli, sağlıklı, enerjik ve çekici yerleri yaratacak şekilde şehri yeniden biçimlendirmek ve insanlar için sokaklar fikrini güçlendirmek üzere geliştirilmiş olan stratejiler şu şekildedir;

- Kent merkezinde trafiği azaltmak,

- Kamusal ve bireysel taşımayı bütünleştirmek,
- Monument ile Quayside'ı bağlayan tramvay hattını başlatmak,
- Otoyollara yakın araba park olanağı sağlamak,
- Arabalar ve insanlar için parklar oluşturmak,
- Kentin özelliğini göz önüne almak,
- Sokak mobilyası, aydınlatma ve peyzaj öğeleriyle yeni bir sokak kültürü tasarlamak,
- Kent yönetimi işlevlerinde koordinasyon sağlamak (<http://dev5x.rudi.net>).”

• **Değerlendirme**

Proje çerçevesinde vurgulanan ana noktalar; sokakların fonksiyon yitirmelerini, köhneleşmelerini, kötü, kullanışsız, kentten kopuk mekanlar haline gelmelerini engellemek olmuştur. Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına bizim için önem taşıyan nokta katılıma önem verilmiş olması, gerek akademik açıdan çok yönlü bakış açılarının yakalanmaya çalışılmış olması gerekse o mekanları kullanan kişilerin de katılımlarının sağlanabilmesi anlayışının benimsenmiş olmasıdır. Mevcut kullanım biçimlerinin, yani kültürün sokağa, mekana yansımalarının sürdürülebilirliğinin en iyi şekilde sağlanabilmesi açısından, benimsenmiş olan yöntemi, pratikte gerçekleştirilen oldukça iyi bir örnek olarak nitelendirmek mümkündür.

3.4 Hulme Yerleşmesi, Manchester – İngiltere

Hulme yerleşmesi Manchester kent merkezinin güney kısmında konumlanmış, bugün sanayi mirası olarak tanımlanan bir bölge olma özelliği taşımaktadır. Geçmişte, alan, kentin gelişimi çerçevesinde sanayi banliyösü olarak oluşturulmuştur (Bkz. Şekil 3.4). Slum yerleşimi olarak tanımlanan bu bölge 1960’larda, 4 devasa kütle ve içerisinde binlerde haneyi barındıracak küçük birimler şeklinde tasarlanmıştır (Symes, 1999). Fakat zaman içerisinde bu bölgede yaşayan insanların yaşam alanlarından mutlu olamadıkları, bu bölgeyi sahiplenemedikleri, bölgenin ayrıca kente ve kent kimliğine de ters düşen bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmıştır (www.exhulme.co.uk/). Bu çerçevede alan üzerinde mevcut kentin geleneksel

dokusuna ve kültürel yansımalarına daha uygun bir proje olarak “*Hulme Yenileme Projesi*” geliştirilmiştir.

Şekil 3.4 : Hulme Proje Alanı

Proje kamu, özel ve gönüllü sektörler ile yerel toplum ortaklıkları çerçevesinde oluşturulmuştur. Projenin temel amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

- “Hulme’nin toplumsal, ekonomik ve fiziksel sorunlarının bütünlük olarak çözülmesi ve yaşayan bir yerleşme yaratılması.
- Daha geleneksel bir kentsel topluluk karakteri oluşturulması.
- Yerel sakinler, konut birlikleri, özel sektör tarafları ve kamu sektörünü bir araya getirmek ve “Hulme Gelişim Kılavuzu” olarak bilinen merkezi kurguyu oluşturmak için yeni bir ortaklığın kurulması.
- Son birkaç on yılın çirkin mirasını kaldırmak”, mevcut sorunları bütünlük bir çevre oluşturarak gidermektedir.
- Hulme’ü fiziksel ve toplumsal olarak komşu yerleşmeler ve kentin geri kalanı ile yeniden bütünleştirmek ve ekonomik etkinliği canlandırmak (www.exhulme.co.uk/).”

Yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi yerleşim, merkezin güney kısmında yer almaktadır ve yaklaşık on dakika yürüme mesafesi kadar yakın bir konuma sahiptir. Bu çerçevede geliştirilecek projede, gelişim kentsel karaktere uygun ve insan ölçeğinde olması öngörülmüştür. Ekonomik ve toplumsal kullanımların çeşitliliğinin önemi üzerinde durulmuş, yaşam, alışveriş, çalışma, eğlenme gibi etkinliklere olanak verecek, özellikle yerel ekonomiye çeşitlilik ve fırsatlar getirecek bir proje anlayışı geliştirilmiştir.

Sahiplenmeyi ve güvenlik duygusunu arttırmak için kamusal ve özel imkanlar arasında çok net bir ayrım olmasının gerekliliği belirtilmiş ve güvenli, kendini denetleyen oluşumlar tasarlanmasına önem verilmiştir. Alana yenilik ve kalite getirecek, **kuvvetli bir yer duygusu** yaratmaya yardım edecek gelişmeler öngörülmüştür. Bölge sakinlerine ve diğer kullanıcılara **belirli bir kimlik**, yönelme, sorumluluk ve **ait olma duygusunun** kazandırılması başlıca hedefler arasından vurgulan ve tüm bunlar uzun dönem sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına olmazsa olmaz unsurlar olarak gösterilmiştir.

Hulme Yenileme Projesi çerçevesinde ön görülen 10 grup kentsel tasarım ilkesini şu şekilde sıralamak mümkündür;

1. “Sokakların basit trafik kanalları olmaktan çok **toplumsal mekan** olmaları,
2. Çeşitli ve karma kullanımlar, esnek bir gelişme ve kentin çevreleyen parçaları ile kesintisiz bütünleşme sağlamak.
3. Kentsel komşuluğu sürdürmek ve canlı tutmak için gerekli nüfus yoğunluk düzeyine ulaşmak.
4. Geçirgenlik sağlayarak izolasyonu azaltmak, basit, net ve okunaklı sokak örüntülerini doğal ağlar geliştirerek desteklemek.
5. Kamu taşımacılığını, bisiklet ve yaya yolcularını desteklerken, daha az araba kullanımı sağlamak.
6. Alana eşsiz bir karakter veren ilgi, heyecan ve yer duygusu yaratmak üzere nirengi, vista ve odak noktaları oluşturmak.
7. Binaların yer aldıkları sokak ve mekanlara ölçek ve konumları ile üstün nitelikli bir **kentsel karakter** vermesini sağlamak ve **tanımlı mekanlar** yaratmak.
8. Kamusal alanda olumlu bir etkisi olan, görsel olarak ilginç ve farklı gelişmeleri desteklemek ve **toplumun kimliğine katkıda bulunmak**.
9. Tümüyle yeniden geliştirme olmadan değişim ve yenilemeye olanak veren, gelecekteki ihtiyaçlardan vazgeçmeden şu anki ihtiyaçları karşılayan, kente ve küresel çevreye katkıda bulunan sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak.

10. Uygun şekilde ölçeklendirilmiş binalar ve farklı yoğunluktaki kentsel karakter ile açık ve anlaşılabilir bir yol hiyerarşisi yaratmak (Gülersoy, Özsoy, Tezer, Yiğiter, Günay, 2005).”

Şekil 3.5 : Hulme Proje Örnekleri

Şekil 3.5’te de görülen, bugünkü Hulme yerleşimine bakıldığında, tüm hizmetlerin eksiksiz götürüldüğü kent parçalarından biri görülmektedir. Hizmetlerin yanı sıra bir çok yerel iş imkanları da geliştirilmiştir. Kent merkezine yakınlığının yanı sıra üniversiteye olan yakınlığı ile de ayrı bir önem taşımaktadır. Bunların yanı sıra tasarlanan Hulme Park Manchester kentinden geliştirilen ilk büyük park projesi olma özelliği taşımaktadır.

- **Değerlendirme**

Proje üzerine genel bir değerlendirmeye gidildiğinde, kent içerisinde köhnemiş bir alanın yeniden kente kazandırılması üzerine gerçekleştirilmiş bir dönüşüm projesi şeklinde yorum getirmek mümkündür. Fakat ülkemizde yaşanan dönüşüm projelerinden farklı bir nokta olarak, projenin kademe kademe gerçekleştirilmesi ve mevcutta alanda yaşayan insanların, daha iyi yaşam standartları sağlayacak yerleşim alanlarına yerleştirilmeleri gösterilebilir.

Kültürel sürdürülebilirlik açısından değerlendirmeye gidildiğinde, proje çerçevesinde vurgulanan çeşitli unsurlar dikkati çekmektedir. Alanın bir sanayi slum bölgesi niteliği taşıdığı dönemlerde yapılan çeşitli bilimsel araştırmalar bölgenin herhangi bir kimlik ve kültürü yansıtmadığını ve dolayısı ile insanların yaşam alanlarını sahiplenmeleri gibi bir unsurdan söz etmenin mümkün olmadığını ortaya çıkarmıştır (www.exhulme.co.uk/). Proje çerçevesinde ise yaratılmak istenilen, kentin geleneksel sokak ve konut dokusuna uygun, sahip olunan kültürü yansıtacak ve sürdürülebilirliğini sağlayacak bir yaşam alanının oluşturulması olarak vurgulanmıştır. Dolayısı ile burada görülen ve dikkat çekilmesi gereken nokta,

kültüre ve geleneksel yaşam biçimine sahip çıkılması, bunun en iyi şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi adına çalışmalar gerçekleştirilmiş olması şeklinde gösterilebilir.

3.5 Sürdürülebilir Gelişim İçin Bir Araç - Kültür: Örnek Çalışma – Pinelands Workshop

Projedeki temel anlayış; sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına insanların bilinçlerinin, farkındalıklarının ve sorumluluklarının bilincinde olmaları ve bu yönde hareket etmeleri şeklinde belirtilmiştir. Kullanılan temel araç ise kültürü yansıtan, popüler tiyatro ve dans olarak seçilmiştir. Bu aktivitelerin yalnızca eğitim amaçlı kullanılmadıkları, aynı zamanda kişisel eğitim ve toplum içerisinde konumun yükseltilmesi amaçlı olduğu açıklanmıştır.

Pineland Yaratıcı Workshoplar (PYW) - düşük gelir gruplarının yerleşmiş olduğu Barbados'daki kötü izlenimlerin ve buradaki kötü, bir takım olanaklardan yoksun yaşam profillerinin geliştirilebilmesi adına toplum merkezli olarak oluşturulmuştur (UNESCO, 2007). Özellikle kültürün öneminin anlaşılabilmesi ve gençler tarafından sahip çıkılabilmesi adına bir çok workshop düzenlenmiş, sosyal aktivite imkanları sağlanmıştır. PYW'nun kenti toplumlarının sürdürülebilir kılınabilmesi adına çaba sarf eden kadın ve erkek gönüllülerden oluştuğu belirtilmiştir.

PCW gönüllü ve gayri resmi olarak kurulan toplum odaklı bir oluşum olmaktan, zaman içerisinde Barbados'taki en önde gelen kurumlardan biri haline gelmiştir. Grubun temel amaçları şu şekilde sıralanmıştır;

- “Kişisel farkındalık ve kişisel gelişimin desteklenmesi,
- Pozitif bir toplum imajı geliştirilmesi,
- Kendi toplumları ve diğer toplumların eğitilmesi, geliştirilmesinin desteklenmesi (<http://ourpcw.tripod.com/>).”

Grubu özel kılan unsurlardan biri de kendi içerisinde kurmuş olduğu hiyerarşik sistem olarak dikkati çekmektedir. Tek bir lider etrafında iki yıllık süreçlerle seçilen ve projelerin ilerlemesi adına aksaklıklar yaratan sistem yerine her konuda en başarılı ve deneyimlerin o projelerin başına getirildiği bir liderlik sisteminin benimsenmiş olduğu görülmüştür.

Oluşumun bugünkü üç temel aktivite alanını ve içeriklerini şu şekilde özetlemek mümkündür;

- “Kültürel Üretim ve Toplumsal Eğitim → İlk kurulduğu dönemlerde özellikle dans, tiyatro gibi dallarda eğitim ve gösteri imkanları sağlanmış, gösterilerden gelen gelirler, yeni organizasyonların oluşumunda kullanılmıştır. Son dönemler bu oluşumun yanı sıra kültürün, toplumun eğitimi aşamasında bir araç olarak da kullanıldığı dikkati çekmektedir.
- Sürdürülebilir Gelişim Çerçevesinde Kültürel Ürün → Temel amaç toplumun – kültürün sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ve buradan çıkan ürünler ile sağlanan gelirler sayesinde grubun aktivitelerinin de sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi olarak vurgulanmıştır.
- Toplum Gelişimi ve Hareketlilik (Seferberlik) → Kadınlara yönelik dans ve tiyatro aktivitelerinin geliştirilmesi, erkeklere yönelik spor programları, ailelere yönelik, yerleşim alanlarındaki hizmet eksikliklerinin giderilmesine yönelik çalışmaları vb. aktiviteler farklı grupların ilgilerinin çekilebilmesi ve topluma en iyi şekilde kazandırılabilmesi adına önemli görülmüştür (Gomes, James, Michael, Best, Shore-Byan, 1999).”

Bugüne geldiğimizde, gayri resmi olarak başlayan oluşumun hem farklı toplumları temsil eden sivil toplum kuruluşları ile hem de yönetim birimleri ile iş birliği içerisinde çalışan büyük bir kurum halini almış olduğunu belirtmek mümkündür.

• **Değerlendirme**

Mekan ve planlama odaklı örneklerden farklı, insan ve toplum odaklı yürütülen bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinin, toplumun kendini her anlamda geliştirebilmesi adına kendi imkanlarını yaratabilmesi üzerinden değerlendirilmiş olması açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle planlamada önemli sorun noktaları olarak görülen düşük gelir alanlarının yaşadığı bölgelerin öncelikle toplumsal olarak tekrar kazanılabilmesi, böylece hem mekansal hem de kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına kullanılan yöntemlerin örnek alınabileceğini belirtmek mümkündür.

Başta, sosyal yaşama katılımlarında sorunlar yaşanan genç ve kadınlara yönelik geliştirilen aktivitelerde kazanılan başarıların yanı sıra bu denli başarılı bir oluşum

halini almış olmasını, toplum odaklı, toplumun kendi içerisinde gönüllülerle başlayan bir oluşum olmasına bağlamak mümkündür. Planlama bakış açısı çerçevesinde de, her toplumda bu şekilde gönüllü ve “toplum lideri” olarak nitelendirilebilecek kişilerinin, ortaya çıkarılması ve süreçlerin içerisine çekilmesinin önemi gözden kaçırılmamalıdır.

3.6 Rıhtım Alanları (Meydanları) Kültürel ve Mekansal Sürdürülebilirliği – Boğaz Örnek Alan Çalışması

Kültürel sürdürülebilirlik örnek alan çalışmaları üzerine ortaya konacak örneklerden biri de, İstanbul Anadolu Kavağı ve Rumeli Kavağı üzerinde yapılmış bir proje olarak seçilmiştir. Rotterdam’da “Sürdürülebilir Kentsel Alanlar” konferansı için hazırlanmış olan çalışmanın örnek olarak farklı bakış açıları getirebileceğini belirtmek mümkündür.

Proje kapsamında kavramsal çerçevenin ortaya konmuş olmasının ardından İstanbul – Boğaz bölgesi ve rıhtım bölgelerinin önemi üzerine genel açıklamalarda bulunulmuştur. Burada genel hatları ile rıhtım alanlarının, özellikle deniz ulaşımının önemi anlaşıldıktan sonra hızla geliştiği ve kentsel yaşam açısından birçok fonksiyonu bünyesinde barındıran çekim alanları olarak ön plana çıktıkları vurgulanmıştır. Fakat yine zaman içerisinde karayolu ulaşımının önem kazanması ile araç sahipliğinin arttığı, bu çerçevede boğaz köprüleri kurulduktan sonra rıhtım bölgelerinin birer kamusal alan olma özelliklerini kaybetmeye başladıkları belirtilmiştir. Hem tarihsel hem de kültürel açıdan önem sahip olan bu alanların Kültür Bakanlığı tarafından korunan bölgeler olarak ilan edildikleri de belirtilen noktalar arasında yer almaktadır.

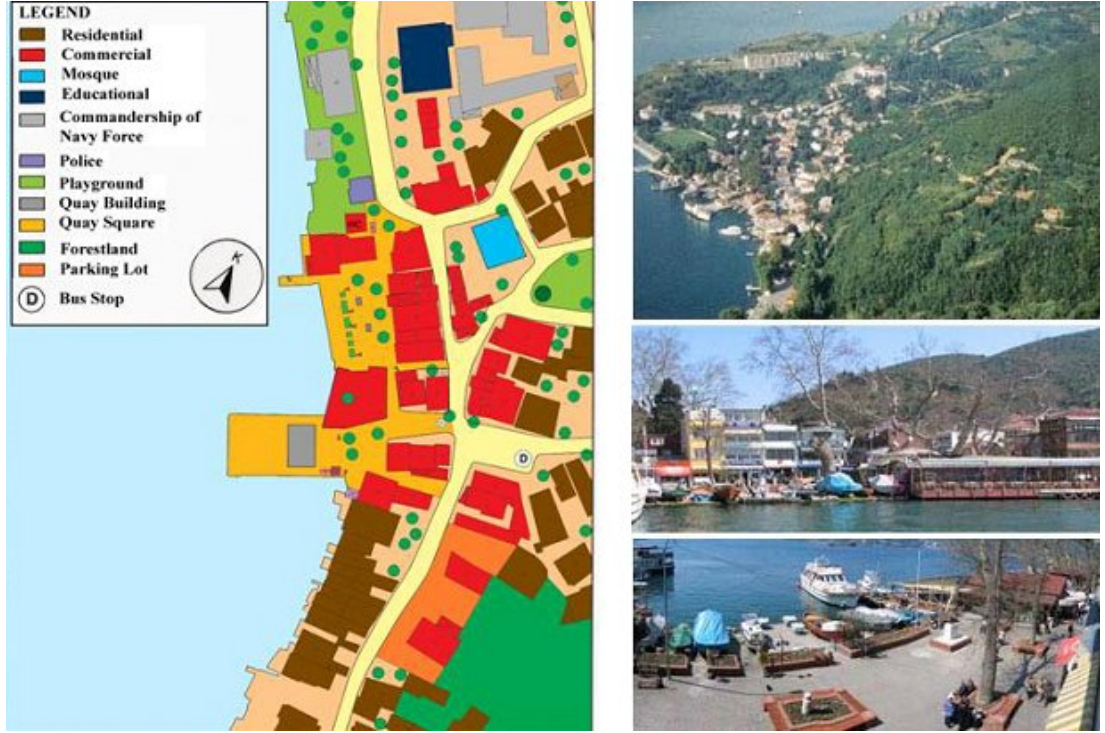
Örnek alan çalışması çerçevesinde Anadolu Kavağı ve Rumeli Kavağı’nın seçilmiş olmasının sebepleri şu şekilde belirtilmiştir;

- Boğazın kontrol noktalarındaki konumlanışları ile önemlerini halen sürdürmeleri,
- Tarihsel konut dokularını günümüze kadar sürdürebilmiş olmaları,
- Turizme yönelik balık restoranları, çay bahçeleri, hediyeelik eşya dükkanları gibi çok fonksiyonlu yapıları ile çekici mekanlar olmaları,

- Her iki alanın da, sahip oldukları doğal değerler, ekolojik çeşitlilik ve habitat karakterleri çerçevesinde, İstanbul Metropoliten Alanı için çok yüksek rekreasyon alan potansiyeline sahip olmaları.

- **Anadolu Kavağı**

Anadolu Kavağı'nın Anadolu yakası kuzey kesiminde konumlanmış olduğu, Bizans ve Osmanlı döneminden bu yana alandaki temel aktivitelerin, balıkçılık, bağ – bahçe işleri ve gemilere yönelik servis hizmetleri olduğu belirtilmiştir. Şekil 3.6'da görülen projede, bugün turizm ve balıkçılığın ön plana çıkmış olduğu vurgulanmıştır. Rıhtım ve çevresinin, balık restoranları ve tarihi büyük ağaçları ile kamusal alan olarak yerleşim alanındaki önemli bir merkez olduğu belirtilmiştir.

Şekil 3.6 : Anadolu Kavağı Proje Çalışması

Rumeli Kavağı Rıhtım Alanının Mekansal Özellikleri

Rumeli Kavağı, Anadolu bölgesinin kuzey kesiminde konumlanmış olan bir yerleşimdir. Bizans ve Osmanlı dönemlerinde boğazın girişindeki konumu ile askeri açıdan stratejik bir konuma sahip olduğu vurgulanmış olan bölgenin bugün balık restoranları ile meşhur olduğu belirtilmiştir. Rıhtımın açıldığı meydanda, iskele binası, oturma bankları ve oyun alanı olduğu aşağıdaki Şekil 3.7'de de görülmektedir.

Şekil 3.7 : Rumeli Kavağı Mekansal Özellikleri

Yine bu bölgede de, eskiden askeri bölge içerisinde kalan ve bugün boş, kullanılmayan bölge olarak Rumelikavağı kalesinin varlığından ve öneminden söz edilmiştir. Ayrıca Telli Baba Türbesi'nin de bölge açısından önemi açıklanmıştır.

Alanlarda, rıhtım alanları (meydanlarının) kullanımı üzerine gerçekleştirilmiş olan anket çalışmalarından, bizim için önem taşıyan bazı noktaları şu şekilde vurgulamak mümkündür;

- “Alanlara genellikle özel araçlarla ulaşıldığı ve trafik sorunu ortaya çıktığı,
- Alanın rekreasyon ve yeme – içme amaçlı özellikle hafta sonlarında tercih edildiği,
- Alandaki bankların ve çöp tenekelerinin en çok kullanılan sokak mobilyaları olduğu,
- İnsanların alandaki mevcut peyzaj dışında herhangi bir düzenlemeye gidilmemiş olduğundan ve genel bakımsızlık ve kalabalıktan şikayetçi oldukları (Dizdaroğlu, Yiğiter, 2007).”

• **Rumeli Kavağı**

- “Rumeli Kavağı için de Anadolu Kavağı ile aynı durumları içerdiğinin dışında vurgulanmış olan nokta, meydana yer alan yapıların, meydan devamlılığı açısından sorun teşkil ettiği olmuştur (Dizdaroğlu, Yiğiter, 2007).”

Belirtilenler dışında değerlendirme çerçevesinde, alanın planlama kararları çerçevesinde korumacı gelişim politikaları çerçevesinde değerlendirmesinin gerekliliği vurgulanmış ve öneri olarak;

- “Planlama kararları çerçevesinde insanların beklentileri ve isteklerinin göz önünde bulundurulmasının gerekliliği ve rekreasyon amaçlı farklı kullanımların en doğru şekilde tanımlamalarının yapılarak farklı kullanım biçimlerinin tanımlanmasının önemi,
- Trafik ve park sorununun çözülmesinin gereği,
- Meydan mobilyalarının insanların farklı kullanımları çerçevesinde yeniden düzenlenmesinin önemi,
- Mekansal düzenlemelerin tarihsel değerleri gölgede bırakmayacak şekilde yeniden düzenlenmesinin gerekliliği

ortaya konmuştur (Dizdaroğlu, Yiğiter, 2007).”

- **Değerlendirme**

Örnek alan çalışması genel anlamda kültürel sürdürülebilirlik unsurları üzerinden oluşturulan bir çalışma olarak göze çarpmaktadır. Kültürel sürdürülebilirlik yaşam alışkanlıkları ve mekan ile olan ilişki olarak ele alınmış, bu çerçevede mevcut mekansal kullanımlar kültürün yansımaları olarak en iyi şekilde nasıl sürdürülebilir kılınabilir yaklaşımı benimsenmiştir. Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına üzerinde durulan unsurların, tarihsel değerler ve insanların yaşam alanlarından beklentileri üzerine olduğu görülmektedir. Yani planlamada katılım unsurunun sağlanabilmesi ve insanların ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenebilmesi ile tarihsel mekansal değerlerin korunabilmesi bir kere daha kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına olmazsa olmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. İSTANBUL METROPOLİTEN ALANI MEKANSAL KULLANIMINA KÜLTÜREL YANSIMALAR – ÖRNEK ALAN ÇALIŞMASI: KUMKAPI

Kavramsal açıklamalar çerçevesinde ortaya konmuş, planlama bakış açısı kapsamında kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi konusu, İstanbul – Kumkapı yerleşimi üzerinden incelenmiştir. Bu alanın seçilmiş olmasının en temel sebeplerini, köklü bir geçmişe sahip olan tarihsel değerlere sahip bir yerleşim alanı olması ve geçmişten bugüne birçok farklı kültüre ev sahipliği yapmış olması şeklinde ortaya koymak mümkündür.

Kumkapı üzerine yapılan inceleme ve çalışmalar iki ana-alt başlık üzerinden yapılacaktır; öncelikle literatür taraması ve bugüne kadar Kumkapı üzerine yapılmış çalışmalardan edinilen bilgiler çerçevesinde oluşturulacak ilk bölüm ve ardından alanda gerçekleştirilen alan çalışmalarının sonucundan elde edilen veriler ile oluşturulacak ikinci bölüm. Her iki bölümün ardından karşılaştırmalı bir genel değerlendirme yapılarak, kavramsal kısımda da ortaya konmaya çalışılan bakış açısı çerçevesinde değerlendirmelere gidilecektir.

4.1 Kumkapı Alan Çalışması

4.1.1 Konum ve ulaşım bağlantıları

İstanbul'un geçmişten bugüne gelen en köklü yerleşim alanı olan Tarihi Yarımada'nın güney kesiminde, Eminönü İlçesi'ne bağlı Kumkapı, Sultanahmet ve Yenikapı semtleri arasında yer almaktadır (Bkz. Şekil 4.1). Yerleşim alanı Şehsuvar Bey ve Muhsine Hatun mahalleleri sınırları içerisine girmektedir.

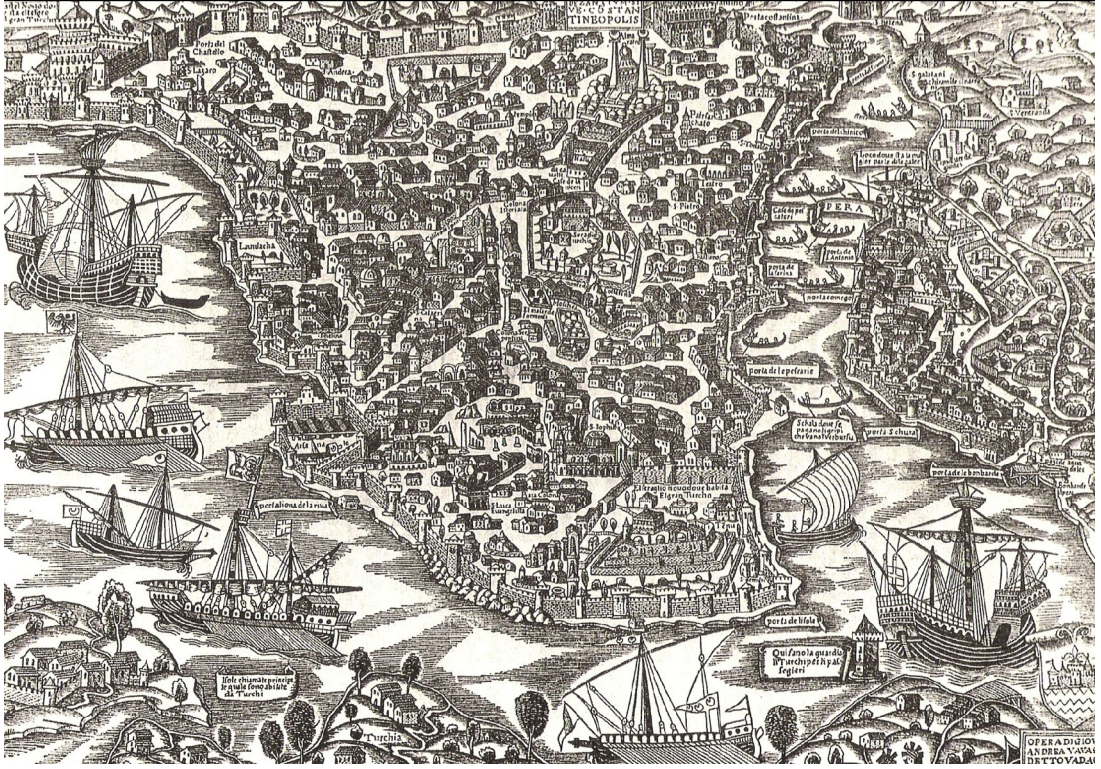

Şekil 4.1 : Kumkapı - Kent İçi Konum

Sahip olunan ulaşım bağlantılarına bakıldığında güneyde, sahil kesimi ile yerleşim alanı arasından geçen iki ana bağlantı dikkati çekmektedir. Biri, karayolu bağlantısı olan sahil yolu / Kenedy Caddesi, diğeri ise Sirkeci – Halkalı demiryolu hattıdır. Bunlar dışında kuzey kesimden geçen karayolu ulaşım bağlantısı batıda Yenikapı – Aksaray yerleşimlerine, doğuda ise Sultanahmet’e uzanmaktadır. Kuzey kesime doğru ise Beyazıt bölgesine yine karayolu ulaşım bağlantısı bulunmaktadır (Bkz. Şekil 4.21).

4.1.2 Tarihsel gelişim süreci

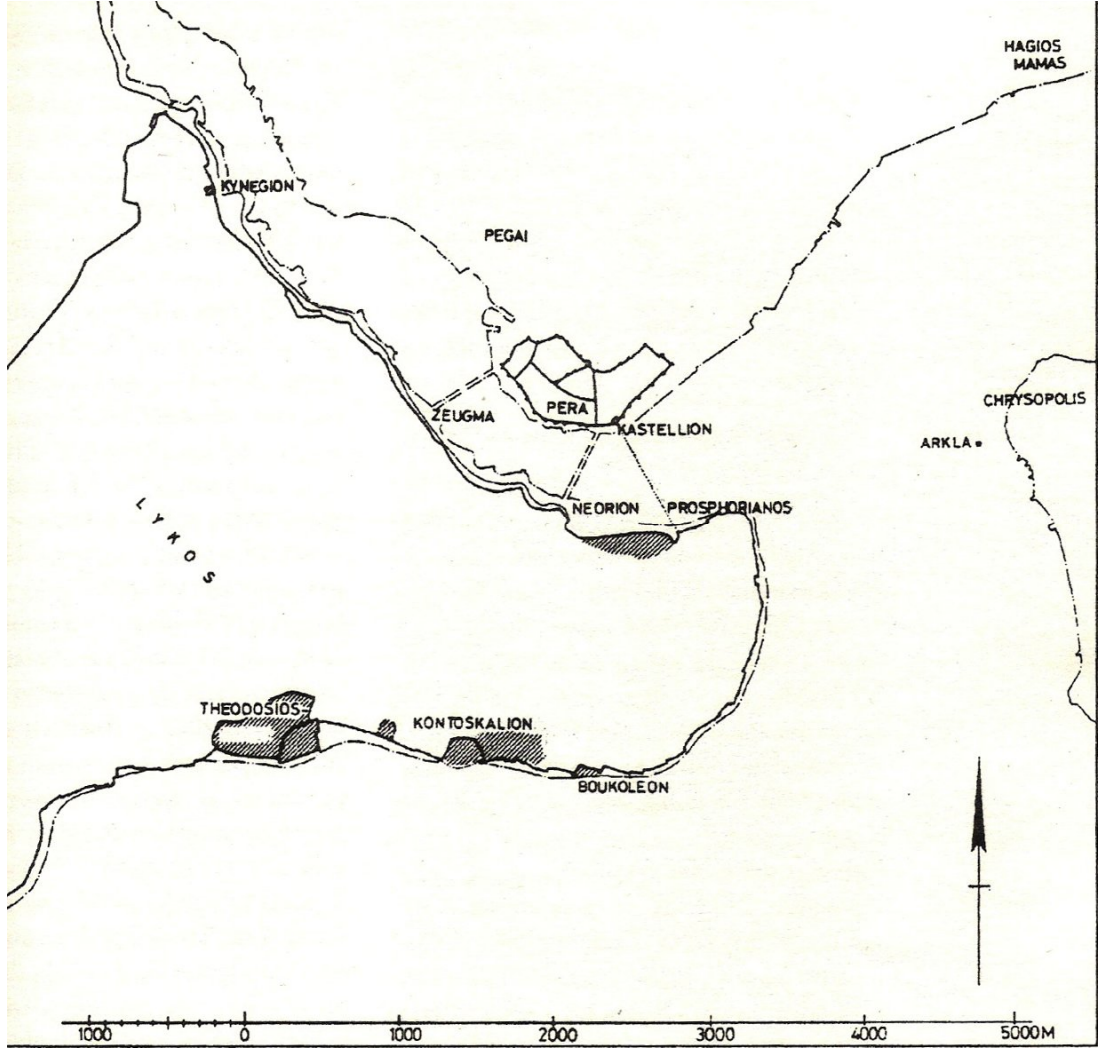
Yerleşimin Şekil 4.2’de de görüldüğü gibi 15. yüzyıldan bu yana var olduğu, daha sonra 16. yüzyılda gelişmeye başladığı ve 17. yüzyılda kent için önemli semtlerden biri haline geldiği bilinmektedir. Özellikle 17. yüzyılda kentin en yoğun nüfuslu yerleşimlerinden biri haline gelmiş olan Kumkapı’nın, “Kontoskalion” adı ile anılan bir liman yerleşkesi olduğunu ve Osmanlı tarafından fethedilip “Kumkapı” ismini alana kadar bu adı taşıdığını belirtmek mümkündür (Giritlioğlu, 1994).

Şekil 4.2 : 1480'lerde İstanbul

Şekil 4.3’de görüldüğü gibi, Bizans döneminde Kumkapı’da Kontoskalion adlı bir limanın var olduğu ve büyük ihtimalle doğal limanın yetersiz kalmış olması sonucu kurulduğu ortaya konmuştur (Müller – Wiener, 2003).

“Limanın yapımına İmparator İulianus (361 – 363) döneminde başlanmıştır. Limanın çevresindeki bölge 465’te büyük bir yangından tahrip olduktan sonra, Anastasios (491 – 518) zamanında limanın içi kepçeyle derinleştirilmiş ve mendirek yapılarak genişletilmiştir. 561’de yeniden bir yangın geçiren liman II. İustinos tarafından tekrar inşa ettirilmiştir. O zamandan itibaren imparatoriçenin adı ile Sofia Limanı olarak anılmıştır.” Bu dönemde limanın etrafında var olduğu bilinen ambarlar, ticaret amaçlı kullanılıyor oluşunu ortaya koyar niteliktedir. 695’te Leontios’un, I. İustinianos’a karşı ayaklanmayı burada demirleyen “Dromon” denen gemilerden başlatmış olması ise, askeri kullanımı akla getirmektedir. Daha sonraları Kontoskalion adı ile anılan liman, güney kıyısında bu dönemlerde var olmuş olan diğer limanların aksine imparatorluğun son dönemlerine kadar ve sonrasında da kullanılmıştır. Liman (1259 – 82) İmparator VIII. Paleologos döneminde, gerektiği gibi genişletilerek Bizans donanmasının ana üssü haline getirilmiştir (Müller, Wiener, 1998).”

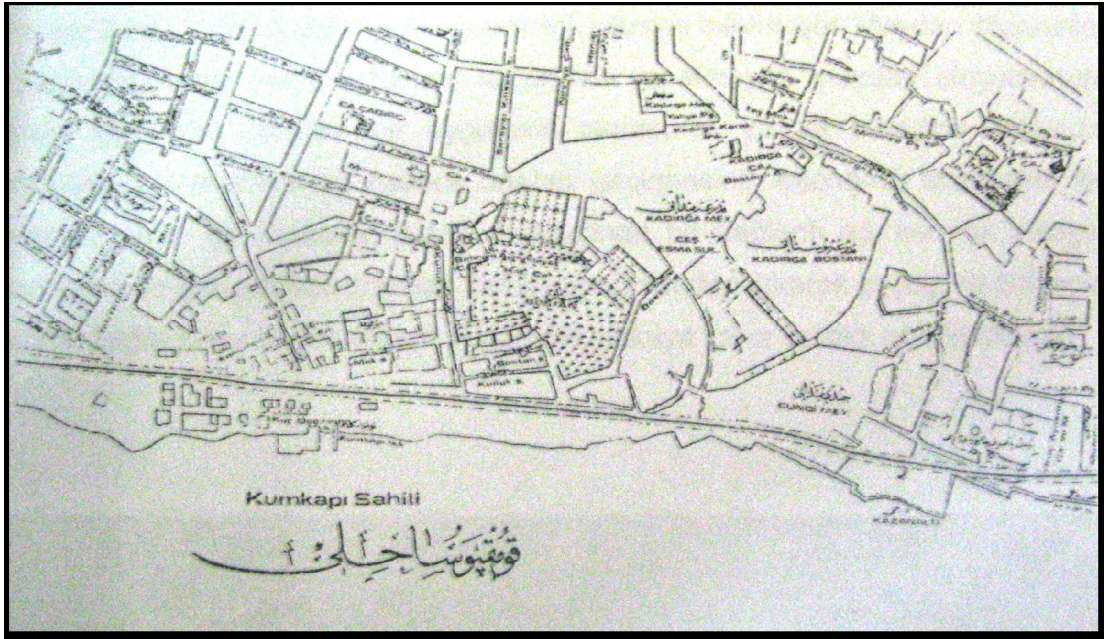
Şekil 4.3 : Konstantinopolis Limanları

Şekil 4.4’de göze çarpan şekilde, Osmanlı dönemine gelindiğinde liman eskisi gibi işlek olarak kullanılmaması ve yarattığı kokular ile çevreye verdiği rahatsızlıklar sonucunda 16. yüzyılda Sokollu Mehmed Paşa tarafından doldurulmuş, bölge yerleşime açılmış ve semtin denizle olan bağlantısı iskeleler haline gelmiştir (Akın, 1989).

• Yangınlar

Kumkapı’da süreç içerisinde liman ve surların geçirmiş olduğu değişimlerin yanı sıra, yapılaşmış çevrenin geçirdiği değişimlerin en önemli etmeni olarak, İstanbul genelinde büyük sorunlara, hasarlara ve değişimlere yol açmış olan yangınlar ön plana çıkmaktadır. Farklı boyutlarda, farklı derecelerde etkiler yaratmış olan birçok yangın, yapılaşma biçimlerinde önemli değişimlerin yaşanmasını da beraberinde getirmiştir.

Yangınların en büyüklerinden birinin 1645 yılında yaşanmış olduğu ve bu yangın sonucunda dört Rum Kilisesi ile Ermenilerin Surp Asdvadzadzin Kilisesi ortadan kalkmıştır (Bkz. Şekil 4.5). Bu yangın dışında 1652, 1660 ve 1715 yangınları da semtin büyük hasarlar görmesine sebep olmuştur. Ayrıca 18. ve 19. yüzyıllarda da devam eden yangınlar yine önemli hasarları da beraberinde getirmiştir.

Şekil 4.5 : Hocapaşa Yangını Öncesi Son Alan Haritası (Şehremaneti Rehberi, 1875)

19. yüzyılda (1865), Sirkeci’de başlayıp Sultanahmet’e uzanan, Eminönü İlçesi’nin neredeyse tamamen ortadan kalkmasına sebep olan en önemli yangınlardan biri Hocapaşa yangınıdır. Bu dönemden sonra yeniden yapılaşma çalışmaları çerçevesinde belirli cadde düzenleme çalışmaları üzerinde durulmuş olduğu fakat bu çalışmalar çerçevesinde çoğu zaman tarihsel değerlere önem verilmemiş olduğu bilinmektedir (Eyice, 2006). Hocatepe yangınında önemli derecede yok olan Kumkapı Nişanca Mahallesi ve Çifte Gelinler bölgesi sonradan ızgara plan sokak

dokusunu öne çıkaracak biçimde yeniden düzenlenmiştir. Bu sistemin, Osmanlı'nın geleneksel organik sokak dokusundan oldukça ayrıştığını belirtmek mümkündür. Yeni ızgara plan sistemi çerçevesinde, büyük bahçeler içinde yer alan ahşap evlerin yerini, kuralları önceden belirlenmiş sokak genişlikleri, çıkma boyutları ve gabarilerle inşa edilen bitişik düzendeki kagir yapılar almıştır (Üner, 2006). Kagir yapılaşma, kent genelinde sık görülen yangınlarla başa çıkabilmek adına ortaya çıkan farklı bir yaklaşım olarak ortaya konabilir.

Planlama çalışmaları çerçevesinde özellikle yangınlar sonucu çıkarılan yaklaşımlara bakıldığında;

“Tanzimatın ilanından II. Meşruiyete kara uzanan sürede, kentin gelişmesi, büyük yangın alanları ve yeniden yerleşmeye açılacak alanlar için yapılan mevzii planlar ve Ebniye Nizamnamelerinin uygulanmasıyla yönlendirilmeye çalışılmıştır. Önceki zamanlarda yabancı mühendisler tarafından yapılan planların, kısa bir süre sonra Mühendishane'den yetişen harita subaylarınca yapılmaya başlandığı görülmüştür. Bu açıdan, 1864 yılında çıkan, Sirkeci'den Kumkapı'ya kadar uzanan alanda 3500 binayı yakan Hocapaşa yangını bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir. Üst kademe bürokratlar tarafından bir Islah-ı Turuk Komisyonu kurulmuştur. Komisyon, Erkan-ı Harp subaylarına yangın alanının haritasını aldırması ve planlamasını yaptırmıştır. Yangın sonrası yapılan planlama çalışması çerçevesinde geniş yollar açılmış, yollar taş kaplanmış, kanalizasyon istemi kurulmuş ve en önemlisi, yapılan yapıların kagir olmasının sağlanabilmesi adına yapı malzemeleri üzerindeki vergiler kaldırılmıştır (Tekeli, 1993).”

Mahallenin yapılaşmış çevresi açısından, yangınlarla da ilişkilendirilebilecek, yoğun olarak var olduğu belirtilen çeşmeler göz ardı edilemez niteliktedir. İbrahim Hilmi Tanışık, Kumkapı'da altı çeşmenin var olduğunu belirtmiştir;

- “Cüce Mehmed Ağa Çeşmesi (1590)
- Halil Cevkan Çeşmesi (1590)
- Arapzade Abdurrahman Efendi Çeşmesi (tarihi tam olarak bilinmiyor)
- III. Selim Çeşmesi (1799)
- Veznedar Hüsmen Ağa Çeşmesi (1856)

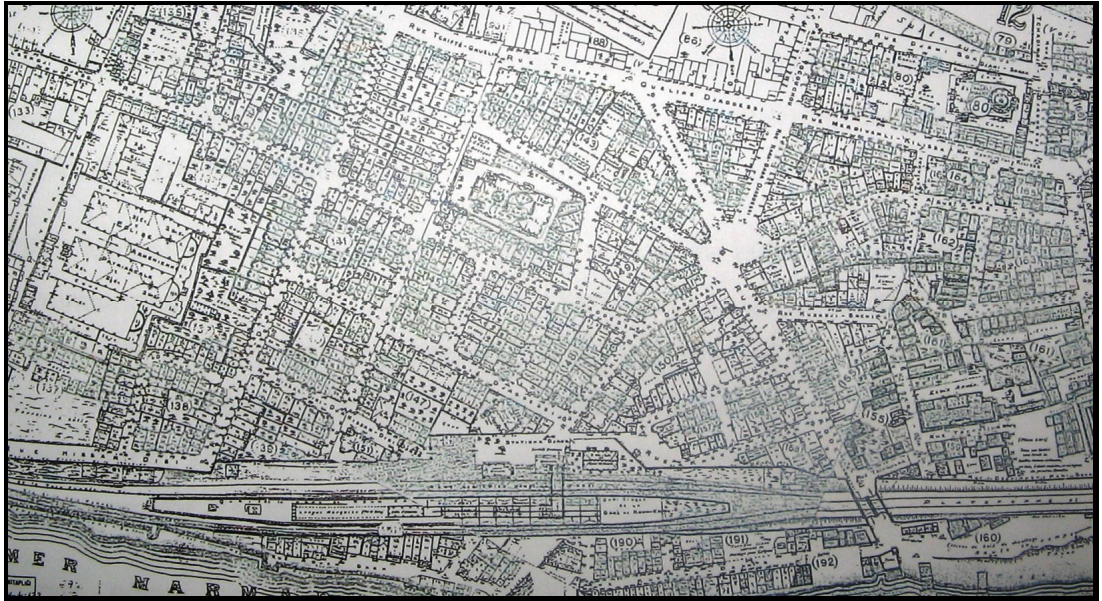
- Kanuni Süleyman Çeşmesi (1872) (Tanışık, 1943).”

Ayrıca bu çeşmelere ek olarak aşağıdaki çeşmeleri de sıralamak mümkündür;

- “Daltaban Mustafa Paşa Çeşmesi (tarihi tam olarak bilinemiyor)
- Nişancı Mehmed Paşa Çeşmesi (tarihi tam olarak bilinemiyor)
- Ahmed Bey Çeşmesi (1871) (Egemen, 1993).”

• **19. Yüzyıl Sonu ve Sonrası Yapılaşma**

19. yüzyılda mevcut mimariden yola çıkarak; mevcut konutlarının her birinin bir aileye ait olduğu bilinmekte, bu da aile kurumluluğuna bağlılığı ve çok katlı evlerin yansıttığı kalabalık aile yaşantılarını ortaya koymaktadır (Basut, 2002). 20. Yüzyıla gelindiğinde ise 1920’lerde tamamlanan, Şekil 4.6’da da görülen Pervititch haritalarında Kumkapı yerleşimi ve çevresi incelendiğinde ızgara plan yapılaşma ile organik dokuyu (yani geleneksel yapıyı) bir arada görmek mümkündür.

Şekil 4.6 : Kumkapı / J. Pervititch Haritası, 1924

Önceden de belirtilmiş olduğu gibi özellikle büyük yangınlar sonucu kent genelinde olduğu şekilde Kumkapı’da da kagir yapılaşma yoğunlaşmıştır. Ayrıca batıdan etkilenmeler hızlanmış, bunun da etkisi ile Kumkapı’da sıra evler ve apartmanlaşmanın artışı gözlenmiştir. Bu dönemlerden günümüze Kumkapı’yı birçok farklı dönemi yansıtan farklı yapılaşma biçimlerini içeren bir yerleşim birimi olarak tanımlamak mümkündür. Özellikle Bizans dönemi yerleşmeleri şehir dokusundan kalan meydan etrafında ınsal sistemle gelişmiş konut dokusu ve

benimsenmiş cumbalı kat yapısı, yerleşmenin geçmişten gelen ve bugünün dokusu ile bütünleşmiş en karakteristik özellikleri olarak tanımlanabilir.

Son 50 yıllık süreç içerisinde semtteki yapılaşmaya bakıldığında ise, yine kent gelenindeki gelişim ile paralel olarak betonarme yapılaşmanın artmış olduğu ortaya konabilir. Tarihsel değeri olan yapılar tescillenmiş olsalar dahi, niteliksiz restorasyon çalışmaları çerçevesinde temel özelliklerini kaybetme riskini yaşamışlardır. Niteliklerini koruyan ve geçmişten günümüze gelen yapılarda ise, mevcut yapılarına uymayan eklentilere, bu yapılara uymayan sokak düzenlemelerine rastlamak mümkündür.

Tren istasyonu yakınında gelişen çarşı bölgesi (medyan ve yakın çevresi) dışında, iç kesimlerde daha çok konutların yoğunlaşmış olduğunu belirtmek mümkündür. Galata, Fener, Balat gibi bölgelerin 19. Yüzyıl sonu – 20. Yüzyıl başı tarihli tüm yapılarının tüm özellikleri, giriş cephelerindeki düzen, söveler, kat silmeleri, pilastırlar, cumba altı konsolları, balkon korkuluklarındaki demir işçiliği ve saçak kornişleri gibi çeşitli öğelerdeki biçim ve bezemeler günümüzde halen yer yer sergilenmektedir (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003). Bölgenin, zaman içerisinde birçok niteliğini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmış olduğunu belirtmek mümkündür. Korumanın ve devamlılığın sağlanabilmesi adına alan, 1. Derece Koruma Bölgesi sınırları içerisinde sokulmuştur (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003).

1994 yılında alanda gerçekleştirilmiş bir çalışmanın sonuçları çerçevesinde;

- “Yapıların çoğunlukla 3 – 4 katlı olduğu
- Genelde tek ailelerin yaşadığı konutların; bodrum katlar depo, yıkanma yeri, mutfak, merdiven, çamaşırlık, odunluk gibi hizmetlerle; zemin katların, giriş, sofa, merdiven, günlük oda, wc ve bazen mutfak şeklinde düzenlemelerle; birinci katların salon, hol, wc, merdiven ve bir oda; ikinci katların ise, yatak odası, hol, merdiven, banyo ve balkon gibi kullanımlarla karşımıza çıktığı
- Genellikle bir bodrum, zemin ve iki kattan oluşan evlerin çoğunun kagir olduğu
- Semtin giderek konut işlevinden çıkıp turistik amaçlı iş yerlerine dönüşmesi nedeni ile, özellikle zemin katlarda gereksinimler doğrultusunda değişimler

yaşandığı, spekülâtif baskılarla kat eklemeler olduğu ve cephe karakterlerinin kimi yerlerde farklılaştığı vurgulanan noktalardır (Giritlioğlu, 1994).”

- **Ulaşım Bağlantıları**

Yapılaşmış çevre üzerinde en önemli etkileri yaratan unsurlardan bir diğerrinin de ulaşım bağlantıları olduğu bilinmektedir. Kumkapı’da yapısal değişimin arttığı 19. yüzyıl çerçevesinde, 1872 yılında inşa edilen Sirkeci – Halkalı sahil demiryolu hattı, semtin deniz ile olan ilişkisini tamamen değiştiren bir müdahale olmuştur. Ulaşımını ve ekonomik faaliyetlerini daha çok denizden sağlayan semte, demir yolu ile de ulaşım mümkün hale gelmiş, denizle olan ilişki ise ağırlıklı olarak Bizans Surları dışındaki kıyıda yer alan iskelelerden sağlanır olmuştur.

1956 yılında inşa edilmiş olan sahil yolu ise belirtilen iskeleleri de ortadan kaldırarak Kumkapı’yı denizden tamamen kopuk bir yerleşim haline getirmiştir. Kumkapı’nın geçmişten gelen meyhane kültürünü sürdürebilmesini sağlayan unsursa, sahil yolunun güneyinde korunmayı başarmış olan balık haline yakınlık olmuştur.

Kumkapı yerleşiminin köklü bir geçmişe sahip olduğu ve gerek yapılaşmış gereksel sosyo – kültürel, sosyo – ekonomik çevre açısından değişimler geçirmiş olduğu bilinmektedir. Yapılaşmış çevre açısından bakıldığında en göze çarpan değişim, bölgenin organik doku ve ahşap konut yapısının yangınlar sonucu büyük tahripler görmesi ve değişime uğramış olması olarak belirtilebilir. Bu değişimler çerçevesinde yalnızca yapı dokusunun değil, sokak dokularında da değişimler yaşanmış olduğu kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kumkapı bölgesi sokak dokusuna bakıldığında, geçmişte daha yoğun olmak üzere organik sokak dokusunun yanı sıra çıkmaz sokakların da varlığı dikkati çekmektedir. Bölgede planlı bir yayalaştırmadan söz etmek mümkündür. Kumkapı meydanı hem bölge içerisinde hem de mevcut doku çerçevesinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle meydandan yayılan ışınal bir dokunun varlığı en belirgin nitelik olarak değerlendirilebilir. Yer yer gözlenen Arnavut kaldırımlı sokaklar da bölgeye ayrı bir karakteristik özellik katar niteliktedir.

4.1.2.2 Sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapı

Kentin Osmanlı tarafından fethedilmesinden hemen sonra, semtin adı “Küçük İskele” anlamındaki Kondoskali olarak geçmeye başlamıştır (İncicyan, 1976). Fetihten sonra da Rumların bölgede yaşamaya devam ettikleri bilinmektedir. Ayrıca Sultan II.

Mehmed bu dönemde nüfus dağılımını dengelemek amacı ile, fetihten sonra çoğu Rum olan nüfusa karşılık Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden Ermenileri İstanbul'da Samatya, Yenikapı ve Kumkapı bölgelerine yerleştirmiştir (Pamukciyan, 1989). Semtte Ermenilerin varlığının öneminin artması, 1641 yılında Samatya'daki Surp Kevork Kilisesi'nde bulunan Ermeni Patriklik Makamı'nın, Kumkapı'da Ermenilere verilmiş eski bir Bizans Kilisesi'ne taşınması ile gerçekleşmiştir (Kuban, 1993). Yine fetih sonrasında kentin gelişimi amacı ile kente getirilen Rumlar ise Ayakapı, Petro Kapısı, Fener, Kumkapı, Cibali, Samatya ve Topkapı mahallelerine, yoğun olarak da kiliselerin etrafına yerleştirilmişlerdir (Mantran, 1986). Hristiyanların cami yakınlarına yerleşmelerini yasaklayan emirnamelerin, gayri Müslimlerin kiliseler etrafına yerleşmelerinde etkili olduğunu belirtmek mümkündür (Erez, 2003).

Şekil 4.7 : Eski Kumkapı - Balıkçılık

Yakın geçmişten günümüze Kumkapı'nın kent içerisinde ön plana çıkmasının en önemli unsurlarından biri olan meyhane kültürü aslında azınlık nüfusun bu mahalledeki yoğunluğu ile ilişkili olarak başlamıştır. Bu gelenek, oturdukları semtlerde daha çok deniz ile ilişkili mesleklere sahip ve meyhane kültürünü geliştiren Rum azınlıkların yoğun oldukları döneme kadar uzanmaktadır (Üner, 2006). Özellikle 16. – 19. yüzyıllar arasında, limanın doldurulması sonucu önceden belirtilmiş olduğu gibi kentin su ile bağlantısını sağlayan iskelelere de bağlı olarak, balıkçılık ve kayıkçılığın ön plana çıkmış olduğu bilinmektedir (Bkz. Şekil 4.7). Kumkapı'da hakim olan diğer meslek alanları ise, Şekil 4.8'de de örneği görülen;

çoğunlukla gayrimüslim nüfusun uğraştığı esnaf ve zanaatkarlık, marangozluk, demircilik, kuyumculuk, terzilik, sarraflık ve fırıncılık olarak ön plana çıkmıştır (Üner, 2006).

Şekil 4.8 : Eski Kumkapı - Farklı Zanaatler

19. yüzyılda Kumkapı’da yerleşmiş olan nüfusun Ermenice, Rumca ve Osmanlıca konuşmakta olduğunu belirtmek mümkündür. Yine aynı dönemde azınlıklara tanınmış bir takım haklar çerçevesinde kendi okullarını açma imkanları ellerine geçmiştir. Bu izin ile bölgedeki kiliselerin yanına okulların açıldıkları bilinmektedir (Basut, 2002). Fakat bu dönemden ortaya çıkan bir takım yönetmeliklerden de anlaşılmıştır ki Rum okullarında Ermenice ve Osmanlıca konuşulması yasaklanmıştır (Üner, 2006). Bu durumu, genel çerçevede barış ve çatışmasız bir yaşam sürülmüş olduğunun belirtilmiş olmasına rağmen bir takım kutuplaşmaların da ortaya çıkabildiğinin bir göstergesi olarak yorumlamak mümkündür.

• **19. Yüzyıl ve Sonrasında Nüfus Hareketliliği**

Bu aşamaya kadar ortaya konanlardan da anlaşılmaktadır ki, süreç boyunca bölgede bir nüfus hareketliliği hakim olmuştur. 19. yüzyıla gelindiğinde ise bölgesi sosyo-kültürel açıdan etkileyen en önemli hareketliliklerden birinin yaşanmış olduğunu belirtmek mümkündür. Bu dönemde Galata ve Pera semtlerinin gelişmesi ile varlıklı olan gayrimüslim kesimin buraya taşındığı bilinmektedir. Dolayısı ile Kumkapı’da

kalan kesim, özellikle yerleşimin güney kesimlerinde çoğunlukla esnaf ve zanaatkarlar, yani hem eğitim seviyesi hem de gelir seviyesi daha düşük olan gayrimüslimler olmuştur (Basut, 2002).

Sosyo-kültürel yapıyı derinden etkileyen bir diğer nüfus hareketliliği 20. yüzyılın ilk yarısında azınlıklara uygulanan vergiler ve 6 – 7 Eylül olayları sonrasında ortaya çıkmıştır. Azınlıklar bölgeyi terk etmeye başlamış ve Doğu ve Anadolu'dan göçlerle gelenler bu bölgelere yerleşmeye başlamıştır. Ayrıca Kuzey Afrika ve Rusya gibi diğer ülkelerden de bölgeye yaşanan göçler sonucu bölgedeki nüfusun giderek tanımsızlaştığını belirtmek mümkündür (Üner, 2006).

Özellikle Ermeni ve Rum kesimin bölgeyi terk etmeye başlamasının, doğal bir süreç olarak mülkiyet sorunlarını da beraberinde getirmiş olduğu bilinmektedir. “1939 senesinde çıkarılan Tanzimat Fermanı, 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi, 1867 tarihli “Tebaa-i Ecnebiye'nin Emlake Mutasarrıf Olmaları” hakkındaki Kanun ve 1923 Lozan Antlaşması (42. Madde, 3. Fıkra) ile azınlıkların mülk edinmeleri hakkında bir takım kararlar alınmıştır. Bunların ardından 14.04.1339 yılında kabul edilen 2453 numaralı “Emval-i Metruke” Kararları, azınlıklar da dahil olmak üzere, tüm Türk vatandaşlarının mülk edinmesi ile ilgili önemli temel kararlar içermektedir. Buna göre İstanbul'dan yurt dışına kaçan veya göç eden kişilere ait mülkler hazineye devir olacaktır (Giritlioğlu, 1994).” Zamanında tespit edilemeyen mülkler el değiştirme yolu ile Türklere geçmiş; mülkiyet sorunları ile kısmen sahipsiz kalan azınlık mülkleri de zamanla ya hazineye devredilmiş ya da boş ve harap biçimde kalmıştır; böylece marjinal sektörde çalışan, biraz önce yukarıda tanımlanan yeni kullanıcı kesimin kullanımında yeni bir kimlik kazanmıştır (Erez, 2003).

Tüm bunlara ek olarak son dönemlerde bölgenin durumunu ortaya koyabilmek adına 1994 yılında alanda gerçekleştirilmiş bir çalışmanın sonucunda ulaşılmış olan önemli noktaları şu şekilde sıralamak mümkündür (Giritlioğlu, 1994);

- Anket sonuçlarına göre %41'lik kesimin sürekli burada oturuyor olduğu, %56'nın ikinci yerleşme olarak buraya gelmiş olduğu, %3'nün ise üçüncü yerleşmesi olduğu ortaya konmuştur.
- Çalışanların büyük çoğunluğunun hizmet sektöründe çalışmakta olduğu ve çoğunluğun da seyyar satıcılar olduğu belirtilmiştir.

- Eğitim düzeyi oldukça düşük olarak ortaya konmuştur. İlkokulu bitirenlerin dahi oldukça az sayıda olduğu belirtilmiştir.
- Yerleşmeye bağlılığın hem fiziksel yapı hem de sosyal yapı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.
- 20. yüzyılın işlevsel kimliğini, ahşap balıkçı kulüpleri, mütevazı evleri, kayıkların çekilmesi için inşa edilmiş ahşap korunakları ve meyhaneleri ile sürdürmüştür.

4.1.3 Planlarla değerlendirme

Kumkapı üzerine ortaya konmuş olan açıklamalardan da anlaşılmaktadır ki yerleşim oldukça köklü bir geçmişe sahiptir ve bu köklü süreç içerisinde gerek mekansal anlamda gerekse sosyo-kültürel anlamda önemli değişimler yaşamıştır.

Öncelikle mekansal olarak genel bir değerlendirmeye gidildiğinde, tabii ki geçmişten bugüne giderek yoğunlaşan bir yapılaşmadan söz etmek mümkündür (Bkz. Şekil – 8). Fakat temelde yaşanan iki değişimden söz etmek mümkündür, bir liman yerleşkesi Kumkapı'dan → denizle bağlantısı görece kesilen ve kendi içerisine dönen bir yerleşim. Kumkapı için, geçmişten bugüne mekansal değişimlere sebep olmuş iki ana unsuru şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Yangınlar
- Ulaşım Bağlantıları

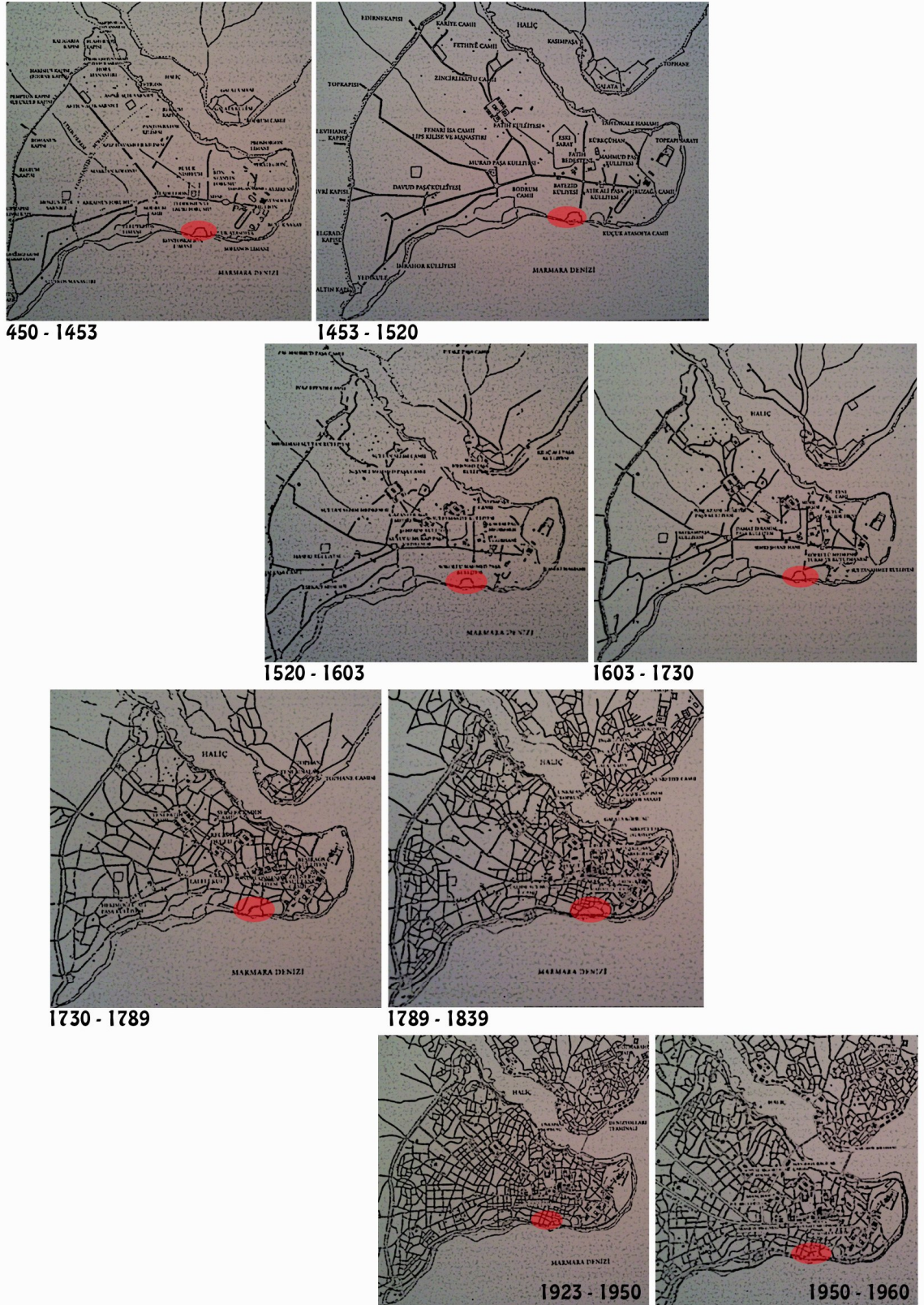
Yangınlar, çokça vurgulanmış olduğu gibi, geleneksel ahşap dokunun neredeyse tamamen yok olmasına sebep olmuş, bu tür yapıların yerini ağırlıklı olarak kagir ve günümüzde özellikle betonarme yapılar almıştır. Her şeye rağmen Kumkapı'nın, koruma altında olan yapıların da katkısı ile, yapılar açısından eski niteliğini az çok koruduğunu belirtmek mümkündür.

Ulaşım bağlantıları açısından iki önemli bağlantı, tren yolu ve sahil yolu vurgulanmıştır. Bu iki proje, geçmişte liman yerleşkesi olan bölgenin, limanın kapanmasının ardından deniz ile olan bağlarının iyice kopmasını sağlamıştır. Bugün sahil kesiminde varlığını sürdüren balıkçılar ile hem deniz ile hem de o kültür ile olan ilişki sürdürülmeye çalışılmaktadır.

Tez çerçevesinde asıl önemli olan konu ise yaşanan sosyo-kültürel değişimler ve bunların mekan üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığı konusundadır. Sosyo-

kültürel açıdan yaşanan değişimler açısından da iki kırılması noktası dikkati çekmektedir;

- Eski Kumkapı olarak nitelendirilen dönemin yüksek orandaki sakinleri Rumlar ve Ermenilerin bölgeyi terk etmeye başlaması.
- Bugün bölgenin yüksek orandaki sakinlerini oluşturan göçmenlerin, göç etmeye başlamaları.

Şekil 4.9 : Tarihi Yarımada Gelişim Süreci (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2003)

Bölgenin kültürel yapısı açısından bu iki önemli kırılmanın gerçek anlamda köklü bir değişimi beraberinde getirdiğini belirtmek mümkündür. Bölüm çerçevesinde

Bu çerçevede bir sonraki bölüm kapsamında alan çalışmaları açıklanacak ve değerlendirilecek, son olarak da hem kavramsal bakış açısı hem alan üzerinde bugüne kadar ortaya konmuş çalışmalar hem de tez çerçevesinde gerçekleştirilen çalışma bir arada genel değerlendirme ile ortaya konacaktır.

tarzının varlığından söz etmek mümkündür. Bu alan içerisinde fonksiyon dağılımları incelendiğinde, özellikle meydan ve meydana çıkan yollardaki ticaret fonksiyonunun (kırmızı renkli yapılar) yoğunluğu dikkati çekmektedir. Bu ticaret fonksiyonunun, geçmişten gelen bir yaşam biçimi olarak öncede de tanımlanmış olan, meyhane kültürünün bir sürekliliği olarak çoğunlukla meyhane-balık restoranlarından oluştuğu belirtilebilir. Bunun dışında yoğunluğu dikkat çeken ticaret fonksiyonu nalburların yoğunluğu olmuştur. Bu yoğunluğu da alandaki yapılar üzerinde oldukça fazla tadilat yapıldığının bir göstergesi şeklinde yorumlamak mümkündür.

Çizelge 4.1 : Kumkapı, Arazi Kullanım Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

	ARAZİ KULLANIM		
	Fonksiyon	Yapı Adedi	Toplam Metrekare
2003 VERİLERİ	KONUT	331	19,115
	TİCARET	330	24,730
	DONATI (dini+idari+eğitim)	17	9269
	K. SANAYİ	38	2906
	DİĞER	252	15,541
2009 VERİLERİ	Fonksiyon	Yapı Adedi	Toplam Metrekare
	KONUT	308	12,885
	TİCARET	357	30,760
	DONATI (dini+idari+eğitim)	18	9336
	K. SANAYİ	37	2839
	DİĞER	248	14,351

Çizelge 1’de, arazi kullanım fonksiyonlarının 6 yıl içerisindeki değişimleri görülmektedir. Tablo çerçevesinde en köklü değişimin, konut alanlarından ticaret alanlarına doğru yaşanmış olduğunu belirtmek mümkündür. Bu değişim dışında önemli oranda dikkati çeken bir fonksiyon değişimi bulunmamaktadır.

Ticaret alanları dışında alanın konut ağırlıklı (turuncu renkli yapılar) bir yapısı olduğu Şekil 9’da da görülmektedir. Fakat alanda konut + ticaret fonksiyonlarının daha iyi ortaya çıkarılabilmesi adına birinci kat kullanımına dair ayrıca analiz çalışması gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4.11 : Kumkapı, 1. Kat Kullanım Paftası (Alan Çalışması) (Bkz. Ek A.2)

Birinci Kat fonksiyon dağılımlarına dair ayrıca gerçekleştirilmiş ve Şekil 4.11’de görülen çalışma bize, konut altı ticaret yapısının, ana ulaşım bağlantıları hariç, özellikle meydan ve çevresinde çok da fazla bulunmadığı, bu alanların tamamen ticaret fonksiyonuna ayrılmış olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.2 : Kumkapı, 1. Kat Kullanımı Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

1. KAT KULLANIM			
2003 VERİLERİ	Fonksiyon	Yapı Adedi	Toplam Metrekare
	KONUT	432	26,362
	TİCARET	160	12,522
	DONATI (dini+idari+eğitim)	4	2915
	K. SANAYI	34	2407
	DİĞER	145	9,743
2009 VERİLERİ	Fonksiyon	Yapı Adedi	Toplam Metrekare
	KONUT	410	21,580
	TİCARET	187	18,494
	DONATI (dini+idari+eğitim)	4	2915
	K. SANAYI	33	2407
	DİĞER	141	8,553

Çizelge 2’de, birinci kat kullanım fonksiyonlarının 6 yıl içerisindeki değişimleri görülmektedir. Tablo çerçevesinde yeni genel arazi kullanımı ile orantılı olarak, en köklü değişimin konut alanlarından ticaret alanlarına doğru yaşanmış olduğunu

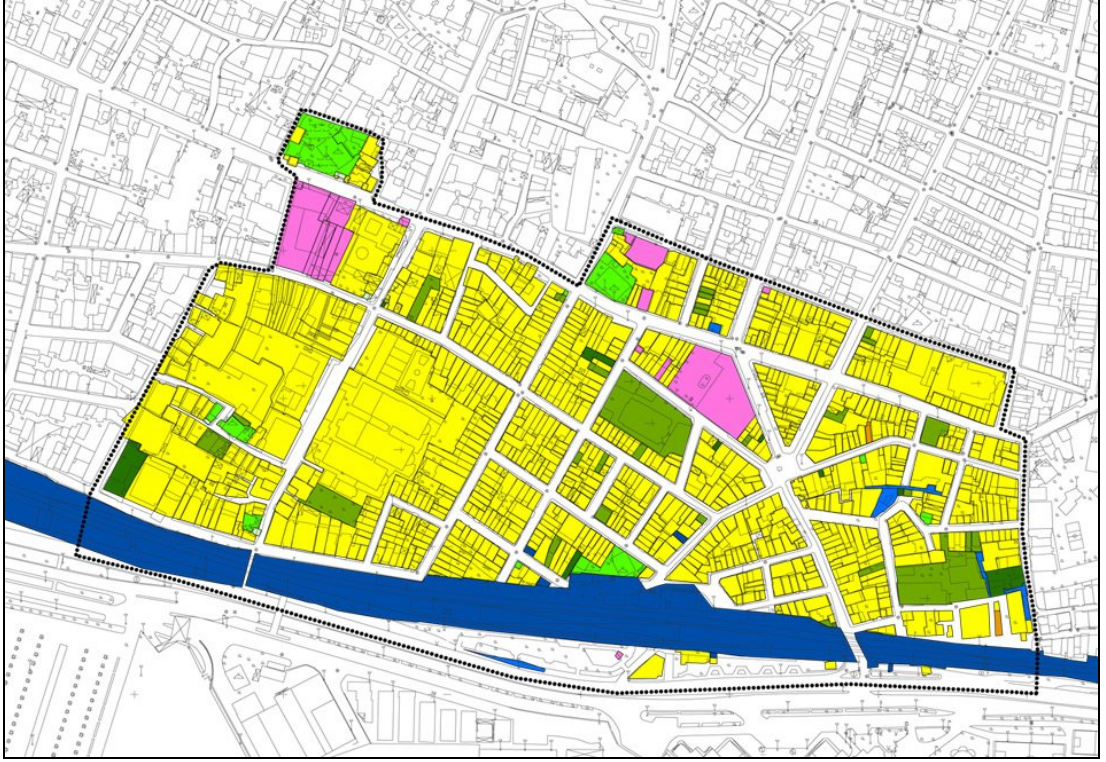
belirtmek mümkündür. Tüm değişimlerin ticarete dönüşüm şeklinde yaşanmış olduğu görölmektedir. Bu değişim dışında önemli oranda dikkati çeken bir fonksiyon değişimi bulunmamaktadır.

Konut ve ticaret fonksiyonlarının ardından, dikkati çeken bir diğer yoğunluk alandaki dini yapılar (açık mavi) olarak görölmektedir. Bu dini yapıların da çoğunlukla kiliseler olduğunu ayrıca belirtmek mümkündür. Bu durum önceden de vurgulanmış olan, eski dönemlerde alanda yoğun bir Rum ve Ermeni nüfusunun yaşamış olması ile ilişkilendirilebilir, ki bu tablo, aynı zamanda mekanda yaşayan farklı kültür biçimlerinin mekanın biçimlenmesinde oynadığı rolü de yansıtır niteliktedir.

Tüm belirtilenlerin yanı sıra alanda varlığından söz edilmesi gereken bir diğer unsur küçük sanayi alanlarıdır (açık mor). Burada küçük sanayi alanları olarak belirtilen atölyeleri, yapılan gözlemlerin de ışığında, balıkçılığa yönelik (aę yapımı – onarımı vs.) atölyeler şeklinde tanımlamak mümkündür. Geleneksel küçük atölyelerin varlığı bugün hala devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Fakat yine yapılan gözlemler ışığında değinilebilecek nokta bir çoğunun oldukça bakımsız ve neredeyse kullanılmaz durumda oluşudur.

Açıklanan fonksiyonların yanı sıra, çeşitli eğitim tesislerinin, idari tesislerin, otoparkların, depolama alanlarının da alanda var olduğu görölmektedir. Özellikle depolama alanları için alan gezisi sırasında, bu alanların yaşam alanları içerisine çok sokulmuş olduğu ve rahatsızlık duyulduğu yönünde belirtilen yorumlamaları da belirtmek mümkündür.

- **Mülkiyet Analizi (Bkz. Ek A.3)**

Şekil 4.12 : Kumkapı, Mülkiyet Paftası (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2003)

Şekil 4.12’de görülen, alanın mülkiyet analizi çerçevesinde, büyük bir çoğunluğun özel şahıs arazisi (sarı renkli alanlar) olduğu görülmektedir. Çalışma içerisinde önceden de vurgulanmış olduğu gibi, Ermeni ve Rumların alanı terk etmesinin ardından çoğunlukla el değiştirmelerin yaşanmış olduğu zaten bilinmektedir. Özel şahıs arazileri dışında pembe ile belirtilmiş olan alanlar hazine arazilerini, koyu yeşil tonları ile belirtilmiş alanlar ise vakıf – özel vakıf – vakıf daireleri arazilerini göstermektedir.

- **Tescil Durumu (Bkz. Ek A.4)**

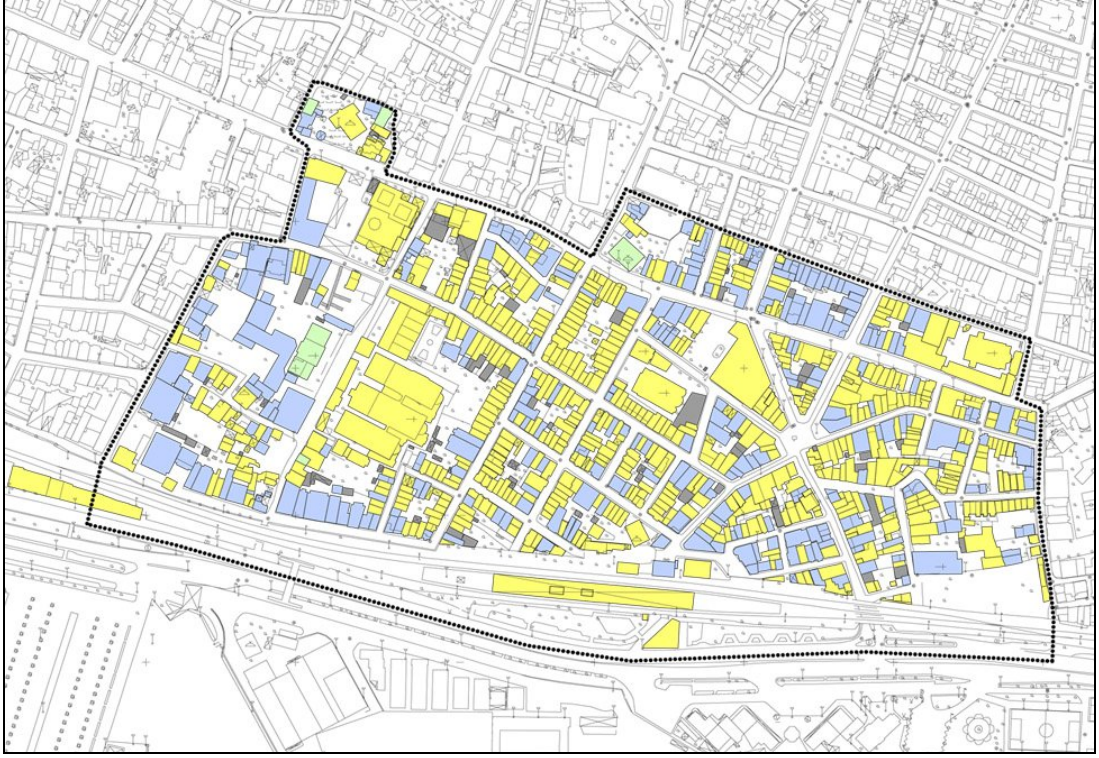

Şekil 4.13 : Kumkapı, Tescil Durumu Paftası (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2003)

Yerleşim alanı içinde, tescilli sivil mimari örneklerinin (kırmızı renkli yapılar) oldukça yoğun olduğu Şekil 4.13'te görülmektedir. Alanın tarihi yarım alanı içerisinde yer almadı ve oldukça köklü bir geçmişe sahip olması, bugün alandaki tescilli yapıların bu denli yoğun oluşunun sebebi olarak yorumlanabilir. Alandaki tescilli yapıların yoğun oluşu, geleneksel konut dokusunun da önemli ölçüde korunmuş olmasına sebep olmuştur.

Sivil mimari örnekleri dışında, koyu yeşil renk ile gösterilen alanlar tescilli anıtsal yapıları göstermektedir. Açık yeşil alanlar ise Tarihi Yarımada için hazırlanmış 1/5000 plan çerçevesinde tescil önerisinde bulunulmuş anıtsal yapılardır.

- **Bina Cinsleri (Bkz. Ek A.5)**

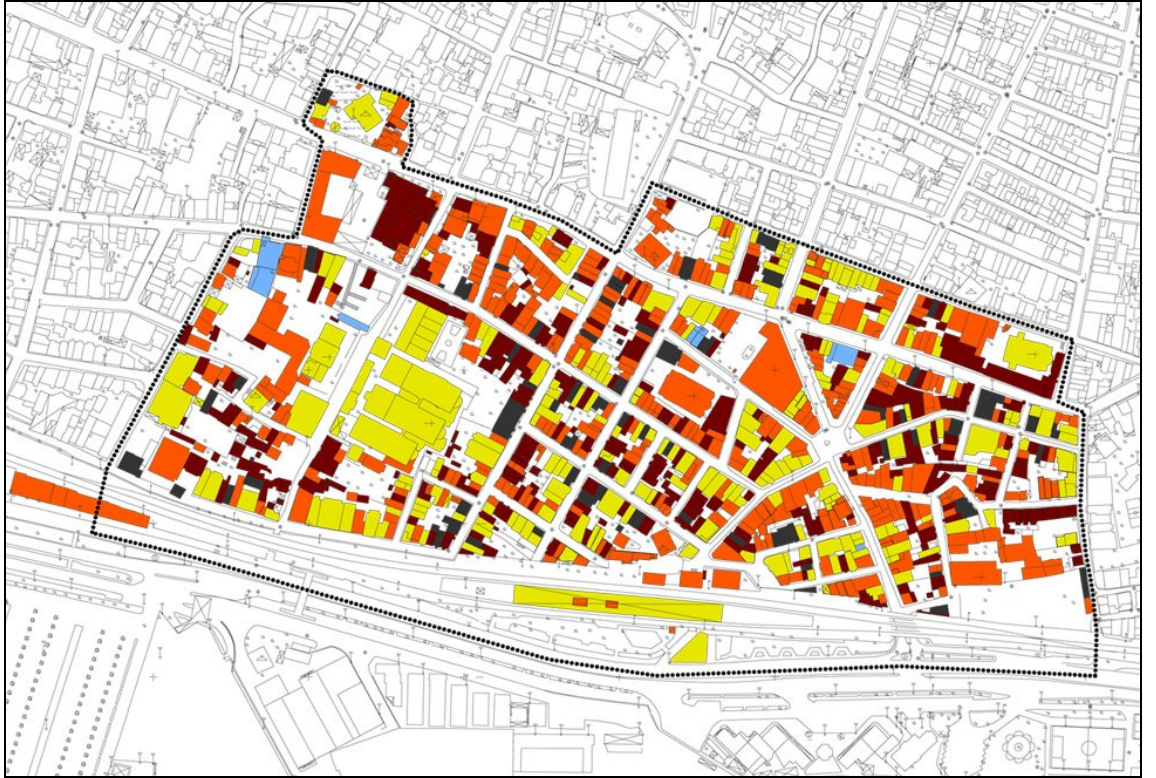
Şekil 4.14 : Kumkapı, Bina Cinsleri Paftası (Kumkapı Alan Çalışması)

Şekil 4.14’te de görüldüğü gibi, bina cinsleri dört ana kategori üzerinden incelenmiştir; ahşap – betonarme – yığma ve diğer. Alanda sarı renk ile yoğun olarak görülen yapı biçimi yığmadır. Bir önceki çalışma ile karşılaştırıldığında, yığma yapıların çoğunluğunun aynı zamanda tescilli yapılar oldukları dikkati çekmektedir. Mavi ile gösterilen yapılar ise betonarme yapılarıdır. Betonarme yapıların, özellikler yerleşmenin kuzey ve batı kesiminde yoğunlaşmış olduklarını belirtmek mümkündür. Açık yeşil alanlar da ahşap yapıları göstermektedir fakat alanda neredeyse hiç ahşap yapı bulunmadığı dikkati çekmektedir. Önceki kısımlarda da belirtilmiş olduğu gibi geçmiş dönemlerde görülen büyük yangınlar sonucu tahrip olan yapıların yerine yığma ve betonarme yapıların yapılmış olduğu analiz çalışmaları sonucunda da doğrulanmış olmuştur. Ayrıca bina cinslerinin oransal dağılımları Şekil 4.15’te görülmektedir.

Şekil 4.15 : Kumkapı, Bina Cinsleri Dağılımı

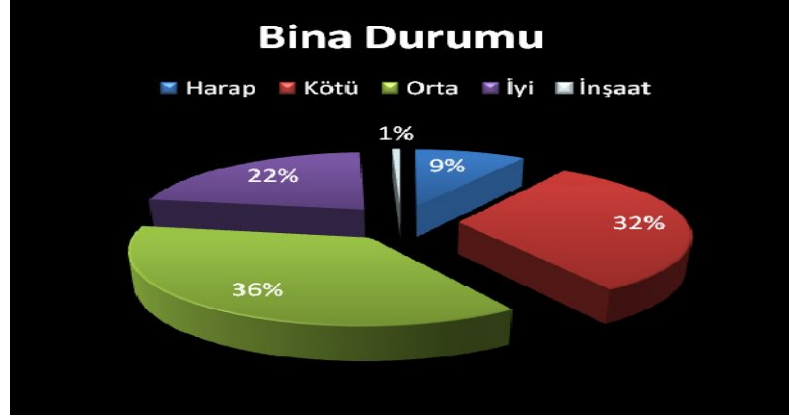
- **Bina Durumu (Bkz. Ek A.6)**

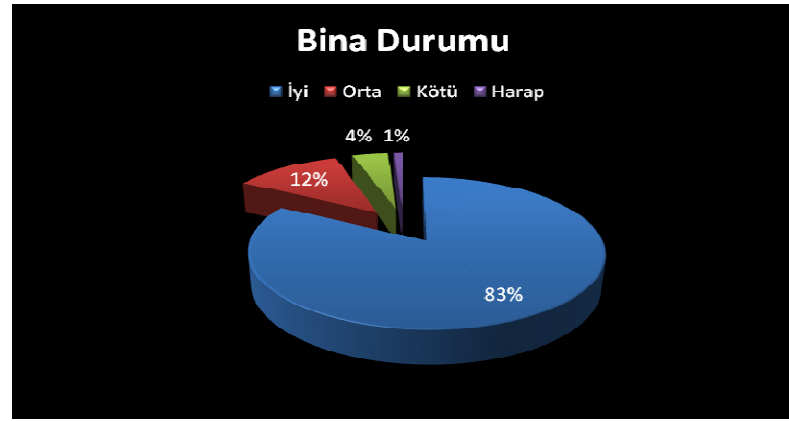
Şekil 4.16 : Kumkapı, Bina Durumu Paftası (Kumkapı Alan Çalışması)

Şekil 4.16’da görülen bina durumları analizi; harap, kötü, orta, iyi ve inşaat (açık mavi) olarak beş kategori üzerinden gerçekleştirilmiştir. Alandaki yapıların çoğunlukla iyi (sarı renk) ve orta (turuncu renk) olarak nitelendirilmiş oldukları görülmektedir. Fakat kötü (bordo) ve harap (lacivert) olarak tanımlanan yapıların da oldukça fazla oranlarda oluşu gözden kaçırılmamalıdır. Alanda yapılan gözlemlerle çerçevesinde, yapıların bu denli bakımsız kalışının çoğunlukla, tescillemiş yapılara çivi bile çakılmasına izin verilmemesi ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Bunun

dışında yine bu olumsuz tablo, göçle sonradan alana yerleşenlerin yaşam çevrelerini benimsemeyerek kötü bir şekilde kullanmaları ile de ilişkilendirilmiştir.

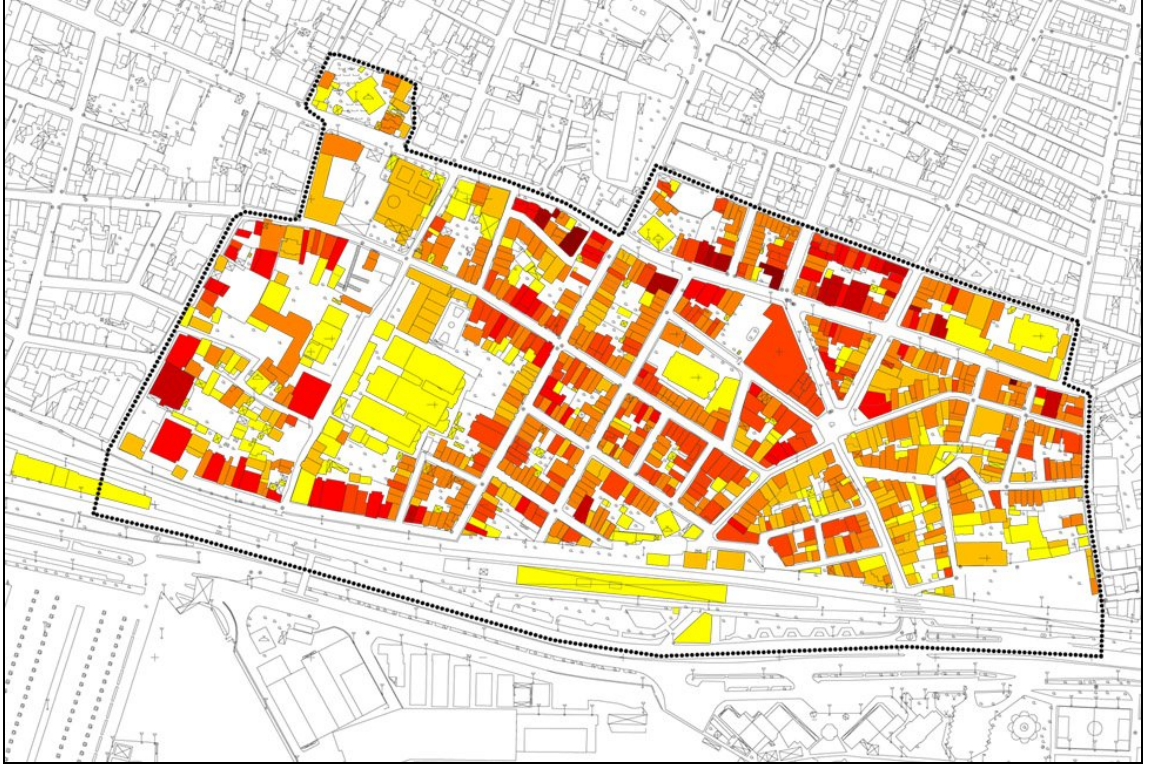
Şekil 4.17 : Kumkapı, Bina Durumu Dağılımı

Şekil 4.18 : Kumkapı, 2006 Yılı Bina Durumu (Üner, 2006)

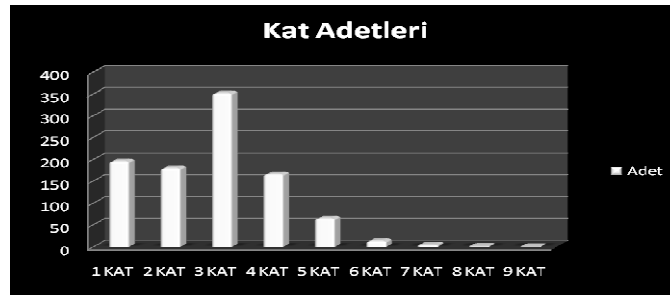
Bina durumu üzerine belirtilmiş olanların yanı sıra, Şekil 4.17 ve 4.18’de 2006 – 2009 yılı değerlendirmelerinin karşılaştırmaları görülmektedir. Oldukça önemli seviyede bir değişimin yaşanmış olduğundan söz etmek mümkündür. 2006 yılında binaların büyük çoğunluğunun iyi ve orta durumda değerlendirilmiş olduğu, fakat 2009’a geldiğimizde önemli bir çoğunluğun orta ve kötü olarak değerlendirilmiş olduğu karşımıza çıkmıştır. Bu durum aynı zamanda yapılara hiçbir müdahalede bulunulmadığının ve karşımıza çıkan bakımsız tablonun bir göstergesi şeklinde değerlendirilebilir.

- **Kat Adetleri (Bkz. Ek A.7)**

Şekil 4.19 : Kumkapı, Kat Adetleri Paftası (Kumkapı Alan Çalışması)

Alan çalışmaları çerçevesinde son olarak kat adetleri analizi Şekil 4.19’da görülmektedir. Kat adetleri açık renkten koyu renge doğru 1 katlı yapılardan 9 katlı yapılara kadar bir yapılaşma olduğunu gözler önüne sermektedir. Özellikle meydan ve çevresinde 2 – 3 katlı yapıların yoğunlaşmış olduğu, bunun dışında da alan genelinde 1 – 5 katlı yapıların yoğunlaşmış oldukları görülmektedir (Bkz. Şekil 4.20). Tescilli yapıların yoğun olduğu yerleşim alanı içerisinde genel anlamda yapılaşma koşullarına uygun bir tablonun gözlemlendiğini belirtmek mümkündür. Yalnızca alanın kuzey kesiminde, ana cadde üzerine, 6 kat ve üzeri yapıların varlığı dikkati çekmektedir.

Şekil 4.20 : Kumkapı, Kat Adetleri Dağılımı

Şekil 4.21 : Kumkapı, İmaj Analizi

4.2.1.2 Gözlemler

Gözlemler, tüm alanı içerecek şekilde, sokak bazında hafta içi ve hafta sonu günlerinde gerçekleştirilmiştir. Alandaki tüm sokaklar fotoğraflanmış ve ortaya 5 adet fotoğraf paftası çıkarılmıştır (Bkz. Ek A.8-A.12).

Gözlemler çerçevesinde genel olarak, özellikle orta kısımlarda, meydanın batı kısımlarında geleneksel yapı tarzının büyük oranda korunmuş olduğundan söz etmek mümkündür. Fakat en kuzey kısımlara çıkıldıkça bu yapının kaybolmaya başladığı anlaşılmaktadır.

Geleneksel yapı tarzının, dokusunun korunduğunu belirttiğimiz alanların ise aslında geçmişte ortaya konmuş olan tabloya oranla, özellikle kullanım biçimlerine göre oldukça büyük farklılaşmaların meydana gelmiş olduğundan söz etmek mümkündür.

Şekil 4.22 : Kumkapı, Sokak Profili

Şekil 4.22 (Cemre Sokak – Pafta:1 - Fotoğraf No:3) farklı kültürlerin mekanı farklı kullanım biçimlerini en iyi ortaya koyan fotoğraflardan biri olma özelliğini taşımaktadır. Öncelikle, ileride mülakat değerlendirmeleri çerçevesinde ortaya çıkacak birkaç noktayı belirtmek gerekir ki, geçmişte Rum ve Ermenilerin yoğun olarak bölgede yaşadığı dönemlerde, evlerine ve çevrelerine, yani yaşam alanlarına

ne kadar özen göstererek baktıkları, kendi evlerinin önlerini, sokaklarını her sabah temizledikleri ve hatta kapı tokmaklarına kadar her sabah özenle sildikleri, eski kullanım biçimleri içerisinde vurgulanmış olan noktalardır. Bugünkü tablo ise, sokağın bakımsızlığı ile, yapıların bakımsızlığı ile ve pencerelerden pencerelelere asılmış çamaşırların varlığı ile yaşanan değişimi gözler önüne sermektedir. Bu tabloyu, göç ile gelmiş kesimin, kendi yaşam alışkanlıklarını ve kültürlerini, kendi çabaları ile, geçmişten gelen dokunun üzerine bir şekilde giydirmesi şeklinde yorumlamak mümkündür.

Şekil 4.23 : Kumkapı, Sokak Profili

Şekil 4.23, (Molla Taşı Caddesi – Pafta:2 - Fotoğraf No:24) sokak kullanımında ortaya çıkan farklılaşmayı gösteren en çarpıcı örneklerden biridir. Geçmişte alanın konut ağırlıklı kullanımı çerçevesinde, insanların sokakları, evlerinin önlerini sosyalleşme mekanı olarak kullandıkları, özellikle Rum kültüründe sokak oturmalarının, muhabbetlerinin yaygın olduğu bilinmektedir. Bugün ise, o şekilde bir kullanım biçiminin varlığından söz etmenin mümkün olmadığı, sokakların daha çok park alanı ya da dükkanların mallarının durduğu, sergilendiği alanlar oldukları görülmektedir. Belki bir benzerlik olarak ortaya konabilecek fakat yaşanan bir diğer farklılaşma da bugün orada yaşayanların daha çok evde, pencere önlerinde durarak sokağı izledikleri, zaman zaman da camdan cama iletişime geçtikleri yönünde yapılan gözlemdir.

Şekil 4.24 : Kumkapı, Cephe Biçimlendirmeleri

Alandaki geleneksel konut dokusunun, alanın koruma alanı içerisinde yer alması ile de yakından ilgili olarak, büyük oranda korunmuş olduğu belirtilmiştir. Fakat Şekil 4.24'te de görülen tablo, yapıların büyük çoğunluğunun oldukça bakımsız olduğunu göstermektedir. Bu korunmuşluk – bakımsızlık ikilemi içerisinde çeşitli müdahalelerde bulunulmuş yapıların varlığı da dikkati çekmektedir. Yukarıdaki resimlerden ilki (Berham Sokak – Pafta:4 – Fotoğraf No:45) için bir restorasyon çalışması demek mümkün değildir, çıkmalar hariç bina cephesine yalnızca sıva yapılmıştır. İkinci örnek ise (Çakmaktaşı Sokak – Pafta:4 – Fotoğraf No:53) eski tip yapı üzerine yapılmış restorasyon çalışmasını göstermektedir. Yine eskinin korunmuş olmasına dair herhangi bir şey söylemek mümkün değildir. Yani kısaca ortaya konabileceği şekilde, alandaki eski dokuyu yansıtan yapılara ya herhangi bir müdahalede bulunulmadığı – bulunulamadığı için alan giderek köhneme alanı haline gelmekte, ya da yapılan müdahaleler eskiyi korumaya, yaşatmaya yönelik olmamaktadır.

Fotoğraflama çalışmaları çerçevesinde dikkati çeken bir diğer nokta, yine son dönmlerde yurt dışından bölgeye yaşanan çeşitli göçler sonucu, alanda yoğun olarak bulunduğu belirlenmiş olan, Şekil 4.25'te örnekleri görülen “call shop”lardır.

Şekil 4.25 : Kumkapı, Callshop'lar

Bu alanların özellikle kuzeydeki ana cadde üzerinde (Kadırga Limanı Caddesi) yoğunlaşmış olduklarını belirtmek mümkündür. Özellikle yabancıların yurt dışı görüşmelerini daha hesaplı şekilde yapabilmelerini sağlayan alanlar şeklinde tanımlanabilirler. Bu alanları, yabancıların, yani farklı yaşam biçimlerinin ve ihtiyaçlarının artış göstermesinin mekansal bir yansıması şeklinde yorumlamak mümkündür.

4.3 Anket Değerlendirmeleri

Alanın sosyal yapısında yaşanmış olan bozulmalar ve başta muhtardan olmak üzere alınan çeşitli tavsiyeler sonucunda istenilen kapsamda bir anket çalışması gerçekleştirilememiştir. Yapılan anketler çeşitli hanehalkı verilerini, bina bilgilerini ve yaşam çevresi ile olan ilişkileri, bakış açılarını ortaya çıkaracak şekilde toplam 18 soru olarak hazırlanmıştır. Toplam 40 anket Kumkapı’da ikamet edenlerle, 20 anket de orada çalışıp başka semtlerde oturanlarla yapılmıştır. Anket yapılanların da tamamının Kumkapı’da çalışanlar olduğunu belirtmek gereklidir. Ayrıca yine yapılan anket çalışmalarının birçoğu özellikle mülakat sonuçlarında ön plana çıkacak olan, kendilerini eski Kumkapı’lı olarak tanımlayan kesimden kişilerle gerçekleştirilmiştir. Bunların sebebi de, daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, sokak sokak dolaşıp evlerde ve özellikle mahalle içerisinde de iletişim kopukluğu yaşanan sonradan alana yerleşmiş/yerleştirilmiş olan kesimin yaşadığı bölgelerde anket yapmanın güvenli olmayacağını bildirilmiş olmasıdır.

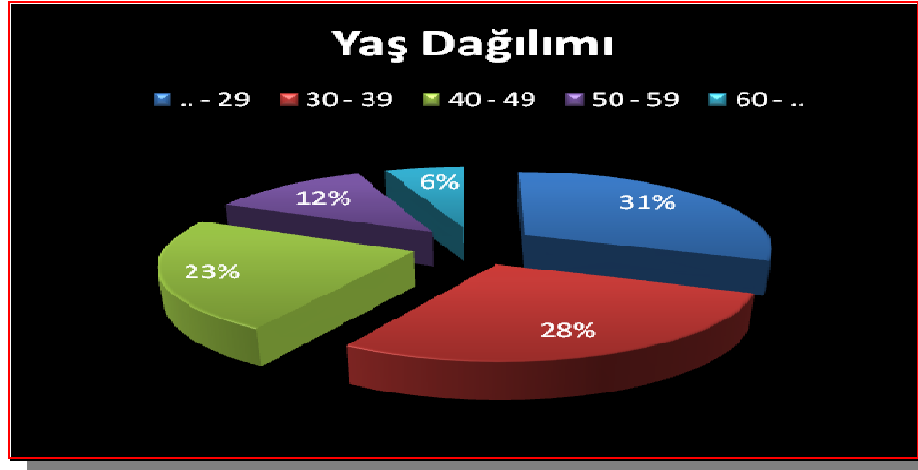
Kumkapı’nın bir mahalle değil semt olması sebebi ile resmi bir nüfusa ulaşmak mümkün olmamıştır. Nüfus ve anket örnekleminin ortaya çıkarılması için şu şekilde bir hesaplama yöntemi kullanılmıştır;

- Öncelikle tamamen konut dışı yapılar hariç, yapıların toplam inşaat alanları hesaplanmıştır → 99.500 m².
- Daha sonra, kişi başı 25 m² alan standardı üzerinden, çalışma alanı için yaklaşık bir nüfus hesabı yapılmıştır → 3980 kişi.
- Alandaki ortalama hane halkı büyüklüğü, “Tarihi Yarımada 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Plan Raporu”ndan faydalanılarak 4.5 olarak kabul edilmiştir. (Rapor çerçevesinde gerçekleştirilen hane halkı anketleri çerçevesinde 4 – 5 beş kişilik ailelerin yoğunlukta olduğu belirtilmiştir.)
- Alan için hesaplanan 3980 nüfus miktarı, hane halkına bölünerek alandaki toplam hane sayısı belirlenmiştir → 885.
- Son olarak, alanda yaşayan kişilerle 40 anket yapılmış olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yapılan anketlerin örnekleme → %4.5 olarak hesaplanmıştır.

Tüm belirtilenler çerçevesinde, yapılmış olan anketler, sorular arasında çeşitli çaprazlamalar da yapılarak, konuya bakış açısı çerçevesinde değerlendirmeye alınmıştır. Sorular çerçevesinde yapılan değerlendirmelerin bir bölümü, yapılan tüm anketler kapsamında yapılmış, bir bölümü ise alanda yaşayanlar ve orada çalışanlar olarak ayrı ayrı değerlendirmelere alınmıştır. Açıklamalar sırasında hangi soruların ne şekilde değerlendirmeye alınmış olduğu belirtilmiştir.

- **Hane Halkı Verileri**

Anket yapılanların tamamı erkektir. Anket sonuçlarından kadınlarla ilgili çıkarılan veriler, anket yapılan kişilerin eşleri hakkında sorulan soruların cevaplarının sonuçlarıdır. Bunun nedeni alanda ancak iş yerlerinde anket yapılabilmesi, konut alanları içerisinde anket yapılamamasıdır.

Şekil 4.26 : Kumkapı, Yaş Dağılımları

Anketlerden çıkan yaş dağılımlarının görüldüğü Şekil 4.26 incelendiğinde, 20 – 40 yaş arasında bir nüfusun yoğunlaşmış olduğundan söz etmek mümkündür. Fakat genel anlamda yaş aralıklarının dağılımında dengeli karşımıza çıkmıştır. Nüfusun yoğun olarak genç ve orta yaştan oluştuğu görülmektedir. Anket yapım sırasında çocukların yaşları genel olarak belirtilmemiş olduğundan bu konuda sağlıklı bir veriye ulaşılamamıştır. Fakat yapılan gözlemler çerçevesinde bir yorum getirildiğinde genel anlamda genç nüfusun yoğun olarak yaşadığı bir alan olduğunu belirtmek mümkündür.

Şekil 4.27 : Kumkapı, Bölgelere Göre Doğum Yerleri Dağılımı

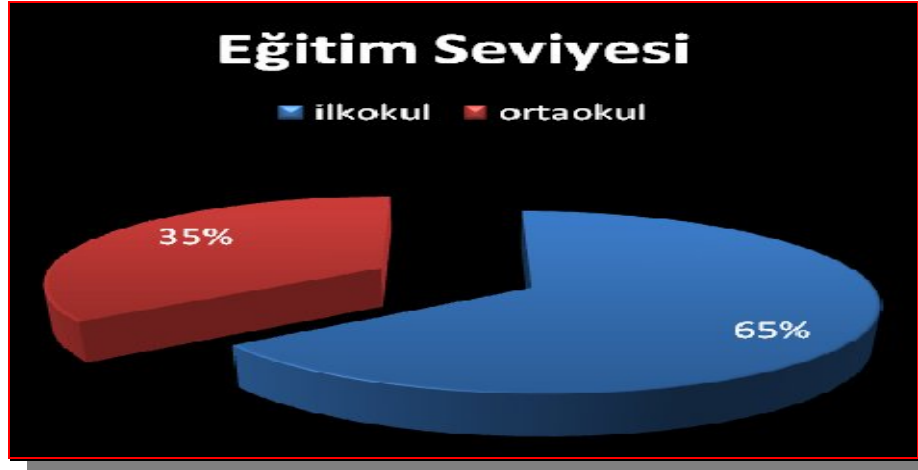
Bilindiği gibi alan, özellikle 1980’lerden sonra oldukça yoğun bir göç almış ve sosyal yapısı da bu çerçevede değişim gösterdiği vurgulanmış olduğundan, doğum

yerleri bizim için büyük önem taşımaktadır. Bu değerlendirme yalnızca alanda yaşayan kişilerle yapılmış olan anket sonuçlarını içermektedir. Ortaya çıkan Şekil 4.27’de, anket yapılan kişilerin çoğunluğunun doğum yerinin Doğu Anadolu Bölgesi olduğu görülmektedir. Bunun dışında Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde doğmuş olanlar da yine önemli bir orana sahiptir. İstanbul doğumlular da %20’ye yakın bir oran ile oldukça yoğundur.

Şekil 4.28 : Kumkapı, Eğitim Seviyeleri

Şekil 4.28’te görülen eğitim seviyeleri değerlendirmesi, yine alanda yaşayanlar ile yapılmış olan anketler üzerinden değerlendirilmiş ve en büyük oranın, ilkokul mezunlarına ait olduğu görülmektedir. İlkokul mezunlarının ardından lise ve ortaokul mezunlarının yoğun olduğunu belirtmek mümkündür. Genel olarak eğitim seviyesinin düşük olduğu %3 gibi önemli bir oranın okumamış olduğu görülmektedir. Anketlerden çıkan değerlendirmelere göre kadınların büyük bir çoğunluğunun okumamış olduğu, okuyanların da hemen hepsinin ilkokul mezunu olduğu ortaya konabilir.

Şekil 4.29 : Kumkapı, İkamet Etmeyen Fakat Orada Çalışanların Eğitim Seviyeleri

Şekil 4.29’da ise, Kumkapı’da yaşamayan, fakat burada çalışan kişilerle yapılmış anket sonucu ortaya çıkan eğitim seviyesi profili görülmektedir. Bu kişilerin de yalnızca ilkokul ve ortaokul mezunu oldukları ve çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu tablo da hem eğitim seviyesinin düşüklüğünün göstergesi hem de düşük nitelikli iş gücünün göstergesi şeklinde yorumlanabilir.

Şekil 4.30’da işgücü dağılımlarına bakıldığında, öncelikle vurgulanması gereken nokta, tüm kadınların ev hanımı olduğudur. Bu durumu düşük eğitim seviyeleri ile ilişkilendirmek mümkün olduğu gibi, özellikle göçle gelen kesimin benimsemiş olduğu yaşam tarzı şeklinde yorumlamak da mümkündür.

Şekil 4.30 : Kumkapı, İşgücü Dağılımı

Kumkapı'da ikamet edenlerin (erkek nüfusun) işgücü dağılımı incelendiğinde, işletmeci kesimin en yüksek oranda olduğu görülmektedir. İşletmeci sınıfı içerisinde, otel, restoran işletmeciliği, market, bakkal işletmeciliği gibi meslek dalları sokulmuştur. Bu ticaret alanları alana gidildiğinde de en yoğun olarak gözlemlenen alanlardır. İşletmecilerin ardından yine yoğun olarak karşımıza çıkan iş alanı garsonluktur. Yine bu durumu, özellikle balık restoranlarının, meyhanelerin yoğunlaşmış olduğu bir yaşam bölgesi olması ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu iki ana unsur dışında işsizlerin de önemli bir oranda olduğu belirtilebilir. Bu durum, kadınlarda olduğu gibi, eğitim seviyesinin düşüklüğü ile ilişkilendirilebilir.

İstihdam edenlerin çalıştıkları semt sorusuna yönelik sağlıklı bir sonuca ulaşamamış olduğu için grafiğe dökülmemiştir. Önceden de belirtilmiş olduğu gibi, anket çalışması çoğunlukla orada çalışanlarla yapılmış olduğu için, çalışılan mekan çok yüksek bir oranda Kumkapı olarak karşımıza çıkmıştır. Kumkapı dışında belirtilen alanları ise şu şekilde sıralamak mümkündür; Avcılar, Beyazıt, Çemberlitaş, Fatih, Gebze, Güngören, İkitelli ve Samatya.

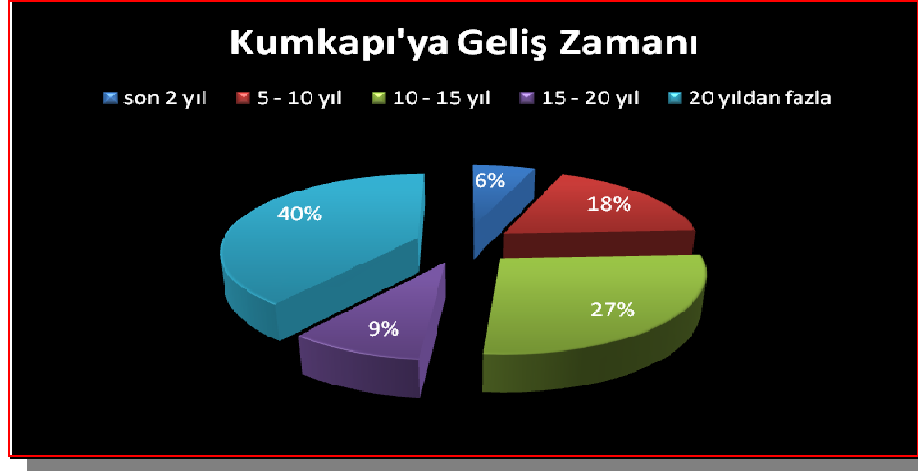
• **Kumkapı'ya Nereden Gelindi? - Geliş Zamanı? ve Neden Kumkapı?**

Şekil 4.31 : Kumkapı, Göç Bölgeleri Dağılımı

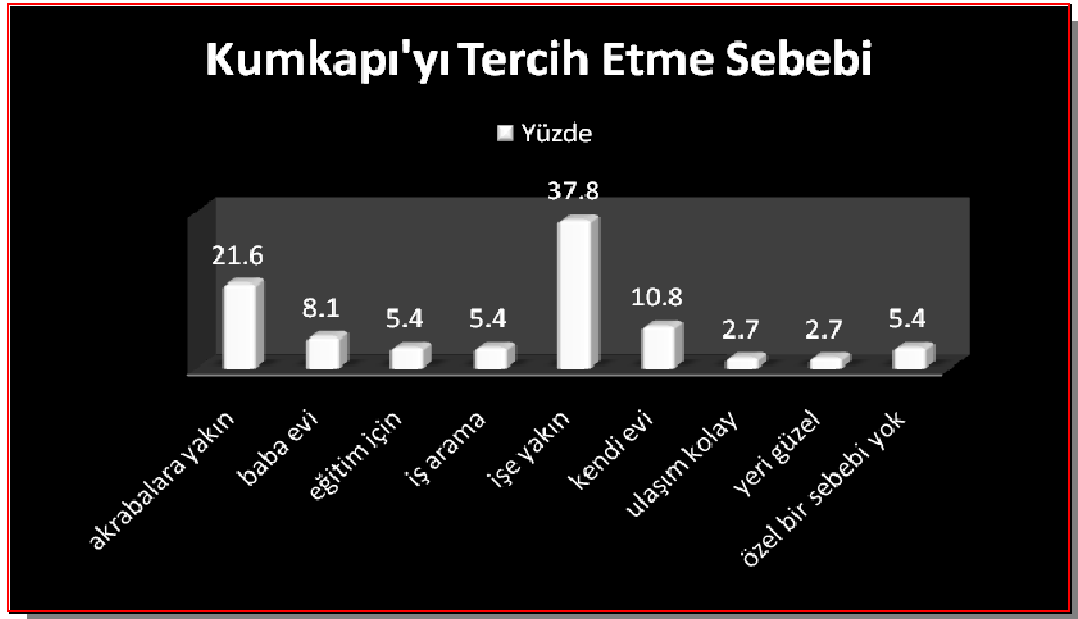
Önceden de belirtilmiş olduğu gibi, alanın özellikle sosyo-kültürel anlamda değişimine etki etmiş en temel unsurlardan biri olan göçün belirlenebilmesi adına, ara başlıkta belirtilmiş olan soruların yanıtları büyük önem taşımaktadır. Şekil 4.31'de, önceden yapılan araştırmaları ve mülakatlarda vurgulanmış olan

açıklamaları da doğrular nitelikte, en çok göçün Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nden alınmış olduğu görülmektedir.

Şekil 4.32 : Kumkapı, Geliş Zamanları

Geliş zamanlarının ise, yine önceden yapılan araştırma ve mülakat çalışmalarını destekler nitelikte, çoğunlukla 10 – 20 yıllık dönem içerisinde yapılmış olduğu, Şekil 4.32’de görülmektedir. Yani anket sonuçlarından çıkan sonuçlar, özellikle 1980 dönemi sonrası yoğunlaşan göçlerin, çoğunlukla ülkenin doğu ve güneydoğu kesimlerinden olduğunu bir kere daha gözler önüne serer niteliktedir. Aynı grafik aynı zamanda göç etme yoğunluğunun, geçmişten bugüne gelindikçe azaldığını fakat halen belirli bir oranda devam etmekte olduğunu göstermektedir.

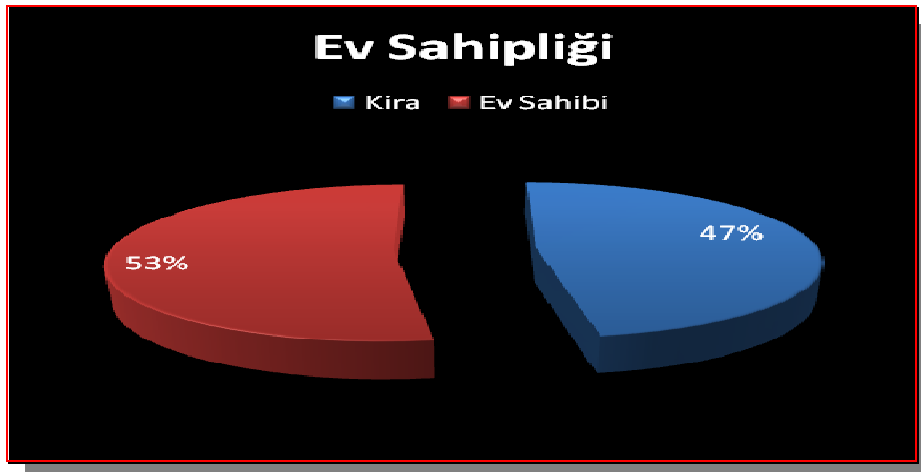

Şekil 4.33 : Kumkapı, Tercih Sebepleri

İnsanların, İstanbul'a göç ettikten sonra Kumkapı'yı tercih etmiş olmalarında iki temel unsurun ön plana çıktığı Şekil 4.33'te görülmektedir. Bunlar, işe yakınlık ve akrabalara yakınlıktır. İşe yakın olduğu için alanın tercih edilme sebebinin oldukça yüksek bir oranda olması, insanların iş bulma amaçlı büyük kentlere göç etmeleri ve ulaşım sorunu ve masrafları ile de ilişkili olarak buldukları iş yerlerine yakın alanlarda ikamet etmeyi tercih etmeleri ile ilişkilendirilebilir. Akrabalara yakınlık ise, yine büyük kentlere göç edildikten sonra yaşanan sorunlar karşısında bir arada durabilmek, kenti kültürünü ve yaşam tarzını sürdürülebileceği bir çevre içerisinde yaşayabilmek adına tercih edilmektedir şeklinde bir yorum getirmek mümkündür. Bu sebepler aslında, büyük kentlere göç edenlerin oluşturdukları gecekondu yaşam bölgelerinde çoğunlukla karşımıza çıkan sebeplerle de örtüşür niteliktedir.

Yapılan 40 anket içerisinde 8 kişi, ülkenin farklı bölgelerinden göç edenlerin yanı sıra, bundan önce çeşitli semtlerde oturduktan sonra Kumkapı'ya gelmiş olduklarını belirtmişlerdir. Daha önce yaşadıkları alanları; Bahçelievler, Güneşli, Kadırga, Koca Mustafa Paşa, Kurtuluş, Zeytinburnu, Yani Bosna ve Aksaray şeklinde sıralamak mümkündür. Kumkapı'ya gelişleri çoğunlukla 2000'li yıllardan sonradır. Kumkapı'yı tercih sebepleri olarak ise; işe yakınlık, ev satın alma ve daha ucuz kira ön plana çıkmış olan sebepler şeklinde sıralanabilir.

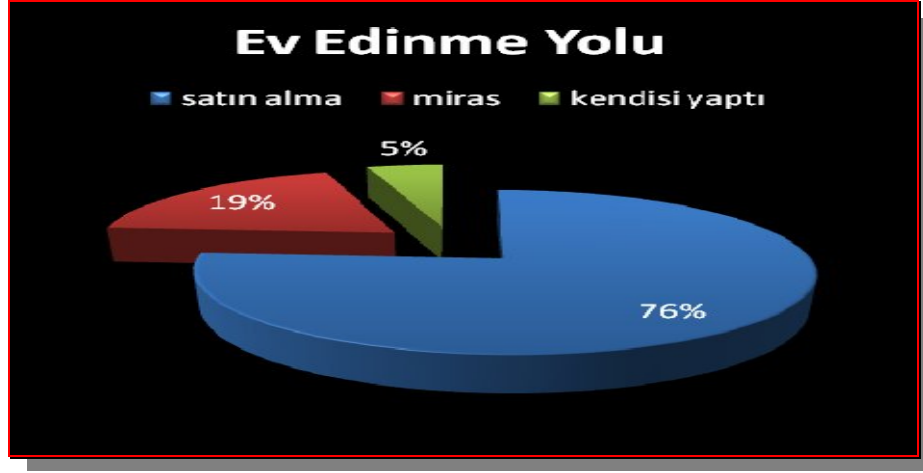
- **Ev Edinme ve Bina Bilgileri**

Şekil 4.34 : Kumkapı, Ev Sahipliği Durumu

Mahallede oturanlarla yapılmış olan değerlendirmeye göre, ev sahibi olanların ve kirada oturanların oranlarının hemen hemen yarı yarıya olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Bkz. Şekil 4.34). Özellikle düşük gelir grubunun bu alanı tercih etmeye başlaması ile birlikte alandaki kira oranının da arttığı yönünde bir yorumlama

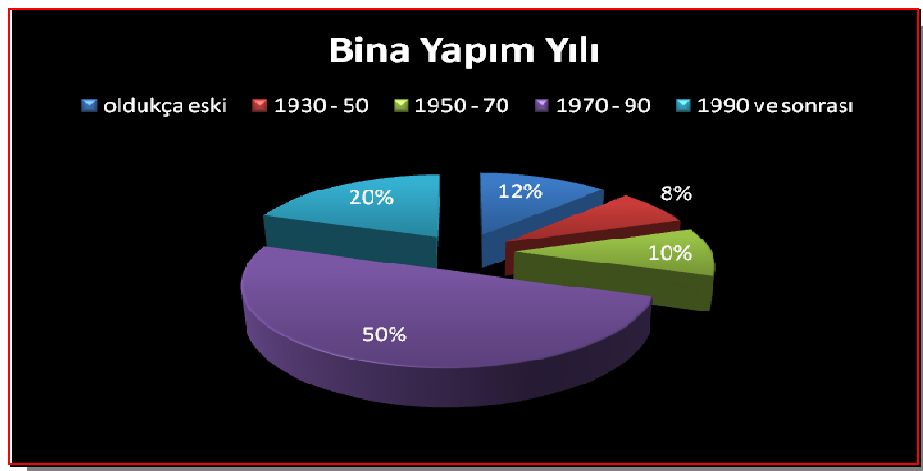
getirmek mümkündür. Ev sahibi olanların evlerini ne yollarla edindiği ise Şekil 4.35'te görülmektedir.

Şekil 4.35 : Kumkapı, Ev Edinme Yolları

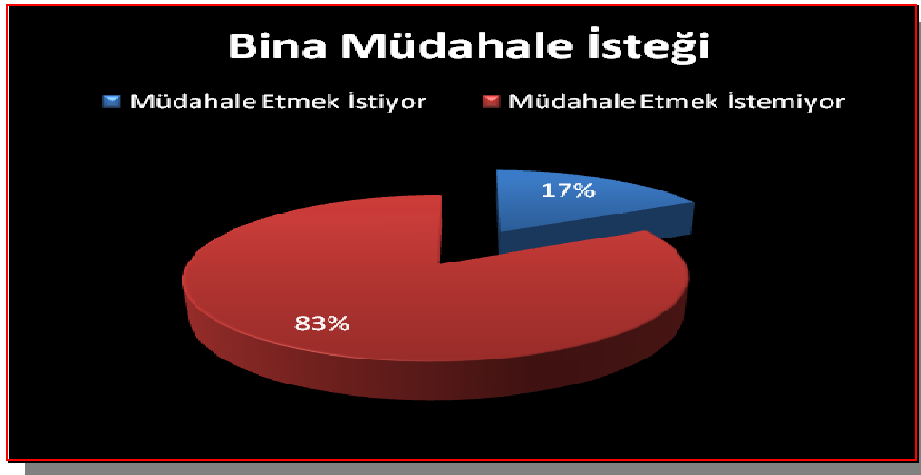
Bu grafiğe göre, evlerin çoğunlukla satın alma yolu ile edinilmiş olduğu görülmektedir. Bu durumu, özellikle Rum ve Ermenilerin alanı terk etmeleri sırasında yaşam alanlarını devretmeleri bilgisi ile ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra, miras yolu ile ev sahibi olmanın oranı da oldukça yüksektir. Ayrıca evlerini kendileri yapanlar da %5 gibi bir paya sahiptir.

Yine alanda oturanlar çerçevesinde yapılan değerlendirmeler kapsamında, binanın yapım yılı ve müdahale isteğine yönelik çeşitli sorular da yöneltilmiştir. Buradan çıkan sonuca göre, göç ile gelen farklı kültürlere sahip kişilerin, yaşam alanlarına yani mekana müdahale istemlerini ortaya koyması açısından büyük önem taşımaktadır.

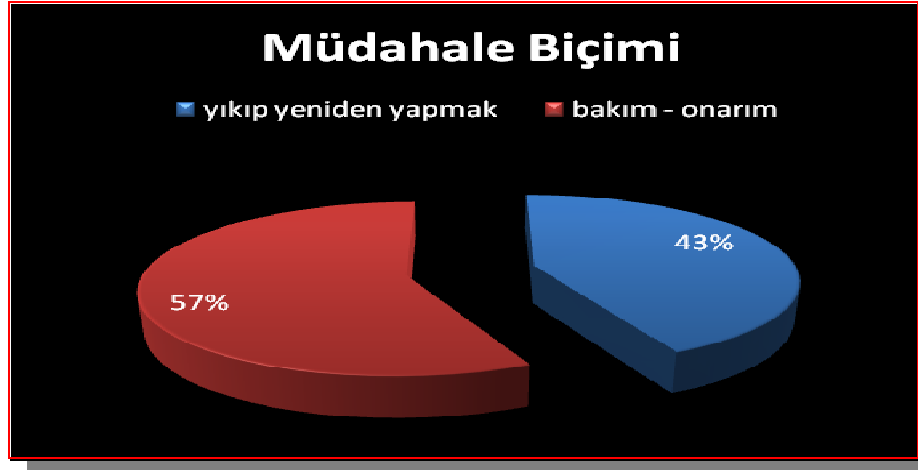
Şekil 4.36 : Kumkapı, Bina Yapım Yılları Dağılımı

Binaların yapım yıllarına yönelik alınmış olan yanıtlar, Şekil 4.36’da incelendiğinde, büyük bir çoğunluğun 90 ve sonrasında yapılmış olduğu dikkati çekmektedir. Hatta bu büyük oran içerisinde yine çok önemli bir pay 1970 – 90 dönemine denk gelmektedir. 1930 – 70 arası dönemde yapılan yapılar ise yalnızca %18’lik bir paya sahiptir. 70 – 90 dönemindeki yoğunluğu, göç unsuru ile ilişkilendirmek mümkündür. Fakat burada, özellikle geleneksel konut dokusunun yoğun olduğu bölgelerde anket çalışmasının yapılamamış olduğunu, sonuçların yanıltıcı olmaması açısından bir kez daha vurgulamak gerekir. Yapılan gözlemler ve alanda koruma altındaki yapılar göz önünde bulundurulduğunda, eski dönem yapılarının oranının bu kadar düşük seviyelerde kalmayacağını belirtmek mümkündür.

Şekil 4.37 : Kumkapı, Bina Müdahale İsteği Durumu

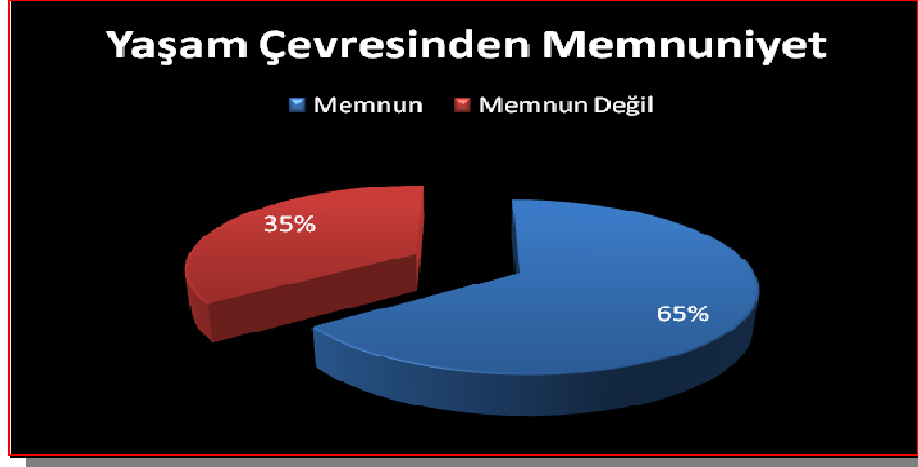
% 83 gibi büyük bir çoğunluğun, binasına herhangi bir müdahalede bulunma isteği olmadığı Şekil 4.37’de görülmektedir. Fakat bu durumu da, birçok yapının koruma altında bulunması ve zaten herhangi bir müdahale şansının bulunmaması ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu durum anket ve mülakat çalışmaları sırasında sık sık dile getirilmiştir.

Şekil 4.38 : Kumkapı, Bina Müdahale Biçimleri Dağılımı

Müdahale etmek isteyen kesimin ne şekilde müdahale etmek istediğinin sonuçları Şekil 4.38’de görülmektedir. Bu sonuca göre hemen yarı yarıya çıkmış olan oranlarda ya yıkıp yeniden yapmak ya da bakım onarım gerçekleştirme isteklerinin olduğu görülmektedir. Durumu, alanın mevcuttaki bakımsızlığı ile ve biraz önceki grafik çerçevesinde vurgulanmış konu ile ilişkilendirmek mümkündür.

- Cevre Memnuniyeti – Komşuluk İlişkileri

Şekil 4.39 : Kumkapı, Çevreden Memnuniyet Durumu

İnsanların yaşam çevrelerinden memnun olup olmadıklarını gösteren sonuçlar Şekil 4.39’da görülmektedir. Bu sonuçlara göre %65 gibi bir oranla çoğunluğun yaşam çevresinden memnun olduğu belirtilebilir. Fakat yaşam çevresinden memnun olmayanlar da %35 gibi oldukça önemli bir orana sahiptir.

Çizelge 4.3 : Kumkapı, Yaş Dağılımına Göre Çevreden Memnuniyet

Yaş Aralığı	Memnun Olanlar (%)	Memnun Olmayanlar (%)
.. - 29	77.3	22.7
30 - 39	50	50
40 - 49	61.5	38.5
50 - 59	60	40
60 - ..	50	50

Yapılan tüm anketler çerçevesinde yaş dağılımlarına göre çevreden memnuniyet durumları Çizelge 3’te görülmektedir. Bir önceki şekilde de görüldüğü gibi genel bir memnuniyetten söz etmek mümkündür, fakat özellikle “... - 29” yaş grubunun büyük oranda çevreden memnun oldukları karşımıza çıkmıştır. Bu durumu, genelde o bölgede çalışanların, büyük oranda çevreden memnun olduklarını belirtmeleri ile ilişkilendirmek mümkündür. Yaşam çevresinden memnun olmayanların sebepleri önemli bir konu olarak Şekil 4.40’te değerlendirilmektedir.

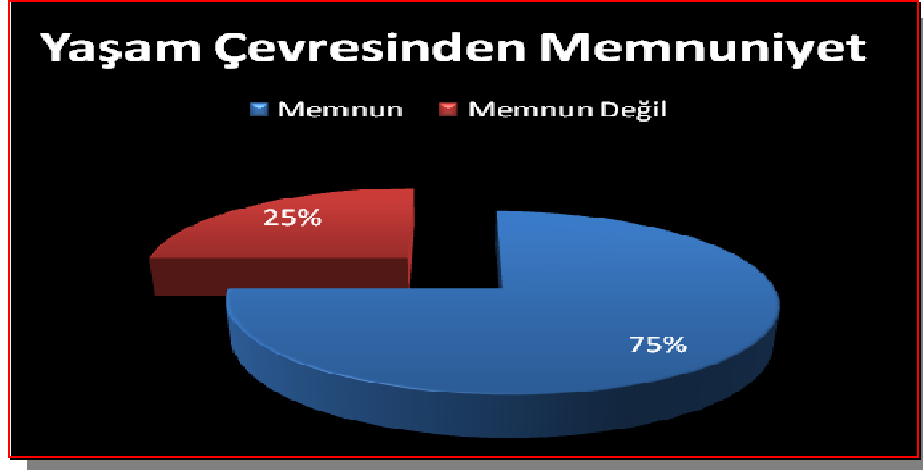

Şekil 4.40 : Kumkapı, Çevreden Şikayet Sebepleri

Çevreden memnun olmayanların belirttikleri en temel sorun çevrenin kötü olarak tanımlanmış olmasıdır. Çevre kötü tanımlaması yaparken açıklanan unsurlar genellikle insan yapısı, düşük eğitim seviyesi ile gelen kötü davranış biçimleri, güvensiz ve bakımsız yaşam alanı şeklinde olmuştur. İkinci en çok belirtilen şikayet nedeni belediye hizmetlerinin yetersiz olduğu yönündedir. Bu durum da genel olarak hizmetlerin yetersiz olduğu şeklinde açıklanmıştır. Özellikle sokakların, koruma

altındaki yapıların bakımsızlığı vurgulanmış, hizmetlerin yalnızca oy zamanları, oy karşılığı yoğunlaştırıldığı ön plana çıkarılmıştır.

Aynı soruların mahallede yaşamayanlar üzerinden yapılmış olan değerlendirmesi Şekil 4.41’de görüldüğü gibidir.

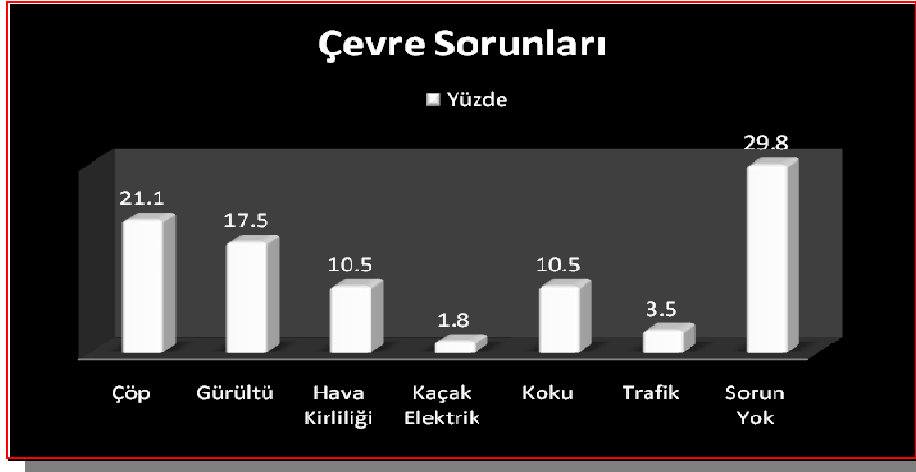
Şekil 4.41 : Kumkapı’da İkamet Etmeyip Orada Çalışanların Çevreden Memnuniyeti

Bu yaşam alanını çalışmak için kullananların önemli bir çoğunluğunun yaşam çevresinden memnun oldukları görülmektedir.

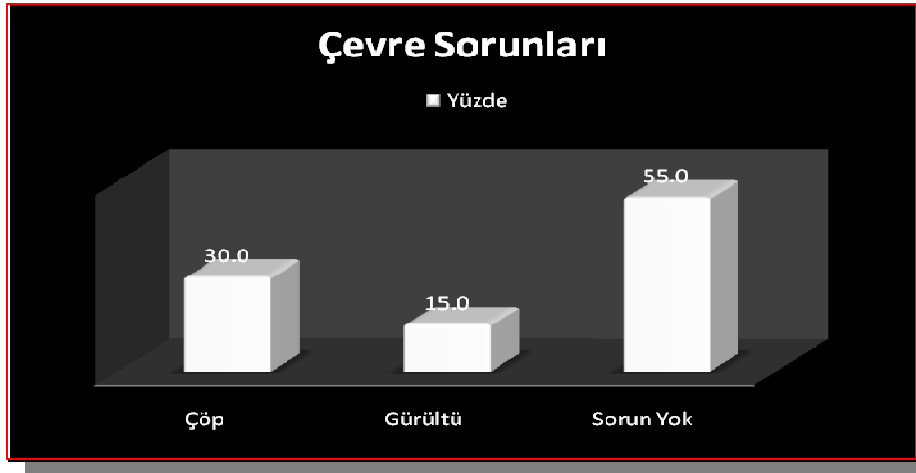
Şekil 4.42 : Kumkapı’da İkamet Etmeyip Orada Çalışanların Çevreden Şikayetleri

Çevreden şikayet eden %25’lik bir kesimin şikayet sebebi olarak göstermiş olduğu etmenler Şekil 4.42’de görülmektedir. Yine düşük insan kalitesi, düşük eğitim seviyesi gibi sebeplerle en çok şikayet edilen konu çevrenin kötü olduğudur. Bunun dışında çarşı – pazar kötü (bu alanda çalışıyor olmaları ile ilişkili olarak) ve plansız yerleşme üzerine sorunların varlığından söz edilmiştir.

Şekil 4.43 : Kumkapı, Belirtilen Çevre Sorunları

Yöneltilen bir diğer soru, çevre sorunları olup olmadığı yönündedir. Yaklaşık %30 ile en yüksek oranın, çevre sorunu olmadığı yönünde olduğu Şekil 4.43'te görülmektedir. Fakat sorun olarak iki ana unsurun ön plana çıkmış olduğu görülmektedir. Biri çöp, ikincisi ise gürültü. Çöp sorunu alana gidildiğinde de gözlenebilir niteliktedir. Çöplerin toplanmasında çeşitli aksaklıkların yaşanmakta olduğunu belirtmek mümkündür. Gürültü sorunu ise, alanın gündüzleri çok kalabalık bir nüfusa sahip olması ve tren yolu, akşamları eğlence alanları ile ilişkilendirilmiştir.

Şekil 4.44 : Kumkapı'da İkamet Etmeyip Orada Çalışanların Çevre Sorunları

Şekil 4.44'de ise Kumkapı'da oturmeyen fakat orada çalışanların, dışarıdan bakan gözler olarak çevre sorunu üzerine verdikleri yanıtlar görülmektedir. Büyük bir çoğunluğun herhangi bir sorundan şikayetçi olmadıkları, şikayetçi olanların ise orada yaşayanlarla benzer olarak çöp ve gürültüden şikayetçi oldukları görülmektedir.

Çevreye bakış açısının yanı sıra, özellikle mülakatlarda, yine göçlerle birlikte büyük değişime uğramış olduğu vurgulanan komşuluk ilişkilerinin de sosyo – kültürel yapı

ve yaşam alışkanlıkları açısından büyük önem taşıdığını belirtmek mümkündür. Bu çerçevede, komşuluk ilişkilerinin ne şekilde olduğu sorusunun cevabının arandığı değerlendirmenin sonucu Şekil 4.45’de görülmektedir.

Şekil 4.45 : Kumkapı, Komşuluk İlişkileri

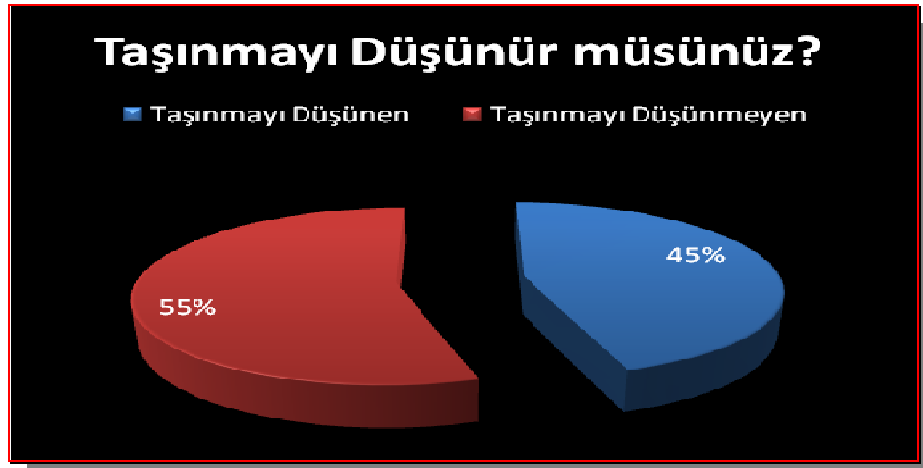
Komşuluk ilişkileri üzerine yapılan değerlendirmelerde en yüksek oranda, evlerde sık sık karşılıklı ziyaretler yapıldığı, yani ilişkilerin oldukça kuvvetli olduğu ortaya konmuştur. Fakat tabloda önemli bir teztattan söz etmek mümkündür. Çünkü ağırlıklı ortalamaların zıt uçlarda çıkmış olduğu görülmektedir. Diğer bir ağırlıklı cevap, isimlerini ya da yüzlerini tanımiyorum ya da görsem sadece selamlaşırım yorumlamasını getirmiştir. Bu zıtlığın sebebini yapılan gözlemlerden ve mülakatlardan çıkan sonuçlar ile yorumlamak mümkündür. Önceden de belirtilmiş olduğu gibi göç edenlerin kendi içerisinde, kendisini eski Kumkapılı olarak tanımlayanların ise kendi aralarında kuvvetli bağları olduğu fakat bu iki ayrı kesim arasında herhangi bir iletişimin bulunmadığı bilinmektedir. Bu çerçevede çıkan tabloda komşuluk ilişkilerinin iyi olarak tanımlanmasını “aynı kesimden” kişilerin arasındaki ilişki, kötü olarak tanımlanmasını ise “farklı kesimlerin” arasındaki ilişki şeklinde yorumlamak mümkündür.

Şekil 4.46 : Kumkapı, Çevreden Beklenti Durumu

Belirtilen şikayetlerin yanı sıra, insanların nasıl bir çevrede yaşamayı tercih ettikleri önem taşıyan bir diğer konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede ortaya çıkmış olan sonuçlar Şekil 4.46'da görüldüğü gibidir. Çoğunluğun şu an yaşadığı gibi bir çevrede yaşamaya devam etmeyi istedikleri görülmektedir. Bunun dışında ön plana çıkanlar ise; daha temiz bir çevre, daha iyi komşuluk ilişkilerine sahip bir çevre ve daha bol yeşil alana sahip bir çevredir.

- **Taşınma İsteği – Durumu**

Şekil 4.47 : Kumkapı, Taşınma İsteği

Tüm belirtilmiş olan şikayetler ve farklı çevre beklentileri beraberinde buradan taşınmayı düşünüp düşünmedikleri gibi bir diğer soruyu gündeme getirmektedir. Şekil 4.47'de de görüldüğü gibi taşınmayı düşünen ve düşünmeyenler hemen hemen

yarı yarıya bir oranla karşımıza çıkmıştır. Taşınmayı düşünmediğini bildirenlerin de, “öyle bir imkanımız mı var ki” şeklinde yorumlar getirilmiş olduğunu belirtmek gerekir.

Yine anket çalışmaları çerçevesinde, taşınmayı düşünenler sebep olarak çoğunlukla; iş durumunun kötü olmasını, daha iyi bir yerde yaşamlarını sürdürmeyi tercih etmelerini, farklı alanlarda evlerinin bulunmasını sebep olarak göstermişlerdir. Taşınmayı düşünmeyenler ise sebep olarak ortaya, yaşadıkları yerden memnun olduklarını, işlerine yakın, akrabalarına yakın olmasının ve konumunun güzel olmasını göstermişlerdir.

Şekil 4.48 : Kumkapı, Taşınmak İstenilen Bölgeler

Taşınmayı düşünenlerin yarısının, yine İstanbul’da kalarak farklı semtlere taşınmayı düşündükleri Şekil 4.48’de görülmektedir. Başka semt olarak gösterilen yerleşim alanlarını; Bakırköy, Güngören, Esenler, Samatya, Beylikdüzü, Ataköy, Sefaköy ve Bağcılar şeklinde sıralamak mümkündür. İkinci sırada ise memleketine dönmek isteyenler gelmektedir, ki bu gözden kaçırılmaması gereken önemli bir noktadır. Çünkü değerlendirmeler çerçevesinde, burada bekledikleri iş imkanlarını bulamadıkları, yaşam alanlarından memnun olmadıkları, kendi kültürlerini, yaşam biçimlerini burada devam ettiremedikleri için memleketlerine dönmek istediklerini belirtmiş olduklarını ortaya koymak mümkündür. Bunlar dışında, başka bir şehre ya da farklı bir ülkeye taşınmayı düşünenler de bulunmaktadır.

4.4 Mülakatlar

Alan çalışmaları çerçevesinde, biri muhtar, ikisi farklı derneklerden yöneticiler ve bir vatandaş olmak üzere toplam dört kişi ile mülakat yapılmıştır.

Öncelikle mülakat çerçevesinde sorulan sorularını;

1. Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?
2. Buraya geliş sebebiniz nedir?
3. Mahallenin tarihinden kısaca bahsedebilir misiniz?
4. Geçmişten bugüne gerek mekansal gerek sosyal anlamda yaşanmış en önemli değişimler sizce nelerdir?
5. Mekansal anlamda yaşanan değişimler sizce buradaki yaşam alışkanlıklarını ne şekilde değiştirmiştir?
6. Mahallede sahip olduğunuz hizmetler ve sosyal imkanlar ne derece yeterlidir?
7. Bu mahalledeki insanların çoğunluğunun geldiği yerler nerelerdir? Mahalle nerelerden göç almıştır? Kültürel ya da sosyal yapının etkisi ile çıkan çatışma ya da dayanışmalar mevcut mudur?
8. Yaşam alanınızdan beklentileriniz nelerdir?

şeklinde sıralamak mümkündür.

Mülakat yapılan kişilerin tamamı en az 50 yıldır (bir kısmı doğma büyüme) bu bölgede yaşadıklarını belirtmişlerdir. Dolayısı ile buraya geliş sebepleri üzerine herhangi bir açıklama sonucu bulunmamaktadır. Bölgeye sonradan gelenler konuşmayı tercih etmedikleri ve güvenlik sorunu sebebi ile bölgede kapsamlı çalışma gerçekleştirmek mümkün olmadığı için, alana sonradan yerleşmiş bir kişiyle herhangi bir mülakat çalışması gerçekleştirilememiştir.

Mahallenin tarihçesi ile ilgili cevaplarda, genel olarak tarihsel süreci Rumların ve Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları, eski Kumkapı olarak tanımladıkları dönem ve 80 sonrası başlayan yoğun göç sonucu oluşan bugünkü dönem olarak iki ayrı dönem şeklinde nitelendirdiklerini belirtmek mümkündür. Eskiden Rum ve Ermenilerin ne kadar yoğun olduğu, “*eskiden arkadaşlarımızın 10’undan en az 5 – 6 tanesi Rum yada Ermeniydi*” şeklinde açıklamalarla vurgulanmıştır. Yine eski dönemle ilgili olarak mahallenin çok daha düzenli, temiz ve huzurlu olduğu şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Eski dönemlerde herkesin kendi evinin önünü süpürdüğü belirtilmiştir. Eski Ermeni evlerinin kapılarında tokmaklar bulunduğu ve her sabah kalkıp o tokmakları ovdukları, yaşam alanlarına ne derece değer verdikleri vurgulanmıştır.

Alan çalışması sırasında da dikkati çeken en önemli noktalardan biri, yerleşimin yerlileri olarak tanımlanacak kişilerin, eski Kumkapı'ya duydukları özlemi sıkça vurgulamış olduklarıdır.

Ermeni ve Rumların mahalleyi terk ettikleri dönem, 6 – 7 Eylül siyasi olaylarının yaşandığı dönem olarak belirtilmiştir. 6 – 7 Eylül olayları sonucu, siyasi sebeplerle zorunlu göç etmek durumunda kaldıkları ortaya konmuştur. Bunun sonrasında da özellikle 1980'lerde mahalleye yaşanmaya başlayan yoğun göç ve göçle gelen değişim üzerinde durulmuştur. Göçlerin yer yer zorunlu yer yer devlet desteği ile olduğu, devletin insanların bu bölgeye göç etmelerini, oy kaygısı çerçevesinde desteklediği vurgulanmıştır. Göçler sonucu yaşanan en önemli sorun ise güvenlik ve bölgede artık aile yaşamının sürdürülememesi olarak belirtilmiştir.

Belirtilenlerin dışında, bugün mahallede yoğun olarak çalışılan ekonomik faaliyetlerin de geçmiş dönemden günümüze devam ettirilmeye çalışıldığından bahsedilmiştir. Zanaatkar olan Ermenilerin, zamanında bu bölgeye yerleştirilmelerinin sebeplerinden biri de Kapalıçarşı'ya yakın olması olarak yorumlanmıştır. Fakat yazma imal edilen alanların 20'li yıllarda sona erdiği belirtilmiştir. Bugün yoğun olarak görülen balıkçılık ve meyhane kültürünün ise Rumlardan günümüze gelen bir yansıma olduğu belirtilmiştir. Fakat bu yaşam biçiminin de günümüzde popüler kültür çerçevesinde kullanıldığı ve zarar gördüğü yönünde eleştiriler getirilmiştir.

Geçmişten bugüne gerek mekansal gerek sosyal anlamda yaşanmış en önemli değişimler olarak karşımıza, en çok vurgulanmış unsur olarak göç çıkmaktadır. Göç ile birlikte özellikle sosyal anlamda köklü değişimler yaşandığı belirtilmiştir. Öncelikli olarak üzerinde durulan konu geçmişin eğitilmiş insan yapısı ile bugün göç ile gelen ve çoğunluğunu eğitimsiz, düşük eğitimli kesimin oluşturduğu sosyal yapı profili olmuştur. Eğitimsizlik ile birlikte gelen insan ve yaşam kalitesinin düşüşü, işsizlik oranlarındaki artış ve aile yapılarındaki bozulmalar üzerinde durulan diğer konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle muhtar ile yapılan uzun mülakat sırasında gelip giden insan profillerinden de, davranış biçimleri üzerinden ayrımın en iyi şekilde gözlemlenebildiğini belirtmek mümkündür. Mekansal olarak ise çok fazla değişimin yaşanmamış olması alanın koruma bölgesi içerisinde yer alması ile ilişkilendirilmiştir. Yani geleneksel konut yapısının büyük oranda korunmuş

olduğunu belirtmek mümkündür. Fakat koruma unsurları doğrultusunda binaların yıkık dökük olmasına, köhnemelerine sebep olduğu yönünde eleştiriler getirilmiştir.

Mekansal anlamda yaşanan değişimlerin, yaşam alışkanlıkları üzerinde ne şekilde etkisi olduğu konusunda yeterli seviyede cevap alınamamıştır. Fakat daha önce de belirtildiği gibi özellikle alanın koruma alanı içerisinde yer alıyor oluşu mekansal olarak çok fazla değişim yaşamasını engellemiştir. Özellikle muhtar ile yapılmış olan ayrıntılı mülakat sırasında, göç ile gelen farklı yaşam alışkanlıklarının mekan üzerinde etkisi olduğu öğrenilmiştir. Eskiden tek ailenin yaşadığı 3 – 4 katlı evlerde bugün tek göz tek odada, doğudan göç etmiş 5 – 10 kişilik ailelerin yaşadığını vurgulamıştır. Bu değişim alan gezisi sırasında yapı yapı sağlıklı bir şekilde gözlemlenememiş olsa da kimi yapılarda 8'e varan kapı zili sayıları yaşanan değişimi gözler önüne serer nitelikte değerlendirilebilir. Bunun dışında mülakatlar sırasında vurgulanmış yaşam alışkanlıklarında yaşanan bir değişim olarak çok çocuklu ailelerin göç etmesi sonucu anne babaların oturduğu, çocuklarını okutmayıp çalıştırdıkları yönünde rahatsız edici olarak vurgulanan bir unsur göze çarpmaktadır.

Mahallenin sahip olduğu hizmetlerin ve sosyal imkanların yeterliliği de göçle gelen kesim ve yerleşimin yerlileri açısından iki farklı bakış açısı ile değerlendirmeye alınmıştır. Önceden de belirtilmiş olduğu gibi göçlerin devlet destekli olduğu, oy kaygısı ile bu alana yerleştirildikleri iddia edilmiştir. Aynı doğrultuda her türlü hizmetlerinin de eksiksiz biçimde yine devlet tarafından bizzat karşılandığı öne sürülmüştür. Yakacak ihtiyaçlarından yiyecek ihtiyaçlarına her türlü sorunlarının giderildiği belirtilmiştir. Fakat geçmişten bugüne bölgede yaşayanlar ve görece daha eğitilmiş olarak nitelendirilebilecek kesim hem hizmetlerin yetersizliğinden (özellikle çöplerin düzenli toplanmaması konusunda) hem de sosyal imkanlarının yetersizliğinden şikayetçi olduklarını ortaya koymuşlardır. Öncelikle eğitim imkanlarını yetersiz olduğunu vurgulamışlar, onun dışında da tiyatro, sinema gibi kültürel aktivitelere sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Göçlerin çoğunlukla doğu ve güneydoğu bölgelerinden yaşandığı belirtilmiş, göç eden kesimin kendi içerisinde bir dayanışma içerisinde olduğu fakat eskiler ile aralarında herhangi bir iletişim bulunmadığı ortaya konmuştur. Çatışmaların genellikle seçim zamanları, farklı parti yanlısı olan aşiretler arası çıkabildiği ve bunun kimi zaman mahalleye ve sokağa yansıdığı belirtilmiştir. Dayanışmanın ise aynı yerleşim yerlerinden gelen insanlar arasında olduğu vurgulanmış, her köyün

bakkalının burada da bir bakkal açtığı ve her köyün kendi bakkalından alışveriş yaptığı, farklı bakkallardan asla alışveriş yapmadığı belirtilmiştir. Yani hem eski Kumkapı'lılarla göç edenler arası hem de göç edenlerin kendi aralarında yaşanan ayrışmalardan söz etmek mümkündür.

Son olarak yaşam alanlarından beklentilerinin çoğunlukla göçlere bir dur denmesi yönünde olduğu ortaya çıkmıştır. Alan gezisi boyunca da en çok vurgulanan unsurlardan biri insanların, gerek insanlarıyla, gerek yaşam çevresi ile eski Kumkapı'yı geri istedikleri yönünde olmuştur.

4.4.1 Detaylı mülakat dökümleri

4.4.1.1 Muhsine Hatun muhtarı

- ***Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?***

Doğma büyüme

- ***Mahallenin tarihinden kısaca bahsedebilir misiniz?***

Muhsine Hatun tarafından camisi yapılmış. Ermeni ve Rumların çok yaşadığı bir yer, çocukluğum onlarla geçti. 10 arkadaşımın 5 – 6 tanesi Rum – Ermeniydi. O zaman her vatandaş kendi evinin önünü süpürür, çöpünü koyardı. Atlı çöp arabası çöpleri toplardı.

Ermeni evleri kapısında tokmaklar vardı. Her sabah onları ovarlardı. Her biri evleri kahverengi ve pırl pırlıdı.

Mahallenin sahip olduğu surlar ve tarihi değerler iyi. Onları değiştirmemeye çalışıyoruz elimizden geldiğince.

Devlet göç edenleri desteklediği için değerlerimizi gün geçtikçe kaybediyoruz. Göçler 1986 Özal zamanı başladı. 60 ermeni aile sığındı kiliseye. Hrant Dink'de buradan Fransa'ya gönderilen aileler arasında yer alıyordu eğitim için. Adamların hepsi eğitilmiş ve iş gücü sahibi şimdi.

- ***Geçmişten bugüne gerek mekansal gerek sosyal anlamda yaşanmış en önemli değişimler sizce nelerdir?***

O zamanki yaşamla şimdi çok farklı;

Eğitilmiş adam çok farklı. İşsizlik insanları tedirgin ediyor. Belediye seyyara müsaade etmiyor. Fabrikalar, kunduracılar kapandı.

Adamlar kömürünü ve yiyeceğini yardımla alıyor. Kaça elektriği kullanıyor, kömürü satıyor. Bunun yerine iş verseler insanlara.

Okuldan çocuklarını alıyorlar işe göndermek için. Adam diyor ki iş bul bana çocuğumu okula gönderiyim. Doğudan gelenlerin %60'ına yardım ediyor belediye ama bu yardımla olmuyor. Kahveler ağzına kadar dolu. Niye çalışmıyorsun diyince iş yok ki.

Ermeni – Rum doluydu eskiden.

Orada terörden kaçmış, ekim biçim yok, hayvancılık yok buraya geliyor insanlar. Sabah 6'da kalkıp kaymakamlıktan kağıt alıyorlar ihtiyaç için.

Göç → İnsanca yaşamıyorlar. 6 – 7 çocukları var ve tek bir odada yaşıyorlar. Doğudan gelenlerin çoğunun daireleri var. 88 milyara ev alıyorlar ucuz ucuz. Nasıl temin ediyorlar bilmiyorum.

- ***Bu mahalledeki insanların çoğunluğunun geldiği yerler nerelerdir? Mahalle nerelerden göç almıştır? Kültürel ya da sosyal yapının etkisi ile çıkan çatışma ya da dayanışmalar mevcut mu?***

Gözler doğu – güneydoğu ağırlıklı. Yeniler kendi aralarında dayanışma içerisindeler. Biz eskiler olarak onlarla muhatap olmuyoruz. Diller farklı, eğitim seviyesi farklı, yaşam biçimi farklı.

İş siyasete dökülmüş. Vatandaş, vatandaşdır, bizimdir diye bir anlayış yok. Oy karşılığı her şey. 1500 – 1600 tl aylık alan var devletten. Bir emekliye 500 tl veriyorsun, adam görevli değil atıyor imzasını geliyor, maaşını alıyor.

- ***Yaşam alanınızdan beklentileriniz nelerdir?***

Eski Kumkapı'nın özlemini çekiyorum her zaman.

4.4.1.2 Balıkçılar Derneği idarecisi

- ***Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?***

Doğma büyüme

- ***Mahallenin tarihinden kısaca bahsedebilir misiniz?***

1985'ten sonra ise mahalle aşırı göç almaya başladı. Doğudan buraya zorunlu göçler yaşandı, yardım edildi göç edenlere. 12 Eylül'den sonra Ermeniler, 1985'ten sonra Rumlar terk ettiler. "Burası getto"

Ermeni'ler yerleştirilmiş Van'dan, zanaatkar oldukları için, Kapalıçarşı'ya yakın diye. Yazmaların imal edildiği yerler 20'li yıllarda bitti. Meyhaneler Ermeniler – Rumlar. 85'ten önce balıkçılık sektörü ile ilgili önemli bir merkezdi. Balıkçı kahveleri vardı. Daha çok yerleşim vardı. Şimdi Doğu'dan insan gelince çok değişti.

Güvenlik açısından sorunlar çıktı. Buradaki işletmeler magazin kültürüne alışkın değildi, bir anda popülerlik itici geliyor. Burada bekar odaları çok. Aile yaşamı sürdürülemez.

- ***Geçmişten bugüne gerek mekansal gerek sosyal anlamda yaşanmış en önemli değişimler sizce nelerdir?***

Mekansal olarak binalar dökülüyor. Vakfa ait mallar çok, tarihi eseler çok, çivi çakılmıyor. Köhneme gerçekleşiyor. Bu turistik bölgede pek çok şeyler olabilir. (balık festivalleri, akvaryum projesi vb. hiçbiri yapılmadı)

- ***Mekansal anlamda yaşanan değişimler sizce buradaki yaşam alışkanlıklarını ne şekilde değiştirmiştir?***

Sosyal doku değişince mekan da değişti. 10 – 15 restoran vardı, şimdi 65'e çıktı. Profesyonelleşme sorunu.

4.4.1.3 Kumkapı Turistik Restoranlar ve Esnaflar Dayanışma Derneği – (yönetim kurulu üyesi)

- ***Kaç yıldır mahallede yaşıyorsunuz?***

52 yıldır.

- ***Buraya geliş sebebiniz?***

Doğma – büyüme buralıyım.

- ***Mahallenin tarihinden kısaca bahsedebilir misiniz?***

Sur içindeki çok eski yıllardan beri ikametgah + işyeri.

Ermeni (%10), Rum (%1) ve Türk yapısı burada.

Siyasilerden dolayı 80 sonrası göçler kendini belli etmiş.

- ***Geçmişten bugüne gerek mekansal gerek sosyal anlamda yaşanmış en önemli değişimler sizce nelerdir?***

Göçlerden dolayı yaşamsal form değişmiş. Yüklü miktarda göç almış Güney Doğu Anadolu'dan. İstanbul'da ilk göç alan yerlerden biri.

Bina yapılandırılmasında değişiklik olmadı. Çoğu zaten koruma altında. İnşaat olabilecek belirli yükseklik. Eski form hemen hemen tamamen korunuyor.

- ***Derneğin tarihçesinden bahsedebilir misiniz?***

Dernek 1983 yılında kuruldu. Kendini tanıtmayı 1995'e kadar sürdü. → Yapılanıp kendini iletişimde geliştirmesi. Sonrasında dediğini yaptırmaya başladı.

Alan trafiğe kapanınca → 1990, bir araya gelinmesinin önemi ortaya çıktı. İl Turizm Müdürlüğü ile komplike bir çalışma yapıp platform kuruldu.

Üye sayısı parmakla gösterilecek kadar az (120) ama oldukça üstte bir konuma sahip. (Kapalıçarşı, Lüsiad vb. çok daha fazla üyesi ve bütçesi bulunan oluşumlardan daha üstün)

- ***Mahallede sahip olduğunuz hizmetler ve sosyal imkanlar ne derece yeterli?***

Göç edenler için son derece yeterli. Belediye her şeylerini sağlıyor.

Göç edenlerin dışında genelde işletme ve iş yerleri. Bu hizmet belediye imkanları ve ilgili mercilerin %15'i o kurumların mecburi hizmeti. Sokak süpürme, çöp toplama gibi.

- ***Bu mahalledeki insanların çoğunluğunun geldiği yerler nerelerdir? Mahalle nerelerden göç almıştır? Kültürel ya da sosyal yapının etkisi ile çıkan çatışma ya da dayanışmalar mevcut mu?***

Güney Doğu Anadolu. Göç edenlerin çatışmaları da var dayanışmaları da.

Çatışmalar → Genellikle seçim zamanı bir aşiret bir parti, diğer aşiret – parti ile çatışma yaşayabiliyor. Bu bazen sokağa ve mahalleye de yansıyor.

Dayanışma → geldikleri yerlerdeki yaşam formunu burada da uyguluyorlar. Köy = burası. Yan yana 5 – 6 apartmana yerleştiriliyorlar, oradaki bakkal burada da açıyor ve hepsi kendi köylerinin bakkallarından alışveriş yapıyorlar.

- ***Yaşam alanınızdan beklentileriniz nelerdir?***

“çok” → Yerel yönetimlerin fark gözetmeden hizmet vermeleri. Göçe bir dur denmesi. Göçle gelenlerin buradaki masrafları geldikleri yerdekilerden daha az. Sıkıştırılırlarsa elektrik paraları bile ödeniyor oy için. Oy için köyleri buraya taşımasınlar.

%15 buranın yerlisi mağdur denebilir.

4.4.1.4 Vatandaş

- ***Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?***

50 yıldır.

- ***Mahallenin tarihinden kısaca bahsedebilir misiniz?***

Eskiden Rumların oturduğu bir semtti. 6 – 7 Eylül olayları ile ve siyasi sebepler ile göç etmek zorunda kalmışlar. Daha sonra Güney Doğu’dan göç eden halk buraya yerleşmeye başlamış.

- ***Geçmişten bugüne gerek mekansal gerek sosyal anlamda yaşanmış en önemli değişimler sizce nelerdir?***

Nüfus bilgileri.

- ***Mekansal anlamda yaşanan değişimler sizce buradaki yaşam alışkanlıklarını ne şekilde değiştirmiştir?***

Güney Doğu’dan gelenlerin çok çocuklu olmaları ve bu çocukları çalıştırmaları rahatsız edici. Babalar çalışmıyor, anaları devamlı çocuk doğuruyor, çocuklar ise çalıştırılıyorlar.

Etnik ayrımcılık yapılıyor.

- ***Mahallede sahip olduğumuz hizmetler ve sosyal imkanlar ne derece yeterlidir?***

Hiçbir şey yok. Eğitim yetersiz, tiyatro yok.

- ***Bu mahalledeki insanların çoğunluğunun geldiği yerler nerelerdir? Mahalle nerelerden göç almıştır? Kültürel ya da sosyal yapının etkisi ile çıkan çatışma ya da dayanışmalar mevcut mu?***

Güney Doğu Anadolu

olan yansımaları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Öncelikle, yapıların her geçen gün bakımsızlaşması ve daha kötü hale gelmesi, alana sonradan gelen kişilerin, yaşam alanlarını yeterince sahiplenememeleri ve bu çerçevede düzenlemelere gitmemeleri şeklinde değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra eskiden tek aileler tarafından kullanılan yapıların bugün apartman şeklinde, farklı katlarda farklı daireler olmak üzere kullanıldığı kapılardaki zillerden gözlemlenmiştir. Yapılan mülakatlarda her kattaki farklı odalarda dahi farklı ailelerin yaşadığına dair açıklamalar yapılmıştır ki bu da farklı kullanım biçimlerinin bir göstergesidir. Asıl olarak sokağa yansıma ise tam anlamı ile farklı bir kültür – yaşam biçimi şeklinde nitelendirilebilir. Camlardan camlara asılan çamaşırlar, farklı ticaret türlerinin (kullanım biçimlerinin) yoğunlaşması ve/veya ortaya çıkışı (bakkal, callcenter vb.), sokakların sosyalleşme alanı olmaktan çok yalnızca birer geçiş alanı olarak kullanımı vb. farklılaşmalar, belirtilen unsurun en önemli göstergeleri olarak ortaya konabilir.

Sonuç olarak kısaca, Kumkapı yerleşiminin köklü bir geçmişe sahip olduğu, bu süreç içerisinde özellikle sosyo-kültürel açıdan ve bunun da bir yansıması olarak mekansal açıdan değişimler geçirmiş olduğunu belirtmek mümkündür. Alanda bu çerçevede ikili bir yapının varlığı dikkati çekmektedir. Kumkapı'nın eski sakinlerinin, eski sosyo-kültürel yaşam biçimlerini geri kazanmayı ve korumayı istedikleri anlaşılmıştır. Bu çerçevede bugüne kadar gerçekleştirilmiş olan girişime örnek olarak balıkçıların – meyhanelerin yoğunlaşmış olduğu alanın yeniden düzenlenerek hem kente hem de kendi yaşam biçimine yeniden kazandırılmasını vermek mümkündür. Tez çalışması çerçevesinde asıl önem taşıyan unsur ise özellikle planlama – kültürel sürdürülebilirlik unsurları başta olmak üzere kavramsal çerçevede ortaya konanlar ile alan çalışması sonucunda karşımıza çıkan noktaların bir arada değerlendirmeye alınarak sonuca bağlanmasıdır. Son ana başlık olan, değerlendirme ve sonuç kapsamında, belirtilen detaylandırma ve bağlama yapılarak çalışma sonlandırılacaktır.

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Tez çalışması çerçevesinde, ilk olarak planlama, sürdürülebilirlik ve kültürel sürdürülebilirlik unsurları üzerine kavramsal açıklamalarda bulunulmuş, daha sonra asıl konu olan kültürel sürdürülebilirlik ve planlama ilişkisinin kurulabileceği, dünyadan çeşitli örnekler ortaya konmuş, en son olarak ise örnek alan çalışması için seçilmiş olan İstanbul – Kumkapı üzerine gerçekleştirilmiş çalışmalar detaylandırılarak değerlendirme ve sonuç bölümüne gelinmiştir.

Öncelikli olarak planlama disiplininin nasıl bir anlayış çerçevesinde ortaya çıktığı ve zaman içerisinde ne şekilde değişimlere uğradığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede dikkati çeken nokta, planlamanın yalnızca teknik bir süreç olarak algılanmaktan çıkarak, kentlere çok yönlü bakış açısına sahip bir yaklaşıma erişmiş olduğudur. Burada bizim için önem taşıyan bakış açısı, sosyo-kültürel bakış açısı olarak ön plana çıkarılmıştır. Sosyo-kültürel bakış açısının planlama açısından önemi ise, planlamanın “insan” odaklı olmasının gerekliliği üzerinden değerlendirilmiştir.

Planlamanın son gelmiş olduğu nokta ve sosyo-kültürel unsurun ön plana çıkarılması, küreselleşme ve sürdürülebilirlik anlayışları ile ilişkilendirilmiştir. Burada küreselleşme açısından ön plana çıkarılmış olan nokta, gerek ulaşım gerek iletişim teknolojilerinin gelişimi ile dünya genelinde etkileşimin artmış olması sonucu, özellikle büyük şehirlerde mekansal özelliklerin git gide birbirine benzemeye başlaması ve kültürlerin etkileşiminin maksimuma çıkması sonucu çeşitli kültürlerin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalması olmuştur. Sürdürülebilirlik anlayışı ise, ilk olarak ekolojik anlamda ortaya çıkmış olması vurgulansa da, hem geçmişten gelen mekansal kullanımların hem de kültürlerin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi açısından ele alınmıştır.

Gelinmiş olan noktada araştırma sorusunun ne olduğunu hatırlatmak gerekir ise; *“İnsanların yaşam alanlarını sahiplenmeleri, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına en temel araçlardan biri olarak değerlendirilebilir mi?”* şeklinde belirtmek mümkündür. Bu çerçevede esas anlamda sürdürülebilirlik ve kültürel sürdürülebilirlik unsurları üzerinde durulmuştur.

Biraz önce de belirtilmiş olduğu gibi, sürdürülebilirlik anlayışı, temelde ekolojik bir yaklaşım olarak ortaya çıkmış olsa da planlamada, hem ekolojik, hem mekansal, hem ekonomik, hem de toplumsal açıdan, her türlü bakış açısı çerçevesinde büyük önem taşımaktadır. Çalışma çerçevesinde ön plana çıkarılan yönü ise kültürel sürdürülebilirlik üzerine olmuştur.

En temelde vurgulanmış olan, “insan” odaklı planlama yaklaşımı çerçevesinde, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinin önemi ortaya çıkarılmıştır. Bu kapsamda, kültür ve mekan biçimlenmelerinin karşılıklı bir etkileşim içerisinde oldukları ve temelde mekan öncelikli yaklaşım olarak görülen planlama unsurunun, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına gerek mekan biçimlenmesine müdahale biçimleri gerekse mevcut sosyo-kültürel yapının analiz edilerek ortaya çıkarılabilmesi ve korunması adına en önemli araç olarak değerlendirilebileceği vurgulanmıştır. Fakat planlama politikalarının yanı sıra ikinci olmazsa olmaz unsur, insanların kendi yaşam alanlarını sahiplenmeleri ve bu yönde mücadele etmelerinin gerekliliği şeklinde ön plana çıkarılmıştır. Bu kapsamda ise; gerek bilimsel bilgiye sahip planlama elemanlarının gerekse halkın yeterli seviyede bilinçli oluşunun ve planlamada katılım mekanizmalarının gelişmişliğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Kavramsal çerçevede üzerinde durulmuş tüm bu noktaların ardından, örnek alan çalışmasına geçmeden önce, dünyada yaşanmış farklı deneyimlerden faydalanılabilmesi ve tecrübelerden yola çıkarak başarılı yaklaşımlar geliştirilebilmesi adına çeşitli dünya örnekleri ortaya konmuştur. Bu dünya örnekleri genelinde en ön plana çıkmış olan noktayı, halkın, yapılan plan ve projelere maksimum katılımının sağlanması ve bu çerçevede mevcut sosyo-kültürel yapıya en uygun kararların getirilerek halkın da bunu en güzel şekilde benimsemesinin sağlanması şeklinde belirtmek mümkündür. Hatta ortaya konan projelerde zaman zaman girişimin sivil inisiyatif tarafından başlatılmış olduğu da görülmüştür ki, bu tür projelerin kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına en başarılı sonuçları ortaya koyduğu da kaçınılmaz bir gerçekliktir. Burada bir kere daha anlaşılmaktadır ki bu tür çalışmaların gerçekleştirilmesi adına olmazsa olmaz unsur bilinç ve sonrasında verilen mücadelelerdir.

Sonuç değerlendirmesi çerçevesinde bizim için asıl önemli olan nokta ise, belirtilen unsurların yanı sıra, örnek alan çalışması gerçekleştirilmiş olan İstanbul – Kumkapı

yerleşmesinin, tüm bu açıklama ve bakış açıları kapsamında nerede durduğu ve ne şekilde çözüm önerilerinin geliştirilebileceği yönündedir.

Kumkapı yerleşimi için öncelikle belirtilebilecek nokta, çeşitli dış etmenlerin etkisi ile köklü bir sosyo-kültürel değişim geçirmiş olduğudur. Bugüne kadar Kumkapı yerleşimi üzerine geliştirilmiş plan ve politikaların, herhangi bir katılım ögesi ya da kültürel sürdürülebilirlik bakış açısı içerdiğini belirtmek mümkün değildir. Özellikle Ermeni ve Rumların çeşitli siyasi olaylar sonucu alanı terk ettikleri ve doğu ve güney doğudan yaşanan göçlerin de çeşitli siyasi politikalar çerçevesinde yaşanmış olduğu göz önünde bulundurulduğunda, durum kültürel sürdürülebilirliğin ve yerel kimliğin ön planda tutulmasından öte, neredeyse tam tersi bir durumun yaşanmışlığını gözler önüne sermektedir.

Kültürel sürdürülebilirliğin on anahtar noktası üzerinden şu şekilde bir değerlendirme yapmak mümkündür;

Sürdürülebilirlik Kültürü → Alanda özellikle sonradan göç ile gelmiş olan kişilerin sürdürülebilir bir yaşam biçimini benimsemiş olduklarından söz etmek mümkün değildir. Kumkapı'nın eski sahiplerinin ise bugüne kadar vermiş oldukları en anlamlı mücadele, balıkçıların – meyhanelerin yeniden hem kente hem de kendi yaşam biçimlerine kazandırılması yönünde olmuştur. Bu mücadeleyi, sivil inisiyatif tarafından, önemli bir bilinç çerçevesinde başlatılmış ve başarı ile sonuçlandırılmış bir hareket olarak değerlendirmek mümkündür.

Küreselleşme → İstanbul kentinin küresel bir yarış içerisinde olduğu ve bu çerçevede dış dünya ile oldukça fazla oranda etkileşim içerisinde bulunduğu bilinmektedir. Dolayısı ile Kumkapı'nın da bu fazla orandaki etkileşim sürecinden etkilenmediğini belirtmek yanlış olacaktır. Her ne kadar bu çerçevede Kumkapı üzerine spesifik bir karar veya yaklaşım geliştirilmiş olmasa da kentin genel sosyo-kültürel yapısının bozulmaya başlamasının bu alan üzerinde de etkili olduğunu belirtmek mümkündür. Özellikle gerek ülke içerisinde gerekse diğer ülkelerden yaşanan göçleri bu unsur ile (kentin gelişmişliği, imkanların fazlalığı, iletişim ulaşım imkanlarının gelişmişliği vb.) ilişkilendirmek mümkündür.

Mirası Koruma → Önceden de belirtilmiş olduğu gibi Kumkapı'da miras, yapı bazında önemli oranda korunmuştur. Fakat alanın bugünkü bakımsızlığı göz önünde bulundurulduğunda bu korumanın ne derece sürdürülebilir olabileceği kafalarda

önemli bir soru işareti bırakmaktadır. Bir diğer sorun noktası ise eski yaşam kültürünün bir miras olarak aktarılamamış olması, yeni gelen kültürün de korunmuş yapısal bazdaki miras ile uyum sağlayamamış olmasıdır.

Mekan Algısı → Bir önceki miras konusu ile de ilişkili olarak, alandaki sosyo-kültürel yapının önemli oranda değişmesi ile mekan algısının da yine önemli oranda değişmiş olduğundan söz etmek mümkündür. Yerleşim alanında, eski kullanıcılar ve göç ile gelenler şeklinde temel bir ayrımın olması da yine bu farklı yaşam biçimleri ve mekan algıları ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca, bugün çoğunluğun sahip olduğu mekan algısının, geçmişten gelen ve korunmuş olan mekan ile örtüşmediğini ortaya koymak mümkündür.

Yerel Bilgi ve Gelenek Deneyim/Davranışlar → Yine bu noktada, eski Kumkapı sakinleri ve göç ile gelenler şeklinde yapılmış olan ayrım ön plana çıkmaktadır. Yerel bilgi, gelenek ve davranışlara sahip olan eski Kumkapı sakinlerinin eski Kumkapı'yı geri kazanmayı istedikleri ve bu şekilde kendi yaşam biçimlerinin, kültürlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak istedikleri ortaya çıkmıştır. Fakat diğer bir yanda kendi bilgi, gelenek ve davranışlarını kent yaşamına, Kumkapı'ya taşımaya, entegre etmeye çalışan bir topluluk göze çarpmaktadır.

Sanat, Eğitim ve Gençlik → Kumkapı'da en çok şikayet edilen unsurlardan birinin eğitim seviyesinin düşüklüğü olduğu bilinmektedir. Ne bu yönde ne sanatsal yönde ne de gençlerin sosyal yaşama ve iş hayatına kazandırılması yönünde herhangi bir yaklaşımın bulunduğundan söz etmek mümkün değildir.

Sürdürülebilir Tasarım → Sürdürülebilir bir tasarım yaklaşımının ne kent genelinde ne de Kumkapı'da varlığından söz etmek mümkün değildir.

Planlama → Ülkemizde planlama yaklaşımının henüz kültürel odaklı ve katılım anlayışı çerçevesinde gerçekleştirilmediği bilinmektedir. Özellikle ülke genelinde en ön plana çıkmış olan İstanbul üzerinde, üstten gelen kararların ağırlıklı olduğu ve herhangi bir planlama yaklaşımının geliştirilememiş olduğu ortaya konabilir. Kumkapı için de olumlu yönde herhangi bir yaklaşım biçimi bulunmamaktadır.

Kültürel Politika ve Yerel Yönetim → Planlama çerçevesinde de değinilmiş olduğu gibi ne kent genelinde ne de Kumkapı çerçevesinde yerel yönetimlerin, yerelin çıkarlarını gözetten bir anlayışa ve kültürel odaklı politikalara sahip olduklarından söz etmek mümkün değildir.

Ortaya konulmuş olan dünya örnekleri, çıkan sonuçlar üzerine neler yapılabileceğinin belirtilmesinden önce, oradaki deneyimlerden faydalanabilmek adına ayrı bir önem taşımaktadır. Bu örneklerden elde edebileceğimiz olmazsa olmaz sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Kültürel sürdürülebilirliğin alan dahilinde olduğu yaklaşımlarda, katılım olmazsa olmaz bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır.
- Bölgenin tarihi değerleri mevcut ise, bölge halkının belirli bir ortak kültürü olduğu ve bu değerleri belirli bir bilinç çerçevesinde sahiplendikleri görülmüştür.
- Kültür, sahiplenmeyi, sahiplenme korumayı, koruma ise toplum bilincinin artmasını tetiklemiştir.
- Plan yapılırken var olan kültürün korunması, koruma için gerekli bilincin topluma aşılması, sınıf ayrımı gözetmeksizin toplumun sosyal açıdan refaha kavuşturulması uygulamalarda ön plana çıkmıştır.

Tüm ortaya konarlardan da anlaşıldığı şekilde, ülke ve kent genelinde olduğu gibi Kumkapı için de karşımıza çok da olumlu bir tablonun çıkmadığı görülmektedir. Özellikle planlama ve yerel yönetimlerin yaklaşımları açısından değerlendirmeye gidildiğinde, yerel ölçekte sahip olunan, başta kültürel değerler olmak üzere genel anlamda yaşam biçimlerinin göz önünde bulundurulmadığı ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte yerel ölçekte eğitim seviyelerinin ve bununla ilişkili olarak bilincin de düşük olması, kültürel sürdürülebilirliğin yerel insiyatifin mücadelesi olarak başlatılabilmesinin ya da üstten gelen yaptırımlara karşı mücadele gücünün oluşturulabilmesinin önüne geçmektedir. Olumlu olarak değerlendirilebilecek tek girişim ise her seferinde vurgulandığı gibi, balıkçı ve meyhanelerin kente ve kendi yaşam biçimlerine kazandırılması üzerine olmuştur. Bu girişimin yerel insiyatif tarafından oluşturulması ve başarı ile sonuçlandırılmış olmasını aslında oldukça büyük bir adım ve başlangıç, yerleşim alanında var olan bir potansiyel olarak değerlendirmek mümkündür.

Sonuç olarak, tüm belirtilen olumlu ve olumsuz değerlendirmelerin ışığında, alan için geliştirilebilecek yaklaşım biçimleri şu şekilde ortaya konabilir;

- Öncelikli olarak yaşanan göçlerin tam anlamı ile durdurulması, alanda ikili bir yapının önüne geçilebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Mevcuttaki ikili yapının ortadan kaldırılabilmesi adına ise, alanda %100 örnekleme bir analiz çalışması gerçekleştirilmeli, bunun sonuçları doğrultusunda sonradan göç ile gelmiş olanlardan memleketlerine dönmek isteyenlere imkan sağlanmasının ardından, diğer göçle gelmiş olanların, kent içerisinde kendi yaşam biçimlerini sürdürebilmelerini sağlayacak farklı bir yaşam alanı oluşturulmalıdır. Fakat burada bahsedilen yaşam alanı, bugün gecekondü dönüşümleri çerçevesinde uyguladıkları yöntemden uzak, o insanların da yaşam biçimlerini göz önünde bulunduracak çerçevede olmalıdır.
- Göç sorununun ortadan kaldırılmasının yanı sıra, kendisini eski Kumkapı'lı olarak tanımlayan kişilerin kendi mücadele ve sahiplenme biçimlerini oluşturmalarına destek verilmelidir. Mevcutta yaşanmış olan bir deneyimin varlığını, bu oluşum için oldukça büyük bir potansiyel olarak nitelendirmek mümkündür. Fakat bu durumun gelişebilmesi adına eğitim imkanları ve bilinçlendirme çalışmalarının geliştirilmesi, yürütülmesi, olmazsa olmaz unsurlar olarak görülmektedir.
- Üçüncü olarak mekansal sürdürülebilirliğin sağlanmasının önemi ön plana çıkmaktadır. Bilindiği gibi yapısal bazda, alanın koruma altında olması ile bir çok yapı korunmuş olsa da, farklı kullanım biçimleri çerçevesinde farklılaşmalar yaşanmıştır. Fakat bundan da önemlisi yapıların her geçen gün daha harap ve bakımsız bir hale gelmesinin engellenmesi yönünde başlatılması gereken bir harekete duyulan ihtiyaçtır. Bu hareketin de yine yerel halk ve yönetim ortaklığı içerisinde yürütülmesi gerekli görülmektedir. İnsanlara bu konuda da eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı, çeşitli fonlar bu alana aktarılmalıdır.
- Son olarak tüm ortaya konan unsurların gerçekleştirilebilmesi adına öncelikli olarak yerel yönetimlerin ve plancıların bu konuda bilinçli olmasının gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Öncelikle üst mercilerin bu konuda bir yaklaşımı benimsemeleri gereklidir ki, yerel halkı da bu çerçevede işin içerisinde çekebilsinler, bu yönde bir sistemi gerçekleştirip başarılı olabilsinler. Ya da yerel halktan bu yönde gelecek mücadele biçimlerini

olumlu karşılayarak, doğru şekilde yönlendirebilsinler, doğru amaçlar doğrultusunda kullanabilsinler.

Belirtilmiş olası müdahale biçimlerinin yanı sıra, alanın, gerek sahip olduğu konumun, gerekse yaşadığı sosyo-ekonomik sorunların etkisi ile, İstanbul içerisindeki olası dönüşüm alanlarından biri olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Bu anlayış ile ülkemizdeki uygulama örnekleri incelendiğinde genel anlayışın, yerel nüfusun farklı, kentten uzak toplu konut alanlarına yerleştirilmesi, bölgenin rant değerini yükseltecek projelerle geliştirilmesi ve yeniden kent yaşamına kazandırılması şeklinde olduğunu belirtmek mümkündür. Dolayısı ile yukarıda da ortaya konmuş olduğu gibi, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına, yerinde planlama, yerel değerlerin korunması ve yaşatılması bilincinin öncelikle plancılar ve ilgili meslek sahiplerine, ardından bu meslek kişilerinin de katkısı ile halka kazandırılması en temel yaklaşım biçimi olarak belirtilebilir. Dolayısı ile, her ne kadar ülkemizde oturmuş yaklaşım çerçevesinde tüm bu ortaya konan öneriler ilk anda birer hayal gibi görünse de aslında mutlaka bir noktadan başlanmasının gerekliliği ve olumlu şekilde sonuçlanacak bir deneyimin, diğer girişimler için de yüreklendirici ve etkileyici olacağı hiçbir zaman unutulmamalıdır. Üstelik gerçek mücadele yalnızca bizi etkileyen bir konuda sesimizi çıkarmakla değil, başkaları ya da başka çevreler üzerine gelişen yanlışlara da yeri geldiğinde sesimizi çıkarabilmek demektir. O halde hepimizin öncelikle yapması gereken, dönüp kendimize bakmak ve ben bugüne kadar yaşadığım çevre, sahip olduğum kültür için ne yaptım sorusunu kendimize sormaktır. Ancak bu şekilde daha güzel, saha istediğimiz gibi, daha kendimiz olan geleceklere sahip olabileceğimiz kaçınılmazdır.

KAYNAKLAR

- Abercrombie, Patrick**, 1959. Town and Country Planning, Oxford University Press.
- Akın, Nur**, 1989. Kumkapı, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.5, s. 120 – 121, Tarih Vakfı, İstanbul.
- Albrechts, Louis**, 2007. Stratejik Mekansal Planlamaya Yeniden Dönüş, Kent Gündemi.
- Albrechts, Louis**, 2004. Strategic (Spatial) Planning Reexamined, *Environment and Planning B: Planning and Design* **69**, sy: 113 – 129.
- Atik, Damla, Erdoğan, Nevnihal**, 2007. Geleneksel Konut Mimarlığını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Edirne’de Şinasi Doktor Evi, Trakya Üniv. J. Sci.
- Basut, Serda**, 2002. 19. Yüzyılda Batılılaşma Etkisinde Bir Osmanlı Senti: Kumkapı, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Bayhan, İrfan H.**, 1969. Şehir Planlaması, İskender Matbaası, İstanbul.
- Beyhan, Ş. Gülin**, 2004. Kültürel Süreklilik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği, *Doktora Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Birgün Gazetesi**, 2006. Vapurlarımı Vermiyorum Kampanyası Düzenleyicileri: Vapurlar Nostalji Değil, Matematik.
- Cebesi, Ö. Faruk, Çakılcıoğlu, Mehmet**, 2002. Kültürel Sürdürülebilirlik, *10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi*, Ekim, İstanbul.
- Cengiz, Hüseyin**, 2007. Planlamada Değişim ve Yeni Arayışlar Oturumu, *İstanbuluşmaları, İstanbul’da Büyük Projeler*, Ekim, İstanbul.
- Chan, Edwin, Lee, Grace K.L.**, 2008. Critical Factors for Improving Social Sustainability of Urban Renewal Projects, Soc. Indic. Res.
- Communities and Local Government Department for the Environment, Food and Rural Affairs, Department of Trade and Industry, Department for Transport**, 2007. Planning for a Sustainable Future – White Paper, May.
- Çahantimur, Arzu İspalar**, 1997. Kültür ve Mekan Etkileşimi Kapsamında Konut ve Yakın Çevresi İlişkilerine Diyalektik Bir Yaklaşım, Örnek: Bursa, Kale Sokak, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Çahantimur, Arzu, Turgut Yıldız, Hülya**, 2007. Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyokültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

- Çotuksöken, Betül**, 2003. Kent Kültürü Kültür Kenti, *Kent ve Müzik Paneli*, Ekim, İstanbul.
- Demiral, Berkan**, 2005. 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokiyumu, Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler / Riskler ve Fırsatlar, Sürdürülebilir Kentler ve Bölge, İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehir Plancıları Odası, İstanbul.
- Dizdaroğlu, Didem, Yiğiter, Reyhan Genli**, 2007. Cultural and Spatial Sustainabilityin Quay Squares – Case Studies From Bosphorus, *Sustainable Urban Areas, International Conference*, Rotterdam, June.
- Egemen, Affan**, 1993. İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri, Arıtan Yayınevi, İstanbul.
- Emrealp, Sadun**, 2005. Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, IULA – EMME Yayını, Şubat.
- Erez, Hale**, 2003. Kültür – Mekan Etkileşimine Bağlı Şehirselleşmeler: Kumkapı – Süleymaniye Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Ersoy, Melih**, 2007. Kapsamlı Planlama Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü, Kentsel Planlama Kuramları, İmge Kitapevi, sy: 115 – 171.
- Ersoy, Melih**, 2007. Kapsamlı Planlama Yaklaşımına Karşı Eleştiri: Savunmacı Planlama Anlayışı ve Çoğulculuk, Kentsel Planlama Kuramları, İmge Kitapevi, Mart, İstanbul.
- Eyice, Semavi**, 2006. Eski İstanbul'dan Notlar, Küre Yayınları, İstanbul.
- Fishman, Robert**, 1982. Urban Utopias in the Twentieth Century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier, New York: Basic Books.
- Friedmann, John**, 2004. Strategic Spatial Planning and the Longer Range, *Planning Theory and Practice* 5, sy: 49 – 67.
- Friedmann, John**, 1996. Two Centuries of Planning Theory: An Overview, Explorations in Planning Theory, *New Jersey: Center for Urban policy Research*, sy: 10 – 29.
- Gedikli, Bahar**, 2007. Stratejik Mekansal Planlama: Planlamada Yeni Arayışlar, Yöntemler ve Teknikler, Kentsel Planlama Kuramları, İmge Kitapevi, sy:229-279.
- Giritlioğlu Özden, Pelin Pınar**, 1994. Kumkapı Telli Odalar Sokağı'nda Bir Fiziksel Çevre Koruma Çalışması, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Göksu, Sezai**, 2007. Stratejik Planlama: Bir İman Tazeleme mi Yoksa Planlamanın Özelleştirilmesi mi?, *Kent Gündemi* 07, sy: 25 - 31.
- Görer, Nilgün, Çetinkaya, Fatma**, 1995. Sürdürülebilir Kalkınmada Katılım ve Planlamanın Önemi, *Planlama Dergisi* 95/3-4, sy: 16 - 20
- Gülersoy, Nuran Zeren, Özsoy, Ahsen, Tezer, Azime, Yiğiter, Reyhan Genli, Günay, Zeynep**, 2005. Mevcut Kentsel Dokuda Kalitenin İyileştirilmesi – Stratejik Kalite Planlaması Modeli, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

- Gomes, Pi I., James, Carol, Michael, Franklyn, Best, Simon, Shorey-Byan, Norma**, 1999. Sharing Innovative Experiences – Volume 2.
- Hawkes, Jon**, 2004. The Fourth Pillar Revisited: Key Questions About Cultural Sustainability, Report from the Fourth Pillar Conference, Melbourne, November.
- İncicyan, P.Ğ., Çev: Andreasyan, Hrand**, 1976. 18. Asırda İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi**, 2003. Tarihi Yarımada Eminönü – Fatih, 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, Planlama ve İmar Müdürlüğü.
- Kaufman, Jerry L., Jacobs, Marc H.**, 1996. A Public Planning Perspective on Strategic Planning, *Reading in Planning Theory*, sy: 323 – 343, Oxford: Blackwell.
- Keleş, Ruşen**, 2004. Kentleşme Politikası, İmge Kitapevi, Ankara.
- Keleş, Ruşen**, 1998. Kentbilim Terimleri Sözlüğü, 2. baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, sy.112.
- Kuban, Doğan**, 1993. Koloni Şehrinden İmparatorluk Başkentine, *İstanbul Dergisi*, Sayı 4, sy: 10 - 25.
- Mantran, Robert**, 1986. 17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul, Ankara.
- M. Meyerson**, 1954. Research and City Planning, Journal of the American Institute of Planners.
- Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi**, 2004. Kent Planlama Kuramları Ders Notları.
- Müller – Wiener, Wolfgang**, 2003. Bizans’tan Osmanlı’ya İstanbul Limanı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Nguyen, Architect Hoang Manh**, 2007. Cultural Sustainability in the Architectural Development of Viet Nam, International Conference on Sustainable Architectural Design and Urban Planning, Hanoi Architectural University, May.
- Niyazi, Mehmed**, 2002. Kültürün Önemi, Zaman Gazetesi.
- Öktem, Binnur**, 2007. Stratejik Mekansal Planlama ve Büyük Kentsel Projeler, *Ölçü Dergisi*, sy: 83 – 87.
- Özer, Ayşe Öznur**, 1995. Güncel Bir Tartışma: Sürdürülebilir Kalkınma, *Planlama Dergisi* 95/3-4, sy: 21 – 26.
- Pamukciyan, Kevork**, 1989. Ermeniler – Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.3, sy. 190 – 194, Tarih Vakfı, İstanbul.
- Sarıtaş, Mehmet**, 2002. Ekonomik Kalkınmanın Sosyo-Kültürel Temelleri, *Planlama Dergisi Özel Sayısı*, sy: 395 - 406.
- Scott, Allen J.**, 2004. Küreselleşme ve Kent Bölgelerin Yükselişi, *Planlama Dergisi*, sy: 26 – 32.
- Symes, Martin**, 1998. Hulme Desing Guide: Sustainability Section, Manchester, UK.

- Symposium Agenda 21 for Culture Rationale**, 2004. Agenda 21 for Culture a Undertaking by Cities and Local Governments for Culture Deveşopment, Barcelona.
- Şengül, Tarık**, 1999. Yerel Yönetim Kuramları: Yönetimden Yönetişime.
- Tanışık, İbrahim Hilmi**, 1943. İstanbul Çeşmeleri, Maarif Matbaası, İstanbul.
- Tekeli, İlhan**, 2001. Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara.
- Tekeli, İlhan**, 1992. Postmodernizm Tartışmaları Üzerine Düşünceler.
- Tekeli, İlhan**, 2002. Türkiye’de Kent Planlamasının Yeniden Kurumsallaşmasını Düzenlerken Düşünmesi Gerekenler Üzerine, *Planlama Dergisi*, sy:4 – 11.
- Tekeli, İlhan**, 1989. Haritalar, Dünden Bugünden İstanbul Ansiklopedisi, c.3. sy.556 – 560, Tarih Vakfı, İstanbul.
- Tekeli, İlhan**, 1993. İcabında Plan, İstanbul Dergisi, Sayı:4.
- Tunçer, Mehmet**, 2008. Türkiye’de Bölge – Kent Planlaması ve Kentsel Tasarım: Uygulama Sorunları ve Görüşler.
- UNESCO, UNAIDS, European Union**, 2007. Another Way to Learn... Case Studies.
- Url-1** <<http://alanjsimpson.com/urbanrenaissance.html>, Erişim Tarihi: 05.02.2009 >
- Url-2** <<http://www.baltimoredevelopment.com/pressDetail.aspx?id=167>, Erişim Tarihi: 09.02.2009>
- Url-3**<<http://www.creativecity.ca/news/special-edition-4/ten-key-themes-of-cultural-sustainability.html>, Erişim Tarihi: 09.02.2009>
- Url-4** <<http://dev5x.rudi.net/books/11697>, Erişim Tarihi: 05.02.2009>
- Url-5** <<http://www.exhulme.co.uk/>, Erişim Tarihi: 07.02.2009>
- Url-6** <<http://ourpcw.tripod.com/history.html>, Erişim Tarihi: 09.02.2009>
- Url-7** <http://www.pdc.us/ura/inner_ne/MLK/visionstudy/albinacommunityplan.asp, Erişim Tarihi: 11.02.2009>
- Url-8** <www.metropolistanbul.com/public/temamakale.aspx?tmid=12&mid=4 Erişim Tarihi: 30.01.2009>
- Üner, Göze**, 2006. Kumkapı’da Kentsel Değişimin Belgelenmesi: Pervititich Haritalarıyla Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Ünsal, Fatma**, 2001. Kentsel Planlamada Avrupa Birliği ile Uyumu Kolaylaştıracak Yenilikçi Araçlar, Avrupa Birliği Süreci ve Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.
- Ward, Stephen V.**, 2004. Planning and Urban Change, SAGE.
- Ward, Stephen V.**, 1992. The Garden City Past, Present and Future, Routledge, UK.
- Yalçın, Ar. Gör. Murat Cemal**, 2006. Küresel Akışlar, Çatışma Kültürü ve Alternatifsizlik, DŞG Bildirisi.

EKLER

EK A.1 : Kumkapı Yerleşimi Arazi Kullanım Paftası

EK A.2 : Kumkapı Yerleşimi 1. Kat. Fonksiyon Analizi

EK A.3 : Kumkapı Yerleşimi Mülkiyet Analizi

EK A.4 : Kumkapı Yerleşimi Tescilli Yapılar

EK A.5 : Kumkapı Yerleşimi Bina Cinsleri Paftası

EK A.6 : Kumkapı Yerleşimi Bina Durumu Paftası

EK A.7 : Kumkapı Yerleşimi Kat Adetleri Paftası

EK A.8 : Kumkapı Yerleşimi Fotoğraf Paftaları

EK A.9 : Kumkapı Yerleşimi Fotoğraf Paftaları

EK A.10 : Kumkapı Yerleşimi Fotoğraf Paftaları

EK A.11 : Kumkapı Yerleşimi Fotoğraf Paftaları

EK A.12 : Kumkapı Yerleşimi Fotoğraf Paftaları

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Sinem Konuk

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul / 14.09.1985

Adres: Darüşşafaka Mahallesi Açelya Sokak Açelya Apartmanı D:9 Maslak İstanbul.

Lisans Üniversitesi: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

İş Tecrübeleri:

09.2006 - 01.2007 İLKE Planlama İstanbul
Planlama Elemanı

Karadeniz Çevre Düzeni Planı çerçevesinde, veri bankası oluşturma, rapor yazımı ve plan kararlarına katkıda bulunma.

Görev Aldığı Workshop – Çalışmalar:

Dayanışmacı Atölye Gülsuyu – Gülensu Workshop Çalışması

STOP – Sulukule Çalışması

Nitelikler:

Yabancı Dil • **İngilizce** (Okuma:8 Yazma:8 Konuşma:8)
lise - yüksek lisans

Bilgisayar Bilgileri Office Programları (Word, Excel, Power Point...),
Photoshop CS2, NetCAD, AutoCAD, Sketch Up

Sigara Kullanımı: Kullanmıyorum